SOME PAGES IN THE ORIGINAL CONTAIN FLAWS AND OTHER DEFECTS WHICH APPEAR ON THE FILM

Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

దేశింగురాజు కథ

చెన్నపురి, 1923

Record no.25

Dēśiṅgurāju katha

Cennapuri, 1923

Record no.25

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

దేశింగురాజు కథ. - చెన్నపురి : వావిళ్ళ రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
1923

128 p. ;17 cm.
Record no.25

Dēśiṅgurāju katha. - Cennapuri : Vāviḷḷa Rāmasvāmiśāstrulu aṃḍ
sans, 1923
128 p. ;17 cm.
Record no.25

35 mm microfilm
Image placement: IA (IIA) IB IIB Date filming began:

398·21
వాఢి- · దేశం
71,115

రస్తు.

దేశింగురాజుకథ

రి :

అండ్ సన్స్ వారి

398.21
R. No. 71,125

PRINTED
AT THE "VAVILLA" PRESS
MADRAS.—1923.

శ్రీ.

శ్రీ ర స్తు.

విఘ్నేశ్వరస్తుతి.

కర ప్రమథగణాకర
కటభవభయవిదూర పన్నగహారా
కానుగ్రహాకారా
కొని రక్షింపుమయ్య శివసుకుమారా.

శ్రీసుబ్రహ్మణ్యస్తుతి.

వణాభవ వరసుందర
ణాకర దీనపోష కామితఫలదా
శక్తిధారి షణ్ముఖ
నుమునినుత ధన్యగణ్య సుబ్రహ్మణ్యా.

మహేశ్వరస్తుతి.

ంద్రధర సుందరాంగా
ఖేందుచ్ఛవితురంగ కుజనవిభంగా
దారకహృత్సంగా
ందస్మితవదన బ్రోవు స్మరహర లింగా.

శ్రీమహావిష్ణుస్తుతి.

లాప్త కమలనేత్రా
ంభోద్భవవినుతపాత్ర కర్బురజైత్రా

కమలాప్తకులపవిత్రా
క్రమముగ రక్షించు నీలకంధరమిత్రా.

బ్రహ్మదేవునిస్తుతి.

క. నలినోద్భవ చతురానన
విలసితసృష్టిప్రకారవేది విధాతా
జలజాక్షునాభిపంకజ
కలితాంతర్వర్తి దిక్ప్రకాశితకీర్తీ.

శ్రీలక్ష్మీ గౌరీ భారతులస్తుతి.

శ్రీ గౌరీ భారతులన్
బాగుగ నే జాల దలంతు భక్తితో నెపుడున్
సాగిలబడి నుతియించెద
వేగమె రక్షించుకొఱకు వేడుక లలరన్.

తే. సకలదేవత లెల్లను సంభ్రమమున
ప్రకటితంబుగ గొనియాడి భవ్యముగను
రంగుమీఱంగ దేసింగురాజుకథను
జెప్పెదను నేను లోకప్రసిద్ధిగాను.

క. ఇలలో గలబుధు లీకృతి
గలతప్పులు దిద్ది మీరు గాంభీర్యముగా
వెలయం జేయఁగవలె నని
చెలువుగ గోరెదను మిమ్ము సిద్ధముగాఁగన్.

శ్రీరస్తు.

దేసింగురాజుకథ.

కథాప్రారంభము.

శ్రీకరముగ గణనాథుపదములు చెలువుగ సేవించి
ప్రాకట పద్మజురాణిని చాలా భక్తితోడ దలఁచి
ముదముతో హరి హర పరమేష్ఠులను మదిలో నర్చించి
సదయులైన శ్రీగౌరీవాణుల సంప్రీతితో నెంచి
వరకవు లగు నా వాల్మీకాదుల వందనములుచేసి
గురుతరముగ సద్గురువుల నెల్లను గోర్కి బూజచేసి
ఈవసుధను పెరుగుమిపురవాసుఁడ నింపుమీర నేను
రావు వేంకటసుబ్బయాఖ్యుఁడను రంజితంబుగాను
సంతసమున దేసింగురాజుకథ చక్కఁగఁ జెప్పెదను
వింతగ నీభువిలో నందఱు నిది విస్మయ మందగను
సురపతినారదసంవాదం బిది చోద్యంబుగ నిపుడు
వరుసగ నది యెట్లన్నను దెల్పెద సరవితోడ వినుఁడు

దేవేంద్రుఁడు కొలువై యుండఁగా నారదుఁడు వచ్చుట.

నాకాధిపుఁ డగుపాకారియు తా నధికభోగమునను
తేకువతోడను సింహాసనమున తేజరిల్లఁగాను
సురగరుడోరగసిద్ధసాధ్యులు సూటిగ గొల్వగను
సరగున రంభాద్యప్సర లప్పుడు సరసత నాడఁగను

మురియుచు ఫణిపతు లెల్లను గొడుగులు గరిమెతో పట్టగను
పరమాద్భుతముగ కిన్నరు లెల్లను మరిమరి పొగడఁగను
డంబుమీఱ తుంబురునారదులు సంబరమున బాడ
జంభభేదికొలువున ఋషులెల్లను సంభ్రమంబుతోడ
ఉండఁగ నారదుఁ డొకనాఁ డచటికి నొప్పుగాను రాగా
దండిగ కొలువుననుండి యింద్రుఁ డా తపసిజూచి వేగ
నమ్రుండై తా నర్ఘ్యపాద్యములు నతిభక్తితో నిచ్చి
సంభ్రమ మొదవగ నాతని నుచితాసనమునందు నునిచి
సామి మీరలీ మూఁడులోకములు సంచరింపఁబూని
భూమిని గలవింతలు దెల్పుం డిపు డేమైనాగాని
వినగోరెద మీవాక్యపద్ధతిని వీనుల వేడుకగా
మనమలరఁగ నేచోద్యములుండిన మాకు దెల్పు వేగ
అని సురపతి యానందంబున నమ్మునివరు నడుగఁగను
తనమది బొంగుచు నింద్రునితో నా తపసి యిట్టులనెను

నారదుండు దేవేంద్రునితో దేసింగురాజుకథ జెప్ప నారంభించుట.

సురనాయక యొకయాశ్చర్యము విను సొంపుమీఱ నిపుడు
పరువడి తెల్పగవచ్చితి నీకును పరమప్రీతి నేడు
స్థిరముగ భువిలో నేబదియాఱు దేశంబుల నుండు
పరమప్రసిద్ధము హైదరాబాదు పురమనె గోల్కొండ
ఢిల్లీపాచ్ఛా యేలుచుండె మరి సల్లలితంబుగను
ఎల్లలోకులకు నధిపతియై తా నేకచ్ఛత్రముగను
ఇంపుగ నేలుచు నుండఁగ జరిగిన యితిహాసము నేను
సొంపుగ జెప్పెద విస్తరంబుగా చోద్యం బంతయును
అన నమ్మునిశేఖరుతో నింద్రుం డప్పు డిట్టులనియెన్

మునినాయక నీపలుకులు సంతస మొసఁగె బల్కుమనియెన్
విను సురనాయక భూమండలమున వెస మేరువునందు
మునులు పలువురు తపములుసేయఁగ ముద మొదవగ నందు
ఘనుఁడు మహాత్ముఁడు గోగుపకీరీ యనుతపసియు తాను
మనమలరగ ఘనతపమును జేయుచు మంత్రతంత్రములను
తెలిసి సిద్ధుఁడై యుండఁగ నచటికి దేవలోకము నుండి
విలసితబారాహాజారి రాగను వెలుఁగుతోడ నుండి

గోగుపక్కీరి ఢిల్లికి గుఱ్ఱమును తెచ్చుట.

మేఘమండలమునందు తిరిగెడు మేటితురంగమును
లాఘవమున బట్టఁగఁదలఁచియు నా ఘోడా పోవగను
చూచి మంత్రతంత్రంబులచేతను చోద్యంబుగ వశపఱచి
ఆచి పట్టుకొని ఢిల్లికి వేగమె యతిమోదంబున నడిచి
వచ్చి యొక్కచో డేరా వేసి పరులకు దెలియకను
అచ్చటనుండి చుట్టును పహరా మెచ్చుగ నుంచగను
అప్పుడు బారాహాజారి గర్జన గొప్పగఁజేయఁగను
తప్పక ఢిల్లిలో గల జనులందఱు తడబడిమూర్ఛలను
చెందిన పాచ్ఛా విని యప్పుడు తా సందేహించుచును
ఇందుగలిగిన ప్రళయం బేమో యిది తెలియఁగవలెను
తొమ్మిదిమేఘము లొక్కట గర్జన తొడిబడఁజేసినదో
ఇమ్మహిఁగలుగు సముద్రములెల్లను యిటు ఘోషించినదో
అని మది నెంచుచు నతివేగంబున తనతక్తుకువచ్చి
ఘనుఁడౌబడేదివాన్జి రాజలింగబాబు నటుగాంచి
రాహోయి వింతలు గనఁబడె నేడు రాజలింగబాబు
రావముగలిగిన దదియే మిప్పుడు రాజలింగబాబు

గర్జనజేసిన దే మది జెప్పుము ఘనుడలింగబాబు
భర్జింపుము నీ విప్పుడు దానిని పరగలింగబాబు
అనఁగా విని యారాజలింగబా బప్పు డిట్లులనెను
మనవిది వినుమా పాచ్ఛా యిప్పుడు మరిచెప్పెద నేను
గోగుపక్కీరి యనువాఁడిట కొక గుఱ్ఱము దెచ్చె నేఁడు
బాగుగ దివ్యహాయంబును దెచ్చెను పట్టుపడదు చూడు.
మంత్రతంత్రములచేతను దానిని మచ్చిడి తెచ్చినాఁడు
యంత్రంబులచే వశముజేసుకొని యిటకు వచ్చినాఁడు
ఎంతటిధైర్యము గలవారైనను యెక్కలేరుదాని
వింతగనున్న దటన్నను పాచ్ఛా వేగచూచె దాని.

పాచ్ఛా గోగుపక్కీరికి బహుమానము లిచ్చి గుఱ్ఱమును తీసుకొనుట.

సంతోషముతో నప్పుడు పాచ్ఛా చయ్యన పక్కీరికి
కొంతధనంబును బహుమానంబులు కొల్లగ నిచ్చి పురికి
హాయమునుగొని తా తెప్పించియు లాయములో గట్టించి
నయమున గోగుపకీరి నప్పుడే నచటనుండి యంపించి
పరువడి రాజలింగబాబును పాచ్ఛా వటుచూచి
వరుసను నందఱు పాళెగాండ్రను త్వరలో రప్పించి
ఈగుఱ్ఱము నెక్కినవారల కిక బహుమతు లిప్పించు
బాగుగ యెక్కనివారల ఖైదులో వేగమె పెట్టించు
అని సెలవిచ్చిన రాజలింగబా బరకారుల నంపఁగను
పనివడి పంపిన హరకార్లేగి యనువుగ జెప్పఁగను
వచ్చిరి హాయమునుజూచుటకై యా పాళెగాండ్రందఱును
యెచ్చగు నాగుఱ్ఱంబునుజూచి యెక్కలేము మే మనెను
అందఱుఖైదులో నేఁడువర్షము లమరగ నుంచుమనెన్

యిందిక నెవ్వఁడు రాజలింగబా బిప్పుడు తెల్పుమనెన్
మనవియొక్కటి వినుమిక పాచ్ఛా మరి చెప్పెద నేను
ఘనులౌ రాజులు గల రనేకులు కనుఁగొన భువిలోను
ప్రవిమలమతు లగురాజు లందఱు పరగ యెక్కలేరు
అవితథశౌర్యులు నతిశూరులు యీ హాయము నెక్కలేరు
ఇప్పుడు దక్షిణదిక్కునకుంజని హెచ్చుగాను గలదు
గొప్పకోట దుర్గంబును నచ్చట నొప్పుగాను గలదు
తనరగ చెంజికోటను యేలే తరణిసింగురాజు
తనయులు యిద్దరు శూరసింగును ధరణిసింగురాజు
శూరసింగుఁడును ధరణిసింగుఁడును సొంపు చెంజికోట
వారలిద్దఱును యేలుచుందురు వదలక నానాఁట
శూరసింగునకు సమానశూరులు వేరే లే రెచట
ధీరవరుం డగుధరణిసింగునకు దీటుగాన మెచట
బహుశూరులు యీ బారహాజారిని పటుగతి నెక్కుదురు
సహజంబుగ వా రిద్దరు గుఱ్ఱము చక్క నెక్కగలరు
అనఁగను విని హరకారుల నచటికి నతిశీఘ్రముగాను
పనివడి బంపుము రాజలింగబా బనువుమీరగాను
అంతట రాజలింగబాబు తా హరకార్లను బిలిచి
సంతసమున నా చెంజికోటకును జాబువ్రాయ నెంచి
పెద్దకరణమును రంగపిళ్లను బిల్వమనుచు బంచి
వద్దచేరి యారంగపిళ్ల యటు పాచ్ఛావును గాంచి
సలాంచేసిన రంగపిళ్లను చక్కగాను జూచి
సలాం బదులుచేసి పిళ్లను చయ్యన నటుగాంచి-ఓ
రంగపిళ్ల నీవిప్పుడు చెంజికి వ్రాయవలెను జాబు
సంగతులన్నియు దెలియఁజెప్పెదను సరగవ్రాయుజాబు

—— సొరూపసింగురాజునకు పాచ్ఛా జాబు వ్రాయుట. ——

సలాం సొరూపసింగురాజ వో సలామయ్య నీకు
బతేశొాగులని మిమ్ముగాంచుటకు పరగబుద్ధి మాకు
కలిగియున్నది మాపై మీదయ కలుగవలయు నేడు
సలలితముగ రావలె నిచ్చటికిని చయ్యనను యిపుడు
సతతంబును రాజులనందఱిని సన్మతి జూచితిని
మతిమంతుల మిము జూడగవలె నని మరి యిపు డంపితిని
అని యీరీతిని వ్రాసిపంపుము వినయము రంగపిళ్ల
అన నాతఁడు జాబునవ్రాసెను వీని యాసంగతులెల్ల
జాబు తెచ్చి హర్కార్ పాపయతో సవిస్తరముగాను
బాబువారిగా తెలియజెప్పి యట పంపు వేళలోను
యేనూరామడదూరము చెంజికి యీఢిల్లికి నిపుడు
పూని తపాలాగుఱ్ఱము లేనూర్ పొందుగ నుంచుకొని

....

మరి చెంజికిపోవోయి నీవిపుడు హారకార్ పాపయ్య
చెంజికిపోయి సొరూపసింగు నిటు తేవలె నడిగాను
రంజితమ్ముగా పోయి నీవిటు రమ్ము జల్దిగాను
తడయక హర్కార్ పాపయ్యప్పుడు తపాలమార్గముగా
వడిగా నప్పుడు పాతచెంజికిని వచ్చెను వేడుకగా
సొరూపసింగుఁడును కొత్తచెంజిలో సొంపుకొలువులోను
ధీరులయిన తనమంత్రులగూడుక తేజమలరగాను
ఉన్నకొలువునకు హర్కార్ పాపయ తెప్పున దావచ్చి
సన్నుతుఁడగు యా సొరూపసింగును చయ్యన నటుగాంచి

—— హర్కార్ పాపయ్య సొరూపసింగునకు జాబువ్రాయుట. ——

వినయముతో హర్కార్ పాపయ్య వేడ్క సలాంజేసి

చనువుతోడ యాసొరూపసింగునకు జాబంతటదీసి
సొంపుగ నిచ్చిన హారకార్ నప్పుడు సొరూపసింగుజూచి
పెంపుతో యెవ్వరు బంపవచ్చితివి పే రేమన లేచి
అప్పుడు సలాముచేసిపల్కెను హారకార్ పాపయ్య
చెప్పెద నిప్పుడు సంగతులెల్లను చెలువుగ వినవయ్య
హెచ్చుగ ఢిల్లీపాచ్ఛా మిమ్మును యిపుడు గూచుటకును
అచ్చటికిని మిమ్మును తెమ్మనగా వచ్చినాను నేను
జాబుచూడగా నన్నిసంగతులు సవిస్తరముగాను
బాబువారిగా దెలుసునుమీకు బరమముదంబునను
అనిన తమ్ముఁడగు ధరణిసింగును నంత తాను పిలిచి
తనచేజాబును చదివి తెల్పుమని తమ్మునిచే నిచ్చి
ఇచ్చినజాబును చదివి సంగతు లేర్పడ దెల్పఁగను
ముచ్చట విని యాకొలువున జనములు మురియుచు వినగాను
తనమంత్రులజూ చప్పుడుబల్కెను దనరచోద్యముగను
వినరయ్యా వోమంత్రులార యీవివరము జెప్పెదను
ఘనుడగు పాచ్ఛాపునుజూడఁగను గడుప్రీతిని నేను
మనమలరగ యాఢిల్లికి పోయి మర లిటువచ్చెదను
వచ్చుదాక యీరాజ్యము మీరే వదలక చూచుకొని
యెచ్చుగ నిచ్చటికార్యము లెల్లను యింపుగానుపూని
చేయుచు నిచ్చటిసమాచారములు శీఘ్రంబున నాకు
వ్రాయ కప్పటప్పటికి తెల్పుఁడు పరగ నేను మీకు
చెలువుతోడ నాసంగతులెల్లను తెలియఁగఁ జేసెదను
యెలమితోడ నే పోయివచ్చెదను యింక వేడ్కగాను

—— సొరూపసింగు తన భార్యనద్దకిఁబోవుట. ——

అని తనమంత్రుల సమ్మతిపఱచి యంత తాను లేచి

మనమలరగ యానగరకు నేగి తనసతి నటు గాంచి
సతి విను మొక్కటి నేను చెప్పెదను చయ్యన రాంబాయి
హితమతితోడను నీకు దెల్పెదను ఇప్పుడు రాంబాయి
రయమున ఢిల్లీపాచ్ఛా నన్ను రమ్మనె జల్దిగను
నయముతోడ నే బోవలె నిప్పుడు నచ్చటికిని యికను
ఇచట భద్రముగనుండుము నీవు యిప్పుడు రాంబాయి
అచటికిబోయి జాబువ్రాసెదను యిచటికి రాంబాయి
పరఁగఁబోయివచ్చెద నని చెప్పిన ప్రాణనాథుతోను
సరగునరాంబాయి చింతనొందుచును చయ్యన నిట్లనెను
దేవరవారికి నేను యిప్పుడు తెలియఁజెప్పగలన
సావకాశము లేదిక ప్రసవ సమయంబిది యనిన
కరుణతోడ రాంబాయినిజూచి కలకలనవ్వుచును
మరి నీ కేమిట తక్కువయున్నది మగువరో యిచ్చటను
పాయక దాదులతోడనుండుము భద్రం బని లేచి
పోయివచ్చెదని తమ్ముని నంతట పొందుగానుజూచి
వేయుగుఱ్ఱములతపాలుంచుము వేగ ధరణిసింగు
చేయవలసిన జాగ్రత లెల్లను జేయు ధరణిసింగు
అనిన తమ్ముఁడును శూరసింగుఁడు నంతజల్దిగాను
ఘనసత్వములౌ హయములనెక్కి కదలి రంతలోను
త్వరలో ఢిల్లికివచ్చి చేరిరి తపాలమార్గముగా
ధరలోగల్గినరాజు లెల్లను తప్పక వచ్చిరిగా
పాచ్ఛాకొల్వులో శూరసింగుఁడును బహుధైర్యముతోను
అచ్చాయనుచును పాచ్ఛాకును తా నపుడు సలామనెను
బదులుసలామును చేసిచూచెను పాచ్ఛా వప్పుడును
మదిసంతసమున శూరసింగునకు మర్యాదలతోను

వచ్చినరాజు లెల్ల కొలువులో నరుసనుండగాను
అచ్చట కూర్చుండగనియమించె నయంబుగ నిద్దఱను

ఢిల్లీపాచ్ఛా శూరసింగునకు మర్యాదలుచేసి పిలిపించినకార్యమును దెలుపుట.

శూరసింగుని పాచ్ఛా వంతట చూచి పల్కెనపుడు
వారక నందఱు రాజులువిన నొకపలుకు బల్కినాఁడు
వినుఁడో దేశాధీశులార యొక వివరము నిప్పుడును
పనివడి మిముబిలిపించినకార్యము బాగుగ దెల్పెదను
దేవలోకగుఱ్ఱం బొక టిక్కడ తేజరిల్లుచును
యీవసుధనుగల గుఱ్ఱంబులలో నిది యెక్కువగాను
ఉన్నది దాని నెక్కినవారికి నుచితంబుగ నిపుడు
మన్ననచేసి వారిపాలెమును మరియిచ్చెద నేడు
కొన్నియినాములతోడను వారికి గుఱ్ఱమునిచ్చెదను
యిన్నికార్యములు గల విక్కడ మీ యిష్టంబేమనెను
ఆమాటలువిని రాజులందఱును అతిమోదంబునను
ప్రేమతో గుఱ్ఱమునెక్కెడికొఱకై తాము లేవగాను
ఘనశౌర్యులు నగునారాజులఁగని కలకలనవ్వుచును
కనుఁగొని వారల పాచ్ఛా వప్పుడు గ్రక్కున నిట్లనెను

ఢిల్లిపాచ్ఛా రాజులతో ప్రతిజ్ఞసేయుట.

ఏ నొకమాట చెప్పెద వినుఁడీ యిపుడు రాజులార
పూని గుఱ్ఱమును యెక్కినవారికి పొసఁగ రాజులార
ఘనమగు బహు బహుమతులనిత్తును మనమలరఁగ నేను
ఘనులని వారినిమెచ్చి ప్రియంబున కౌఁగిటఁజేర్చుదును
ఆగుఱ్ఱముపై నెక్కనివారిని అతికోపముతోను
వేగముగా నై దేండ్లదాకను వేతు ఖైదులోను
అనఁగావిని యారాజులందఱు నపుడు సమ్మతించి

మనముల సందేహించుచు నుండఁగ మరి పాచ్ఛా లేచి
వచ్చెను రాజులతోఁ గూడుకొని చెచ్చెర నంతటను
అచ్చట బారాహజారి గనుఁగొన నతిభీకరముగను
అంతట బారాహజారిగర్జిల నష్టదిగులుజెంది
గంతులువేసినమాత్రములోన కడుభీతియునొంది
మిన్నువిరిగి పైఁబడినటు రాజులు మేదినిపైఁబడిరి
కన్నులుచెదరగ తలలువంచుకొని కడువడి చింతిలిరి
గడగడవణఁకుచు మూర్ఛలదేలుచు కాళ్లును కడునడిగా
తడబడనందఱు యేమియుఁదెలియక తామువూరకగాఁగా
అప్పుడు పాచ్ఛాపునుగనుఁగొని వా అందఱిట్టులనిరి
చెప్పలేము యీగుఱ్ఱముమహిమను అప్పయేమొ యనిరి
ఇప్పుడు మహారాజీగుఱ్ఱము మే మెక్కలేము యికను
తప్పక యెక్కిన ప్రాణము నిలువదు తడయక మాకికను
దేవలోకగుఱ్ఱముపై నెక్కను దేవతలేగాని
యీవసుధలో గలవారికిఁదగునా యీగుఱ్ఱముపూని
ఎక్కలేము యీగుఱ్ఱముపైని నిక్కముగా మేము
గ్రక్కునప్రాణంబులతోనైనా ఖైదుననుండెదము
అనునామాటలు తా విని పాచ్ఛా వంతట నవ్వుచును
ఘనముగ భూమీశులతోఁపల్కెను వినుఁడనుచును తాను
ఎంతోశూరుల రనుచు మిమ్ము నే నిచటికి రప్పిస్తి
యింతటిధీరుల రగుటవహ్వామీ చెంతనె సరిమాస్తి
నక్కకైన మీయంతటిశౌర్యము లెక్కింపఁగరాదు
దిక్కులేని పాదూరికినెన్నఁగ నక్కపోతురాజు
మేకపోతుగాంభీర్యంబని నే మేదిని వినియుంటి
దాకలాయ నామాట యిపుడు మీ దాపుగ నేగంటి

పురుషచిహ్నములుదాల్చినపండుడు పౌలతుల నేలుటయున్
అరయ నటులనగు మీ రీబారాహజారి నేలుటయున్
బిడ్డయునైనను జూచి మీయటులు భీతియుజెందదుగా
తెడ్డయినను యీతేజిగర్జనకు దిగు లిటు నొందదుగా
అని యిటు లోకులుపల్కెడువాక్యము లవి వృథగావయ్యెన్
చెనకిచూడగా నిది తెరగని మా చిత్తము గననయ్యెన్
బలేబలేవస్తాదులు మీ రే వహ్వా రేయనుచు
చలోచలో తుం ఖైదుకు నిపుడే శీఘ్రము బొమ్మనుచు
వరుసగ రాజులరెల్లరు నైదువత్సరంబు లిటను
సరవితో ఖైదులోనుండివెనక నిరు సంవత్సరములును
ఊరక నిచ్చటనుండియు నావల పూరికిపోవలెను
సారెకుపాచ్ఛా యిట్లనిపల్కిన సమ్మతినందఱును
నిండుఖైదులోనుండి వారల నెలవుకు జాబులును
ఖండితంబుగా సంగతులెల్లను కనుపడ వ్రాయఁగను
వెతలబొందుచును వేవిధంబులను విధి గడుదూరుచును
అతివ్యసనంబున కుందుచునుండిరి అప్పుడు నందఱును
అటుల నారదుఁడు దెల్పగ నింద్రుం డత్యద్భుతముగను
పటుతరముగ మునినాథ దెల్పితివి పరమముదంబునను
అవతలివృత్తాంతం బేమాయెను నారద నాకిటను
ప్రవిమలముగ నది దెల్పుచున్నను పరమమోదమునను

— ఇంద్రునకు నారదుఁడు చెంజిపట్టణవృత్తాంతము దెల్పుట. —

విను సురనాయక చెంజిపట్టణపు వృత్తాంతం బికను
ఘనముగ నీ కే దెల్పెద నిపుడు కలవృత్తాంతమును
చెంజివిడిచి యాశూరసింగఁడు చేరఁగ ఢిల్లికిని

రంజితముగ నట యేడునాళ్లకు రాంబాయికిని
పుత్రోత్పత్తియు గలిగిన నందఱు భూరిసంతసమున
నేత్రోత్సవముగ పట్టణమెల్లను నెరిశృంగారమున
భేరీభాంకారాదివాద్యములు భోరుకొల్పగాను
వారటుచక్కెర పంచి రప్పుడు వరుసతో వీథులను
పరమముదంబున వచ్చినవారికి బహుమతులను ఇచ్చి
యరయగ కొలువుననున్నజనులకు నట యినాములిచ్చి
పుత్రునిజూచి సంతోషంబున పొంగెను రాంబాయి
గోత్రరక్షకుం డితఁడని తాను కోరెను రాంబాయి
బాలుఁడుపుట్టిన యిరువదిదినమున పరగఢిల్లినుంచి
చాలతపాలలోవచ్చినజాబును చయ్యన నటుగాంచి
శూరసింగుఁడు ఖైదులోపడ్డ సొబగులు తలపోసి
సారెకు వగచుచు విధినిదిట్టుచును సతి పతిదలఁచుచును
కూరిమిపుత్రుఁడు కలిగినప్పుడు మీరు లేక నిటను
తారుమారుగా నున్నదిగాదా తగుపని జరుగకను
పురుషుఁడులేని యి ల్లేటికి కాపుర మిక నేమిటికి
పురుషుఁడులేని సొబ గేమిటికి మోదం బేమిటికి
పురుషుఁడులేని విభవం బేటికి భోగం బేమిటికి
పురుషుఁడులేని పుర మేమిటికి పుత్త్రుం డేమిటికి
పురుషుఁడులేని జీవన మేటికి భువిబ్రతు కేమిటికి
పురుషునిబాసిన జన్మ మేటికి శిరులుం డేమిటికి
బాలునిముద్దులపలుకులు వినగను పరగప్రాప్తిలేక
చాలగ చిన్నికుమారుని నెత్తుగ సరగ గాంచలేక
ఈతనయుని దా కండ్లజూచునో యెటులున్నదో కాని
ధాతవ్రాలు యీతీరుననుండిన తప్పునె యేరికిని

మంచిదికానీ యెట్టులనైనా పతియువచ్చుదాక
మించినవేడుక నీకుఱ్ఱని నే బెంచుచుందుగాక
అనుచును రాంబాయి వ్యసనమువదలి తనయుని జూచుచును
ఘనమగు సంతోషముతో బెంచుచు కడుప్రీతిగ దాను
జాబులువ్రాసెను విభునకు నప్పుడు చయ్యన ఢిల్లికిని
జాబుచూచుకొని శూరసింగుఁడు సరగ వ్యసనమూని
ఉండగ చెంజిలో దేసింగుబాలుం డొప్పుగ వేడుకను
రెండు మూడు నా లైదు నెలలు నటు నిండినయంతటను
బోర్లబడుచును జరుగుచు నంతలో పొల్లుతప్పడిలుచు
మెల్లనె నడుచుచు దుముకుచు వ్రాలుచు మేలుగ పరుగిడుచు
కుప్పిగంతులను వేయుచు సఖులతో కూడి చదువుకొనుచు
అప్పుడు తల్లిదగ్గిర కొచ్చి యాకలాక లనుచు
పాలుచక్కెర తెమ్మని తల్లిని పలుమా రడుగుచును
పాలుపాలని తల్లిని జేరి పయ్యెద పాకుచును
చన్నొసంగుమా యమ్మా యని బల్ సద్దు లొనర్చుచును
క్రన్నన రంతులు చేసి ముఖంబున చన్నులు ద్రాగుచును
మేలుగ తన సమసఖులతోడను మెలఁగుచు తిరుగుచును
వాలాయంబుగ మహమత్ ఖానుని వదలక గూడుచును
తల్లిదగ్గిరకు జేరి యమ్మ మా తండ్రేడీ యనుచు
మెల్లనలేచి వెలపటికొచ్చి మేటిపనులు గనుచు
అల్లకల్లోలము జేయుచు నూరిలో నెల్లవారి కలను
సల్లలితంబుగ నీతివిద్యలు చయ్యన చదువుచును
సహజము మహమత్ ఖానుతో గుఱ్ఱపుసవారి చేయుచును
కహకహానవ్వుచు కన్నతల్లి నటు కన్నులఁ జూచుచును

అంతట మహమత్ ఖానునిగూడి యట పరుగెత్తుచును
చెంత నున్నకొండలపై నెక్కియు చయ్యన దుముకుచును
పంతములాడుచు గుండుల నెత్తి పరగ రువ్వుచును
గంతువేసి నిండేటిలో నావలిగట్టుకు దాఁటుచును
పందెముచే నొకగుక్కకు మూఁడు పరువులు బారుచును
సందేహించక పెద్దమ్రాకులను సరగున పెరుకుచును
పులుల సింహముల నెదిరించుకొని పొడిచియు చంపుచును
తలచుక నొకదినమందున తండ్రిని తల్లిని నడుగుచును
ఇటువలె నైదేండ్లాడుచు నొకనాఁ డింపుగ తల్లితోను
పటుతరముగ మాతండ్రి యేడి యని పలుమా రడుగగను

— దేసింగుతల్లి యతనితో శూరసింగువృత్తాంతము జెల్పుట. —

తనయు నెత్తుకొని ముద్దుబెట్టుకొని తా నిట్టుల ననియెన్
విను కుమార మీతండ్రి శూరసింగని తెల్పఁగదొడఁగెన్
పనిబూనియు మీతండ్రిని ఢిల్లీపాచ్ఛా వచ్చుటను
విను మేడేండ్లటు ఖైదులో బెట్టిన విధమును దెల్పెదను
దేవలోకమం దుండి యచటి కొక తేజిరాగ నాఁడు
యీవసుధను గలరాజుల నెల్లను యెలమి బిలిచినాఁడు
ఈగుఱ్ఱంబును యెక్కినవారికి యినాము లిచ్చెదను
బాగుగ నెక్కనివారిని ఖయిదులో పరువడి నుంచెదను
అని చెప్పిన యారాజులు బారాహజారి నటుజూచి
ఘనమగు భయమును జెందుచు మనముల గడుచింతిలి చూచి
సలామయ్యా బహుసలాము పాచ్ఛా సలామయ్యా మాకు
బలేగుఱ్ఱ మిది యెక్కగూడదు భయముకలిగె మాకు
అనఁగా పాచ్ఛా రాజులనందఱి నట ఖైదులో నుంచెన్

మనమున బొక్కుచు తనయుని గని యొకమాట నుంవలించెన్
పినతండ్రియు మీతండ్రియు నిద్దఱు వినుము నాటనుంచి
తనయా ఖైదులో నున్నా రనఁగా తా నటు కోపించి
పండ్లు పటపటని కొరికె నప్పుడు బాలుఁడు దేసింగు
కండ్లు వుఱుముచును కోపముచేసెను ఘనుఁడగు దేసింగు
రెండుగడియలకు లోపల ఢిల్లిని పిండిగ జేసెదను
పండితమైన యాగుఱ్ఱము నెక్కి దవుడాయించెదను
అనుచు తల్లికిని దండముబెట్టి యమ్మా యిప్పుడును
ఘనముగ నాకు మంచివుత్తరము గ్రక్కున నీవలెను
ఇప్పుడు ఢిల్లికి పడినేగియు నే నెక్కియు గుఱ్ఱమును
తప్పక తండ్రుల నిద్దఱి దెచ్చెద తల్లీ వినుమనెను
జల్దీజల్దీ వుత్తర మిమ్ము జల్దిగానుతల్లి
జల్దిగాను నే బోయివచ్చెదను సెలవొసగుముతల్లి
అని చెప్పిన యా తనయునిజూచి యంత వ్యసనమునను
వినరా ముద్దులతనయా మరి నీ విటుల బల్కితేను
కనిపెంచిన నాగర్భము చల్లగ గాంచు టెట్టు లికను
నిను విడిచియు యరగడియున్నైన నే నెటుల నుండఁగలను
అనుచు చేతులు పిసుకుకొనుచు తా నంత మూర్ఛజెంది
ఘనశోకంబున నేలబొర్లుచును కడువ్యసనము నొంది
ఉన్నతల్లిని దేసింగుఁడు తా నొప్పుగాను జూచి
కన్నుమూసె నా కిదిసమయంబని గ్రక్కున తా లేచి
పరగ శంకరాభరణమేటిలో స్నానంబును జేసి
పరువడి రంగేశునిసన్నిధికి భక్తితోడవచ్చి.

— దేసింగు శ్రీరంగనాథుని స్తుతించుట. —

పన్నగశయనా పంకజలోచన పద్మనాభ రారా

చెన్నుఁగ నిను నే నమ్మితి నిప్పుడు శ్రీరంగా రారా
కరుణాకర శ్రీనరహరి రంగా కామితఫలవరదా
కరి హరిహరి యని మొరలిడ విని చని కరుణింపఁగలేదా
మును ప్రహ్లాదుని నేలినకరణిని బ్రోవఁగ దయరాదా
ఘనముగ నలనా డాధ్రువుఁగాచిన గతి నేలఁగరాదా
అనాథరక్షకా దీనజనావన సనాతనా నిన్ను
వినాగ వేరే దిక్కులేదు నా మనవిని విని నన్ను
ఘనంబుగను నాయెడ నుండుమని గ్రక్కున వేఁడితిని
మనంబునను నిను ముఖంబునను నే మరిమరి మ్రొక్కితిని
రంగనాయకా నేను ఢిల్లికి రయమున పోవలెను
సంగతిమీరఁగ ఢిల్లిలో గుఱ్ఱపుస్వారి చేయవలెను
తండ్రుల ఖయిదులో నున్నవారిని తడయక తేవలెను
తండ్రి నీవని నమ్మితి నాపై దయయుంచగవలెను
సమ్మతిమీరఁగ నాకు సహాయము సరగున రావలెను
నమ్మి మిమ్ము నే ఢిల్లికి పోయెద ననుచు వేఁడగాను
చయ్యన దేసింగునితో రంగస్వామి యిటుల ననెను
అయ్యా వినరా దేసింగా నీ కతిసహాయముగను
వచ్చెద పోయి రమ్మని చెప్పిన ముచ్చటతోడుతను
హెచ్చుగ మహామత్ ఖానుని జూచి యచ్చటివిధములను

దేసింగురాజు మహామత్ఖానునితో గూడి ఢిల్లికిపోవుట.

తప్పక చెప్పియు మన మిద్దఱము తగ ఢిల్లికినేఁడు
తెప్పునబోవలె ననఁగా మంచిది దేవర యన్నాఁడు
మనకు రెండుగుఱ్ఱంబుల దెమ్ము మహామత్ఖానుఁడ
మనఖర్చులకును రొక్కము లెత్తుకొ మహామత్ ఖానుఁడ

అనుచును దేసింగుఁడు బల్కఁగ నా మహామత్ ఖానుఁడును
వినయంబున నాకార్యము లన్నియు విశదరీతిగాను
తడయక నప్పుడు తనమది బొంగుచు తయారుచేయఁగను
వడిగలగుఱ్ఱము లెక్కి యిద్దఱును వడిగా పోవఁగను
పదిదినంబులకు జేరిరి ఢిల్లీపట్టణ మప్పుడును
పదిలముగా నా పాచ్ఛాకొలువులో వచ్చి నిలిచి యటను
మండివేసుకొని సలాంచేసెను మరిపాచ్ఛావుకును
పండితుఁడగు బాలునికిని పాచ్ఛా బదులుసలా మనెను
రాజాధిరాజులందఱును రయమున జూడఁగను
తేజంబునుగల రాజసింహుని ధీరుని బాలకుని

పాచ్ఛా దేసింగురాజువృత్తాంతమును విచారించుట.

పాచ్ఛా వప్పుడు చూచి బాలుని పరమాశ్చర్యమున
అచ్ఛాబహాదర్ తుంకో ననఁగా నట దేసింగుఁడును
సారెకు పల్కెను పాచ్ఛాతోను సరగ చెంజియేలు
శూరసింగునితనయుఁడ నేను సొంపుగ నామేలు
తప్పకవిను నే దేసింగుఁడ మా తండ్రులు నిద్దఱును
యిప్పుడు నీఖైదులో నున్నారని చెప్పఁగ నిట నేను
వచ్చితి బారాహజారినెక్కఁగ వచ్చితి నిట నేఁడు
చెచ్చెరగను నాప్రతాప మిప్పుడు చేజేఁతనెచూడు
చెప్పనేల యాబారహజారిని శీఘ్రము తెచ్చినను
తప్పక స్వారీచేసియు నీమది మెప్పుజేతు నేనను
అన నామాటలు విని యాపాచ్ఛా యాశ్చర్యము జెంది
ఘన సామాన్యపుగుఱ్ఱము కాదది కటకట యని గుంది
లేచివచ్చి యాబాలుని ప్రియమున జూచి ముద్దుబెట్టి

యీచిత్రము దా నేమనిచెప్పుదు నెందుగాన మిట్టి
ఐదుయేండ్ల యీబాలుం డెంత యారా హయమెంత
కాదు వీనిచే నెక్కుట కరిమశకాంతర మిది వింత
పిల్లమాటగా దోచలేదు మరి పెద్దమాటగాదు
కల్లమాటగా దోచలేదు నిక్కమ్ము దోచలేదు
యీబాలకుని వాక్యం బిప్పుడు యిది నిజమని యెంచి
ఆబారాహజారి నిచ్చటికి నారయ రప్పించి
చూపినంత యీకుఱ్ఱఁడు దాని చూచియు నేమవునో
బాపురె చూపక నున్న నప్పు డీబాలుం డేమనునో
మించినచింతతో పాచ్ఛా విట్టుల నెంచెను తనలోన
ముంజెయికంకణ మరయుటకు న్నిట ముకురముకావలెన
చల్లకొసంగను వచ్చి ముంత దాచంగనేల మనకు
కల్లనిజంబులు రెండు నిప్పుడే గనెద క్షణంబునకు
అని యిటు లని యాపాచ్ఛా వప్పుడు నా దేసింగునకు
ఘనగుఱ్ఱము చూపించునంతలో తన తనయునిపలుకు
అన్ని యానవా లన్నిసంగతులు అన్ని తాను దెలిసి
చెన్నుమీర యా శూరసింగు దేసింగుని నటు గదసి
ఏరా చిన్నికుమారా నీవిట కేలవచ్చి తౌరా
పూరకె నిను మాత ల్లిటువిడిచి యోర్చియున్నదటరా
నాకులదీపమ నాసుకుమారా నాదుతండ్రిరారా
నీకై దేండ్లకు యిచటికిరాగా నేకత ముండెనురా
అనిన తండ్రితో దేసింగుఁడు తా నప్పు డిట్లనెను
ఘనముగ బారహజారి నెక్కియు గ్రక్కున మిము నేను
చెఱవిడిపించి పిలుచుకపోవను మఱి వచ్చితి ననియు
సరసంబుగ నిటుపల్కి తండ్రితో జనపతి గనుఁగొనియు

ఏలయపాచ్ఛా మఱచితిరేమో యింతలో మీమాట
కాలయాపనము చేసుటమేలా కనుమిక నామాట
నాపరువును యాబారహజారి పరువు నెఱుఁగలేక
యీపట్లను మీ కింతయోచన యెందుకు యిందాక
ఆరయ శునకము లెన్నేనియును హరికిని సమమవునా
బారహజారు లెన్నేనియు నా బాలాసమమవునా
బక్కగుఱ్ఱమును పెట్టుకనేమో నిక్కదేల బహుశా
చక్కనిఘోడాయైతే చూపుము యెక్కడ భూమీశా
అందఱ మోసం బొందించిన యాచందం బిదిగాదు
ముందుగ గుఱ్ఱము దెప్పించుము నా ముందర నికమీదు
తెప్పించకనుంటిరే నిఁక నీ దేశాధీశులకుఁ
అప్పుడ యిచ్చిన యాజ్ఞ యెవరిదో యారయ దేవరకుఁ
పరిపరివిధముల బాలుఁడు పలికిన పాచ్ఛా నవ్వుచును
సరగున నెల్లర గూడుక నాహాయశాల కరుగగాను
చూడగ గుఱ్ఱము గర్జనచేసిన సొంపుశబ్దమునను
తోడనె రాజుల గుండెలువగిలెను పోడిమిచెడి యాటను
కోట యిడిసిపడినట్టు లుండెను వీటివారి కపుడు
సాటిగ మేఘంబులగర్జనవలె సరగ దోచె నపుడు
చెవులు ఘుమ్ముఘుమ్మనగా రాజులు చయ్యన మూర్ఛిలిరి
దిగులుజెంది వారందఱుపుడమిని తేకువచెడి పడిరి
శూరసింగుఁడు నతనితమ్ముఁడును సొలసి తలలువంచి
బీరముచెడి బల్ బెఁగున నప్పుడు బెదరియుండఁ జూచి
తెంపున మహమత్ ఖానుని జూచి దేసింగుం డనెను
తెంపును గాడిపిచాడిగుఱ్ఱమును తెమ్ము వేగమునను
తెప్పున గుఱ్ఱంబునకు బంగరు జీనివేసి తెమ్ము

తప్పక వజ్రాల్‌చెక్కినకళ్లెము త్వరగవేసి తెమ్ము
అని చెప్పిన యా మహమత్ ఖానుం డటులచేసి తేగా
తనమదిబొంగుచు దేసింగుఁడు తేజిని తట్టి పట్టి వేగా

దేసింగురాజు బారాహజారి నెక్కుట.

కనకనమనుచును గర్జన చేయఁగ కదసి కళ్లియమును
ఘనశౌర్యంబున బట్టి గుఱ్ఱమును కడువడి నెక్కగను
సింగమువలె తా నెగసె నంత దేసింగుం డంతటను
భంగము ప్రాణుల నొందించెడి పులిభంగి నెక్కె నటను
బాలుఁడైన దేసింగుఁడు హయమును వడిగ నెక్కఁ జూచి
జాలి జెందుచును తహాతహాపడుచును చాలచింత వగచి
శూరసింగుఁడు తమ్మునితోడను సుతునొద్దకు వచ్చి
బారహాజారి నెక్కుట జూచి పరువడి నెద మెచ్చి
మన్ననతోడ కుమారుని గనుఁగొని మనమున గుత్సించి
కన్నుల నీరును నించుచు నప్పుడు కటకటపడి చూచి

దేసింగు బారాహజారి నెక్కగా నతనితండ్రియు పినతండ్రియు దుఃఖించుట.

తనయా నీ వీగుఱ్ఱము నెక్కఁగ తగదిక నిటరారా
చనువుతో పాచ్ఛాచే సెలవుగొని చనుదమిపుడు రారా
అనిన తండ్రితో దేసింగుఁడు తా నప్పు డిట్టు లనియెన్
ఘనమగుగుఱ్ఱము నెక్కఁగ భయపడ ఖైదులో మిమ్మిపుడున్
పెట్టియుండ నే నెక్కియు గుఱ్ఱము ప్రీతితోడ మిమ్ము
దిట్టముగా విడిపింపఁగవచ్చితి తవిరి నేఁడు నమ్ము
ఊరకెపోయిన నవ్వరె శూరులు పొసఁగ తండ్రులారా
నేరక గుఱ్ఱము నెక్కకవదలను నిజము తండ్రులారా

స్వారీచేసి వచ్చిననన్ను చక్కజూడరయ్యా
వారించకుడీ గుఱ్ఱముచే బడ వగవనేలనయ్యా
మించి మనంబున చింతిలనలవదు మీరు తండ్రులారా
మంచిసవారీ చేయఁగవలెనే నెంచ తండ్రులారా
పుట్టినప్పుడే చావు నిజంబని పొసఁగ తండ్రులారా
దిట్టముగా మీ మనముల నమ్ముఁడు తెలిసి తండ్రులారా
అని యిటుపల్కి సలామును జేసి యపుడు నిలిచినాఁడు
పనిబూనియు గోవిందా యనుచును పరగ జూచినాఁడు
అంతలోన నాశూరసింగుఁడు నటు తనయుని జూచి
యింతచేసుటకు నేల పుట్టితివి యిపు డని మది వగచి
తొలుతను బుట్టినయప్పుడె చచ్చిన దుఃఖము లేదయ్యా
యెలమితోడ మీతల్లి యిపుడు ని న్నెట్లు వదలెనయ్యా

దేసింగుఁడు గుఱ్ఱము నెక్కి దవుడాయించుట.

కలఁతజెంది యేమయ్యెనో యనఁగా కదలిచె గుఱ్ఱమును
జలిదీ యనుచు దవుడాయించెను చయ్యన బాగుగను
పటపటపటపటపటపట యనుచును పరువులెత్తె నపుడు
చిటచిటచిట యని యెడమకాలికి చిమటయిచ్చినాఁడు
పోయెపోయెనని రాజులందఱును పొక్కుచు జూడఁగను
వోయయ్యా నీ వెందుబోయెదని యొప్పుగ బిలువఁగను
వాయుమార్గమున నెగయఁగ నప్పుడు వదలక గుఱ్ఱమును
పాయక మేఘమండలమందు పారెడుగుఱ్ఱమును
నారాయణ గోవిందా యనుచును కోరిపట్టెనపుడు
వారిజాక్ష హరివరదా యనుచును వడిగ విడిచె నపుడు
గరుడునివలె నా గుఱ్ఱము పొడవుగ కడువేగమె నడిచెన్

పురవడికలిగిన వాయువువలెనే యొప్పుగాను పఱచెఁ
కొండలనెల్లను మెండుగ దాఁటుచు గొనకొని యెగయుచును
చెండువిసరుచు గంతులువేయుచు చెలఁగి ముడుంగుచును
అడవులఁ దిరుగుచు మ్రాకులద్రోయుచు కడువడి దాఁటుచును
తడవుగ దిరుగుచు తలక్రిందుగ బల్ ధాటిగ బఱచుచును
గాడుపడీ యట సింహములెల్లను గదలక దిగబడియెఁ
గూడుల నుండక పక్షులెల్లను గొబగొబ యని పరచెఁ
సురలెల్లను దేసింగుపరాక్రమ మొప్పుగ గాంచుచును
సరగున బారాహజారిపఱచెడి చతురత మెచ్చుచును
అంతట గుఱ్ఱము నాలుగుదిక్కుల వింతగాను తిరిగి
సంతంబున నాఁ డేనూరామడ పరగ దిరిగి తిరిగి
ఇటువలె గుఱ్ఱం బైదుదినంబులు యెచ్చుగాని చెలఁగి
తాలుకున బాలునిపరాక్రమంబును తనమదిలో నెఱిఁగి
ఈబాలునిచే బలహీనము నా కిపుడు గలుగు ననుచు
స్వాభావికమును విడిచి మాయలో సంచరింతు ననుచు
మేరుపర్వతము చెంతను వీనిని మెలఁగి త్రోతు ననుచు
నా రెకు తలఁచియు వెతలఁబెట్టఁగా చయ్యన తాఁ గనుచు
తివిరి నిద్ర యాహారము లేకను దినంబు లైదయ్యెఁ
దివమును రాత్రియు నొక్కట దిరుగుట తేజహీనుఁ డయ్యెఁ
కన్నులు గిరగిరదిరిగి శోషచే కడుభీతినిడూలెఁ
పన్నగశయనుని రంగనాథుని పరుపడి దలఁచుచును

{ దేసింగు బారాహజారిని పంచుకోజాలక వస్సి రంగనాథస్వామిని ధ్యానించుట. }

కళ్లెము గట్టిగ బిగబట్టుకొని గడుసు తేజిపైని

మెల్లన మెక తనచేతుల జుట్టియు మెదలకపండుకొని
రక్షింపుము రంగేశా నను సంరక్షింపుము లోకేశా
పక్షివాహనా పరమపవిత్రా పన్నగశయన సురేశా
వారిజనాభ జనార్దనాచ్యుతా వాసుదేవ శౌరి
నా రెకు భయమును జెంది నిన్ను నే సన్నుతింతు కోరి
భజియించెద రక్షింపుము నన్ను పరమమౌనివినుతా
గజవరదా నను బ్రోవవె నవ్విధి కారుణ్యముచేతా
జయజయ భక్తజనావన బ్రోవుము జయజయ శ్రీరంగా
జయవిజయాభవ దిగ్విజయాభవ జయ గరుడతురంగా
సుజనగణావన దుర్జనమర్దన సుందరతరవదనా
విజయహృదయకమలాంతరవాసా వేదవేద్యసదనా
దశరథనందన దశముఖభంజన తాటకసంహరణా
పశుపతినందన పన్నగశయనా పంకజమృదుచరణా
శరణుజొచ్చినను యసురజేతుర సరగున నిటురారా
శరణుశరణు యోకరుణాసాగర కరుణింపఁగరారా
బిరాన రారా వరాలొసఁగ శ్రీకరా యిటుల రారా
పరాకేలరా పరాత్పరా శ్రీధరా యిటుల రారా
సకలచరాచరసముదయములకును సముడనఁగనుబరఁగి
సకలేశుఁడవై సర్వాత్ముఁడ వకలంకుఁడవై చెలఁగి
లేదా దయ యికరాదా శ్రీదామోదర యిటు రారా
వాదా బ్రోవగరాదా నీచే గాదా రఘువీరా
ఏదయ నీదయ యేదయ రాదయ సాదరముగ రారా
వోదాశరథే యోదయానిధే యోకృపాళి రారా
మోసబుచ్చి గుఱ్ఱాయము మెచ్చటికో తీసుకపోఁదలఁచి
వాసిగనున్నది యిదుగో నిను నే వరుసగ మదిఁదలఁచి

రంగనాథస్వామి దేసింగునికి ప్రత్యక్షంబై రక్షించుట.

భజనచేయు చున్నానని వేఁడఁగ భక్తపరాధీనుఁడు
విజయముచేసి దేసింగునితో వెరవకుమని యపుడు
గజిబిజిబారెడి గడుసుహయంబును కడువడి బోనీక
హజరత్పెరుమ మిక జెల్లదు నీ యహమడంతుగాక
చిన్నిబాలుని చిక్కులబెట్టెడి చెడుగుఱ్ఱమ యిపుడు
మన్నించియు నీయున్నతి నణఁచి తిన్నగ నడు మిపుడు
పన్నగశయనుం డని నన్నెఱుఁగుము పలువ యనుచు నపుడు
సన్నుతమునివరుఁ డగురంగేశుఁడు చెన్నుమీఱ నపుడు
కన్నులు చెదరఁగ పెట్టుపెట్టినను ఘనమగు గుఱ్ఱంబు
మిన్నువిరిగి పైఁబడ్డటు నిలిచెను మేటిగుఱ్ఱ మపుడు
బాలుని బారాహజారి నీ విటు భంగపెట్టఁదగునా
చాలుచాలు నీజవము దెలిసె నిఁక చనఁగా నిట్లగునా
బాలుని నీవు ఢిల్లికి దీసుక పరువునబొమ్మికను
బాలకుండు నాభక్తుని వీని భయపఱుపక నికను
కొన్నిదినంబుల కీబాలునిచే గోర్కెదీర నీకు
సన్నుతమౌ యుద్ధంబు నొదవును చయ్యన నట నీకు
మోక్ష మిచ్చెదను జల్దిగ పొమ్ము ముదమొదవఁగ ననిన
నాక్షణంబునను ఢిల్లిసమీపం బౌమార్గము గనిన
బాలుని లేపి రంగనాయకుఁడు పటుదయతోడుతను
మేలువరంబు లొసంగియు ధైర్యము మెప్పుగ జెప్పఁగను
అప్పుడు దేసింగుఁడు రంగేశున కతివినయంబునను
తప్పుగ సాగిలిమ్రొక్కి మిక్కిలి ధైర్యంబున తాను

నరహరి శ్రీహరి మురారి శౌరీ నన్నిప్పుడు చేరీ
మరలిచి తెచ్చితి మార్గము దప్పక మధుకైటభహరీ
శరణుశరణు నిను నమ్మితినయ్యా శరణు రంగనాథా
కరుణతో నీదాసుని నను బ్రోవుము శరణు రంగనాథా
అని నుతియించిన దేసింగునితో నపుడు స్వామి యనియె
ఘనుఁడగు ఢిల్లీపాచ్ఛా నిప్పుడు కను వేగమె యనియె

దేసింగు రంగనాథుని యనుగ్రహంబున ఢిల్లిచేరుట.

మనమలరగ బహుమతులు గైకొని మరి తండ్రులతోను
చనుము చెంజి కని రంగస్వామి చయ్యన బోయినను
అప్పుడు బారాహజారి పాదుషా హజార మటు చేరి
తప్పక గర్జనసేయఁగ నందఱు తడబడి యట దేరి
చిన్నికుఱ్ఱ నాగుఱ్ఱంబును గని కన్నులనీ రుంచి
అన్నరార నామున్ను వేగ నాకన్నరార మించి
శూరసింగుఁడు బిడ్డను ముద్దిడి చుంచుదువ్వగాను
హారతులెత్తి దృష్టితీయుఁడని యానందముతోను
ధీరుండగు బాలుని తా గనుఁగొని దృఢమతితో పాచ్ఛా
కోరికె లడుగుము నిన్ను మెచ్చితిని కూర్తు నీకు అచ్ఛా
మ్లేచ్ఛుండని నకె మెచ్చక నుండకు మేలొనర్తు చాలా
స్వచ్ఛంబౌ నీచరితము మేలుఁ సమకూర్చెను బాలా
నీశౌర్యంబును నీబలమును నేనిప్పు డెఱింగితిని
కేశవభక్తుల కెప్పుడు భీతియు లేశము గలుగదని
పాచ్ఛా పలుకుచు నుండఁగ తనమది పరమాశ్చర్యమొంది
స్వచ్ఛంబౌ సత్కీర్తిని గాంచిన సజ్జన పెనుపొంది
ఉండుము నీ వని శూరసింగుఁడును వొప్పుగ దీవించి

దండిమీరగా నందను నెత్తుక తనతొడపై నుంచి
నేను చేసినపూజ లన్నియును నేఁడు సఫలమయ్యెర
కానరానియాపదలు వచ్చియు కడగ దొలఁగిపోయెర
అనగా నచ్చటిరాజు లెల్లను అతిముదమును జెందెర
ఘనుఁడగుపాచ్ఛా నాకుమారుపై కడుసంతస మందెర
మేలని బాలుని సింహాసనమున మెలకువతో నుంచెర
చాలగ నాలింగనమును జేసి చయ్యన లాలించెర

ఢిల్లిపాచ్ఛా దేసింగురాజునకు బహుమతులుచేయుట.

రాజలింగబాబును నట చూచి రయమున నిట్లనెను
రాజసింహుఁడౌ దేసింగునకు వాజులు లక్షయును
మూడుకణజముల రొక్కము నిటకు ముందుగ దెప్పించు
యేడులక్షల మదపుటేనుఁగుల నిప్పుడు రప్పించు
సకలసేనలను దాసీజనముల చయ్యన నిప్పించు
ప్రకటితముగ భూషణవస్త్రంబుల పరఁగ నందు నుంచు
అని యీ తెఱఁగున నాజ్ఞాపించఁగ నపుడు వేగమునను
చనియును రాజలింగబాబు తా సరగున కొల్వునను
దేసింగునికి పాచ్ఛాచెప్పిన తెఱఁగున రొక్కమును
వాసిమీర గుఱ్ఱంబులు గజములు వరభూషణములును
దాసుల దాసీజనముల భటులను తగు రథకోటులును
వాసవలోకపుగుఱ్ఱంబును మరి వరవస్త్రంబులును
అప్పుడు తెచ్చిప్పించినపాచ్ఛా యతనిజూచి మెచ్చి
తప్పక చెంజి యినాము యేలుమని యప్పుడె సెలవిచ్చి
నవరత్నంబుల కంఠహారములు నతనిమెడను వైచి
ప్రవిమలరత్నకిరీటము నప్పుడు బాగుగ నిప్పించి

బహుమతు లున్నతి నటువలెచేసి పట్టుశాలువలును
సహజంబగుప్రేమంబున నిచ్చియు చాలామెచ్చియును
తనగుఱ్ఱంబగు నీలవేణిని తటుకున దెప్పించి
ఘనుఁడగు మహామత్ఖానున కప్పుడు కడువడి నిప్పించి
కొన్నియినాములు మహామత్ఖానుని కోర్కెదీర నిచ్చి
మన్ననజేసియు నిద్దఱఁజూచి మరి మదిలో మెచ్చి
చయ్యన రాజలింగబాబును నెయ్యమొదవ జూచెర
ఒయ్యన నపు డాతనితో నాతఁడు వోహో వినుమనియెర
రమ్ము వీరితోఁగూడిపోయిరా రాజలింగబాబు
రమ్ము చెంజికి సేనలు బంపుము రాజలింగబాబు
రాజులందఱును చాలాదినములు రాయిడిబడి చెడిరీ
తేజినెపంబున గావున వీరిని తెప్పనవిడు జారీ
అని తమతమయేలేక్షి పరగగా రైదువత్సరములు
ఇనాము లిదిగా ననుభవింపుఁడని యిమ్ము వృత్తగువులు
వెరవుమీరఁగా నిటువలెజెప్పఁగ సరగున నాతఁడును
పరువడి నట్లనె చేసెను పాచ్ఛా వహ్వా యనఁగాను

దేసింగురాజు తండ్రులనుబిలుచుకొని బారాహజారితోడ చెంజికి వచ్చుట.

మరి దేసింగుఁడు తండ్రులతోడను మహామత్ఖానితో
త్వరలో దనుతమగుఱ్ఱము లెక్కియు తరలిరి సేనలతో
పదిదినములలో చెంజికిజేరిరి బహువేడుకగాను
మదిసంతసమున నూరివారలు మరిమరి పొగడఁగను
వచ్చినబాలుని జూచుచు నుండిరి వరుసగ నందఱును
ముచ్చటతో దేసింగునితల్లి ముదముమీర గనెను
ఎత్తిప్రీతితో ముద్దులాడుచును యేమిర నాతనయా

చిత్తమెప్పుడును నీపై నుండెను చిన్నినాదుతనయా
ఇన్నిదినంబులు నెచ్చటనుండితి వేమిర సుకుమార
చన్నులపాలు చేపె నిప్పుడు చయ్యన సుకుమార
అనుచును సుతునకు హారతులెత్తెను అప్పుడు రాంబాయి
చనువునదృష్టియు దీసెనప్పుడు సరగున రాంబాయి
ఆదేసింగుఁడు నందఱగూడుక యంతఃపురమునను
ఆదరమొప్పఁగ తల్లిచెంతను మోదముతోడుతను
యువరాజుగ నాదేసింగుని వారొప్పుగ రావించి
ప్రవిమలకీర్తి యొసంగ వెలయుమని పట్టము గట్టించి
ఏకొదవలు లేకను వారుండఁగ నేడోవర్షమున
ఆకుమారుని తల్లిగతించిన నంతట దుఃఖమున
పొగలుచు పరలోకక్రియలెల్లను బుధులు మెచ్చగాను
తగనొనరించెను దేసింగుఁడును ధర్మరీతిగాను
బాలుని కష్టమువత్సరంబున పరమపదంబునకు
కాలవశంబున శూరసింగుఁడు కడఁగి పోవనటకు
చుట్టములెల్లను వచ్చి వగవ నా శూరసింగునకును
అట్టియొనర్చెను పరలోకక్రియ లందఱుమెచ్చఁగను

దేసింగురాజు రాజై రాజ్యపరిపాలనంబు సేయుట.

సరగున దేసింగున కప్పుడు పురజనులును మెచ్చగను
ధరణిసింగుఁడు పట్టముగట్టెను శ్రద్ధయు ప్రియమునను
చనువున జనముల పరిపాలించెను చయ్యన నాతఁడును
ఘనమతి దేసింగుని భూషింపఁగ గడగిరి యెల్లరును
ఇటుల కొన్నిసంవత్సరంబులును యేగగ నంతటను
తటుకున ధరణీసింగుఁడు మంత్రుల తా బిలుపించియును

ప్రభువా దేసింగునకును పెండ్లి పరఁగ జేయవలెను

దేసింగురాజునకు ధరణిసింగు వివాహంబు చేయించుట.

సభగలవారలు నందఱుగూడి చయ్యన నిప్పుడును
ఆలోచనలను సేయఁగవలయును అతిగూఢంబుగను
బాలుం డయ్యును బుద్ధిమంతుఁడు పరఁగ జూడఁగాను
మన దేసింగుకు పెండ్లిచేయవలె మంత్రులార మీరు
మనపట్టణమును శృంగారింపుఁడు మంత్రులార మీరు
ఇప్పు డటంచును ధరణిసింగుఁడు హితవుమీరఁగాను
తప్పక పల్కఁగ నట్లొనర్చిరి యొప్పుమీరఁగాను
సరగ నప్పుడే చారులవలనను ధరణిసింగురాజు
అరయఁగ నా దేసింగునిమామను ధరణిసింగురాజు
విహితముగా నప్పుడు రప్పించియు వేడ్కమీరఁగాను
మహినొప్పుగ మన దేసింగునకు మదిముద మొదవఁగను
పెండ్లిసేయగావలె నని మేము పెద్దల గూడుకొని
పెండ్లికూఁతురు యెవరని మనముల పెరతలఁపులు మాని
మీపుత్రికను తెచ్చి వివాహము యేపుమీర జేయఁగ
యీపట్లను నిశ్చయము చేసితిమి యింకదడవు జేయఁగ
మీరుచెప్పిన మేరకు జేయఁగ మేము సిద్ధముగను
చేరియు నున్నారము యిప్పుడు మీకోరికేమి యనను
వినియు నాతఁడును నందున కొడఁబడి వేడ్కతోడ నపుడు
తనపురంబునకు నరిగియు వృత్తాంతంబు లెల్ల నపుడు
ఎల్లవారికిని తెలియఁగ జెప్పి యుల్లమలరగాను
సల్లలితంబుగ పుత్రిని దోడ్కొని చెంజి చేరఁగాను
అకలంకం బగుప్రీతిని నెదురుగ సకలబాంధవులును

సకలజనంబులు సంతసించఁగా సవరించంతటను
నడువగ ధరణీసింగుఁడు వచ్చి విడుదులు జూపించి
కడు మేలును నగు సుముహూర్తంబున కల్యాణము జేసి
బంధుమిత్రులను బ్రాహ్మణజనముల బాగుగ మన్నించి
సైంధవమ్ములు గజములు రథములు సరగ వారి కిప్పించి
మరియునుగల్గిన సటభటాదులును సరిమురి ప్రియమంద
సరగ నొసర్చియు ధరణీసింగుఁడు చాల వేడ్క నొంద
దేసింగునిమామయు తా సంతట దివ్యరథంబులును
వాసిమీర గుఱ్ఱంబులు గజములు వగుసధేనువులును
కూతున కరణం బిచ్చియు తనదగు గృహామును జేరుటకు
ఖ్యాతిగ నేగెను బంధులవీడ్కొని కడువడి పురమునకు
అంత సంతసంబున దేసింగుఁడు ఆర్యుల గొలుచుచును
సంతసమువిూరగ పరిపాలించెను బంధుల మిత్రులను
ఈరీతిని సుఖ మొందుచు చెంజిలో సారెకు నందఱును
భూరిసంతసం బొందుచుండి రని నారదుఁ డనఁగాను
విని సురనాథుం డతిమోదంబున వేడ్క లుప్పతిలఁగా
ఘనుఁడగునారదు జూచి పల్కెను కడుప్రీతితో వేగా
ఆవలికథ యేమాయెను దెల్పుము అన బోసముసామి
సావధానముగ జెప్పెద వినుమా సకలము జేజెసామి

{ ఢిల్లీపాచ్ఛా తనకొమార్తెను సాదుల్లాఖానుని కిచ్చి పెండ్లిసేయించుట. }

సంతోషంబున ఢిల్లీపాచ్ఛా స్వంతకూఁతురికిని
అంతట పెండిలి చేయఁగవలయు నని దలఁచెను మదిని
తన ప్రధానియా రాజలింగని తప్ప కవుడు జూచి

ఘనముగ పెండ్లి సేయఁగ మనమున కడు నిశ్చయ ముంచి
ఉన్నవాఁడను పట్టణమెల్లను వొప్పుగ వేడ్కగను
యెన్నోవిధముల శృంగారింపఁగ యిపుడు బంపు మనెను
కనకమయంబులు మణిమయములు నై కడుశోభిల్లఁగను
దినకరు తేజము మీరుకాంతిని తేజరిల్లఁగాను
వాద్యఘోషములు మ్రోయుచుండఁగను వరుసవీథులందు
చోద్యముగా నగ రెల్లను మరిమరి సొగసుజేసి యందు
సాదుల్లాఖాన్‌సాహేబు నప్పుడు చయ్యన బిలిపించి
మోదముతో తనపుత్రిని వానికి ముదమున పెండ్లియొనర్చి
అల్లునికిని కూఁతురికిని యప్పుడు అధికధనము లిచ్చి
కొల్లలుగా నేనుంగులు హయములు కోర్కెదీర నిచ్చి
కోరినవస్త్రంబులు భూషణములు కొంతసైన్యములును
వారికి దాసీదాసజనంబులు వరరత్నంబులును
వ్రాసియిచ్చెను ఫర్మానా యొకరాజ్య మేలు మనుచు
వాసిగ కూఁతురి కల్లునకిచ్చియు వరుసవేడ్కజూచు
నూటయెనిమిది పాళా ల్తుకుడీ నేటుగజేయించి
వాటంబుగ తనకూఁతురి కరణము దీటుగ నిప్పించి
సాదుల్లాఖానుం డగు తనయల్లుని చక్కఁగాను జూచి
మోదముతో నార్కాడునేలు మన ముదముతోడ వచ్చి
సాదుల్లాఖాన్సాహేబుయెంతో సంభ్రమంబుతోను
ఆదరముగ తనవారితో గూడి యార్కా డ్జేరగను

సాదుల్లాఖానుఁడు ఆర్కాడుయిలాకాకు ప్రభువగుట.

పదులక్షల పఠాణీలను యేరుపఱిచె నపుడు
వాడిమిగల తేగాబరిశీలను వారికిచ్చెనపుడు

ఖావన్యమీరులను రప్పించియు పట్టము కట్టించి
ఖావళ్యం బైనట్టి కేతనము తప్పక నెత్తించి
బాల్లేయలేరహీమార్ త్తురుపులు భర్తీచేయించి
ముల్లాశాస్త్రము పద్ధతి వారికి మూలము దెల్పించి
నమ్మకహారాంనై కర్నా యని నమ్మికపుట్టించి
ఉమ్మరుఖాన్ అనియెడి వానిని వుజీరుగా నుంచి
బారకాను బంగాళా లయనులు బాగుగ గట్టించి
చారుఫనా పరిచేడిగోడలు చాలఁగ బెట్టించి
ఢిల్లీమక్కా దర్వాజాలు ఠీవిగ నేర్పఱచి
ముల్లాఫకీరు హిమాముదిడ్లు మూలల గావించి
తక్తుమహాలు బల్ శాడీమహాడీ దర్బారుగ నుంచి
యుక్తముగాను దివానుఖానా లూర్జితంబు జేసి
వీథివీథులను మసీదులెల్లా వెల్లుచుండఁగాను
బాదరువుం రావూఖాజిల్ నమాజు జేయఁగాను
యగఫరుఅల్లాఖుదా యటంచు నచట వేఁడగాఁను
నిగనిగమని కందీలు గుళోబులు ధగధగ వెలుఁగఁగను
ధాటిగనవలాక్తోట బెట్టి బాహాటముగాగాను
నేటుగ తాను కోటజేరి బల్వాటము మీరఁగను
రోజీనాలు కై జీతములు రూఢిగ నిచ్చుచును
ఆజూబాజూ పల్లెలయందు అముల్దార్లనుంచుచును
సుబాయారికా జేలుచునుండే నబాబుసాదుల్లా
సభామధ్యమున తాగూర్చుండి జాగ్రతతో నెల్లా
కిల్లేదారుల జాగ్రత జూచి కిలకిల యని నగుచు
బల్లేయినాము లపు డిప్పించి బైటోజీ యనుచు
తాజ తవాజము లివ్వఁగాను తానే ప్రభువుగను

నాజర్ మొదలగు నుద్యోగస్తులు నయముగ గొల్వఁగను

సాదుల్లాఖానుఁడు పరగణాలెక్కలు తనికీజేయుట.

నౌకర్లనుజూ చప్పుడు బల్కను నబాబుదొరగారు
లీకావటుయా ముసద్దీలను లెక్క లడిగినారు
సీమామూలవు జమీన్ దారుల చెల్లుబాకిలేమి
జాములోపల తయారుచేసుక జాగ్రతగా రమ్మి
తుదమొదలుగ లెక్కలు తా నెఱుఁగును తోంద్రమల్లోజీ
ముదమున బిల్వఁగఁ బంపు డనంగను ముందుగానుఖాజీ
చోప్దారులను గనుఁగొని యప్పుడు జోరుగ నాతనిని
మాస్దలలేదు తోంద్రమల్లాజీ మలగకు వేగమని
తోడుకరం డని సాదుల్లానుఁడు తుర్యముగా నపుడు
పోడిమితోడుత బల్కగ వారలు పోయి పిల్వ నపుడు
తమకంబున జోడంగీల్ దొడిగియు తలపాగా బెట్టి
నమూదుమైనా జల్తరుపట్కా నడికట్టుగ గట్టి
కొలువై యున్న నబాబుకడకును గొబ్బున వచ్చియును
సలాముచేసి భయభక్తులతో చంగట నిల్వఁగను
తొందర వలదిఁక బైటో బైటో తోంద్రమల్లోజీ
ముందుగాను పాళెంబులబాకీ మొత్తము తేర్పఱచి
అరనిమిషములో బాకీలెక్కలు యెఱుఁగ జెప్పు తఱిచి
దొరతో నప్పుడు సునవి జేసె నా తోంద్రమల్లోజీ

తోంద్రమల్లోజి నబాబుకి స్తీవనూలు లెక్కలు వివరముగా దెలుపుట.

తప్పక లెక్కలు శోధించితిమి తప్పీలావారిగను
ఇపుడు నెంబరు చొప్పున మీకు యిక వివరించెదను

చేతిపట్టు దావుత్ఖాన్ బాకీ చెల్లియున్న దిపుడు
పాతపాళెపు జహాగీర్దారుఁడు బాకీ లేదిపుడు
కల్లకురంజిఖాన్ సాహేబు కాసు బాకి లేదు
కల్లికోట మహామత్ ఖాన్ బాకీ చెల్లుబెట్టినాఁడు
అరియలూరి పాళేగార్బాకీ యరకాసును లేదు
తిరుణామలయేల్ సుభంగిదొరయును తెలియ బాకి లేదు
దిండికల్లు కొలుమొక్తాన్ బాకి తెచ్చి చేర్చినాఁడు
బండికోటయేల్ జాగీర్దారుఁడు బాకితీర్చినాఁడు
చెంగల్పట్టుజమీన్దార్ బాకీ చెల్లిపోయె నేఁడు
మంగళపేట సుబేదారుఁడు బాకి యిచ్చినాఁడు
వెంకటగిరి బంగారునాయుఁడు యింక బాకి లేదు
శంక లేక మళయాళపురూకలు సరిగవచ్చె నేఁడు
కలవకోటయేల్ సుబేదారుఁడు కాసు బాకి లేదు
చెలువుతో కాళహస్తిపైకము చెల్లించిరి నేఁడు
తిమిరికోటయేల్ షేకుమహమ్మదు తీర్చివేసినాఁడు
అమరిన కార్వేట్రాజువారును అరయ బాకి లేదు
ఆరణి వేంకట్రాయలవారును అరయ బాకి లేదు
నారగంటిపాళెంబున బాకీ యారయంగ లేదు
మొగరాల్పాళెపు కిస్తీరూకలు ముందే చెల్లినది
మొగలిపాళెదారైపైకము మనకు తగరారన నేది
నిలిచినపాళాల్ పైకము బాకీల్ నేటివరకు లేదు
చెలువుగ కిస్తీకట్ట లేదు దేసింగురాజువారు
చేయుచు పండ్రెం డేడులనుండియు చెల్లించఁడు పైకమును
ఈయెడ వానిని మట్టుబెట్టుట హితమని యనఁగాను
కన్నుల నిప్పులు రాల్చుచు మిక్కిలి యున్నతుఁడై యంత

పన్నుగ సాదుల్ఖానుఁ డుగ్రుఁడై పలికె వాని కంత
శాబాస్ వహ్వా బాగజెప్పి తీసారి పల్కవోయి
యీబాకీ క్షణమైనా నేనట యింకను నిల్పనోయి
అనుచు మీసము ద్దీటుచు హుక్కా నప్పుడు బట్టుచును
కనుబొమ లదరగ భుజములు గదలగ ఘనముగ బల్కుచును
గుప్పుగుప్పుగు ప్పని తనకన్నుల నిప్పులు రాలఁగను
అప్పుడు పండ్లను పెటపెటపెటపెట యనుచును గీటుచును

సాదుల్ఖానుఁడు తొండ్రమల్లోజీని సైన్యసమేతముగా చెంజికోట కంపుట.

మనకును పైకము కట్టకయుండే మదగర్వం బేమీ
తనకును చెంజికోటయినాము దక్కన యికను సుమీ
అనుచు మంత్రియౌ తొండ్రమల్లుని కనుఁగొని తా నపుడు
దినములు మూఁడును గడువిచ్చితిమి తీవ్రముగా నిపుడు
చెంజికోటకును పోయి పైకమును శీఘ్రంబుగ దెమ్మి
పంజమైన దేసింగుని నీవిటు పట్టి కట్టి తెమ్మి
అని కోపముతో నబాబుసాదుల్ఖానుఁడు పల్కఁగను
వినియును తొండ్రమల్లోజప్పుడు వినయముతో డుతను
పూని సలామటు చేసి నబాబును పొడగని యిట్లనెను
పూనికతో డుత చెంజికోటకును పోయివత్తు ననెను
మూఁడు వేలగుఱ్ఱంబులరౌతులు నేడుపటాళములను
వాడిమిగల తేగాబరిశీలును జోడా ఖేపలను
ఏనుఁగులున్ వి బ్బండ్లు నొంటెలును హెచ్చు వాద్యములును
సేనాధిపులు ఖజానాదారులు నానావిధములను
సకలమైన సంభారంబులును చాల రొక్కములును
వొకటియు తక్కువలేకుండఁగ నా కొప్పుగ నిచ్చినను

శీఘ్రముగాను చెంజిలో మనకు జేరుపైక మంత
జాగ్రతగా గొనివచ్చెద జూడుఁడు చాలఁగ నొకవింత
పట్టి కట్టెదను దేసింగుని బల్లావరా లుంచెదను
గట్టిన నిర్బంధంబుతోడను ఖయిదీచేసెదను
మించినయధికారము వానైప నడిపించెద నచ్చటను
మించియున్న నొకవేళలో వానట ద్రుంచెద తెగతోను
ఇటులపల్కిన తోండ్రమల్లుని యింపుతోడ జూచి
చటులపరాక్రము లయిన బలంబుల సరగ నివ్వ లేచి
తోడుగూడుకొని సలాముజేసి తోండ్రమల్లోజీ
వేడుకతోడను నుత్తరు విప్పఁగ విడిదికి నతఁడొచ్చి
నిలువంగీల్దొడిగియు తలపాగా నేర్పుగాను జుట్టి
జలతరుపేటుధట్టీ నడుముకు చక్కగాను గట్టి
తళతళమనుబేష్కబ్జానంతట ధట్టిలోన జెక్కి
నిలువుటద్దమును జూచి మీసముల్ నెరయదీటి నిక్కి
చేతుల బత్తీనాయుధంబులను శీఘ్రముగా బట్టి
ఖ్యాతిగ నేనుఁగు నెక్కియు సేనను గదలగ నిలబెట్టి
పెంపుగ ధణధణధణధణ యనఁగను భేరీ వేయించి
గుంపుగ పటపటపటపట యనఁగను గుఱ్ఱాల్ నడిపించి
కత్తులు ధగధగధగధగ మనుచును కాంతులు శోభిల్ల
తత్తరమందుచు నెల్లజనంబులు తరుగుచు భీతిల్ల
ఇలాతలం బిట్టట్టుగదలగా యేపుమీర వేగా
కలకలకలకలకలకల మనుచును కాల్బలములు రాగా
వేంద్రంబుగ బలముల నడిపించెను తోండ్రెమల్లోజీ
తీండ్రించుచును గదలెనప్పు డా తోండ్రమల్లోజీ
అని నారదమునివరు డప్పుడు తా నానతియ్యగాను

విని దేవేంద్రుఁ డతనితోడుతను వెరగున నిట్లనెను
మునినాథా విన వింతగనున్నది ముచ్చట జూడఁగను
పనియేమీ యీనబాబు చెంజిపైక మడుగుటకును
కోరి ఢిల్లిలో దేసింగురాజు గుఱ్ఱముపై నెక్కి
సారెకు స్వారీ చేసినప్పుడు చయ్యన మదిసొక్కి
తెగువతో పాచ్ఛా చెంజియినాము దేసింగుని కిచ్చి
తగబంపఁగ నా దేసింగుఁడు తా మగుడ చెంజికొచ్చి
యేలుచునుండఁగ యీనబాబుకు యిపుడు బాధ్యమేమి
మేలని చెంజీపైకము నడుగగ మేరమీరనేమి
కారణమున్నది కడువడి దెల్పుము నారదమునివర్యా
కోరెద వినఁగా వారిచరిత్రము గొనకొని ధీవర్యా
ఇప్పుడన్న నాయింద్రుని జూచి యప్పు డిట్టు లనియెఁ
తప్పక నారదుఁ డావిధ మెల్లను తడయక వినుమనియెఁ
సురనాయక యా ఢిల్లిపాదుషా సొంపుమీరఁ గాను
గరిమెతో చెంజీ దేసింగునికి వరుస యినాముగను
ఇచ్చి మరచియు నల్లునికిని నూటెనిమిదిపాళెములు
మచ్చికతో ఫర్మానా వ్రాసి మరియు నిచ్చె మేలు
ధర్మమునెంచక తటుకున నప్పుడు తనమది మూఢతను
ఫర్మానాలో జేర్చెను చెంజియు పదపడి జూడఁగను
గరిమెతో సాదుల్ ఖానుఁడు పైకము కట్టలే దటంచు
అరయగ దేసింగుని నడుగుట కాదరు విదియే యనుచు
నారదుఁ డిట్లని చెప్పిన యా పాకారి మదిని యోచించి
సారెకు నల్లుని కెటువలె నిచ్చెను చయ్యన పాచ్ఛామెచ్చి
మరిచెప్పెదవిను సురనాయక యా తురకదొరతనమున
ఇరుకున దగులుట తెలియఁగలేరు యెట్టిదొరలునైన

అనిచెప్పిన మునివరుమాటలు విని యంత నింద్రుఁ డనియెఁ
చనెనుగదా యా తోండ్రమల్లుఁడా పని యేమిగ నయ్యెఁ
యాథముగా దెల్పుము నీ వనఁగా ద్రుహిణపుత్రుఁ డనియెఁ
గాఢము భేరీశబ్దము తిమిరికి కడువడి వినఁబడియెఁ

తిమిరికోట శేఖుమహామ్మదు తోండ్రమల్లునిజూచుట.

తిమిరికోటయేల్ శేఖుమహామ్మదు దిగులుజెంది లేచి
క్రమముదప్పి పరు లెవ్వరో. మనపై గదసిరనుచు జూచి
మూడువేలగుఱ్ఱంబుల, నప్పుడు మోహారంబుజేసి
తోడనె మున్నూర్ పఠాణిరౌతుల తోడుగాను జేసి
కత్తికట్టు కాల్బలముల నెల్లను క్రమముగాను నుంచి
బత్తీనాయుధములు తా నప్పుడు భర్తిగ ధరియించి
తానొక బారాహజారి నెక్కక దండును గదలించి
పూనికతో జని తోండ్రమల్లుని పొందుగాను జూచి
ముందు సలాముచేసియు నిలిచి యందు సేమ మడిగి
తొందర సేయగవలన దటంచును తోండ్రమల్లు నడిగి
మొన్నటివఱకును బాకీయాకల ముడుపంపితి నిన్న
నిన్నటిలెక్కలు యివె నన్నిప్పుడు మన్నించగదన్న
ఇదియునుగాకను నాపై తప్పులు యేమియున్న వన్న
కదలి యిపుడు నాకోటపైకిరా కారణ మేమున్న
అని యీవిధమున నడుగుచు భయమున నడుగులు తడబడను
కొనియాడుచు మరి వేఁడెడి తిమిరి కోటమహామ్మదును
గజిబిజిమాన్చి తోండ్రమల్లుఁడు గ్రక్కున నిట్టనెను
నిజముగ శేఖుమహామ్మదు వచ్చుట నీపై గా దనెను
చెప్పెద వినుమా చెంజియేలు దేసింగురాజు మనకు

తప్పక పండ్రెండేండ్లపైకము నిప్పుడు కట్టుటకు
మెండొడ్డియు నున్నా డిపు డాతని మేర దెలియనేఁడు
దండుతీసుకొని పోయెద నిఁక నా తమాషైనచూడు
అనవిని శేఖుమహామ్మదుఁ డంతట నతిభయ మొందుచును
ఘనుఁ డగు నా దేసింగుప్రతాపము వినుమిఁక జెప్పెదను
బలమున నెక్కుడగలవాఁడయ్యా బాలుఁడు దేసింగు
ఎలమిని యెదిరించిన నిమిషంబున నణఁచు వానిపొంగు
కత్తిచేతబట్టిన జగమెల్లను గడగడ మని వడఁకు
మిత్తిరీతి వైరుల దా బట్టి మెలఁగనీక చెణకు
కండ్ల నురిమి చూచినమాత్రంబున గరుగు గర్భమన్న
పండ్లు పటపటని కొరుకునంతలో పరువెత్తుదువన్న
దుడుకడు రాజితసింహం బనఁదగు తోండ్రమల్లన్న
కడిమిని దేసింగుని యెదిరించుట కార్యము గాదన్న
అనవిని తోండ్రమల్లోజప్పుడు యేల యింతమాట
అనవచ్చునె నాముందర శేఖుమహామ్మదు నీ విచట
వినెదవుగా నే చెంజికిపోగా వీనులపండువుగా
కనెదవు నీ వీ మార్గంబుననే కదలిరాగ బాగా
వట్టిప్రతాపము లేటికి పోయి వచ్చెద మిదె వేగా

తోండ్రమల్లోజి తిమిరికోటనుండి ఆరణికిపోయి రణభేరీవేయించుట.

అట్టె దండు నడిపించెద నంచును ఆరణిమార్గముగా
పోయి యారణిపొంతకు జేరి పొసఁగ భేరివ్రేయ
మాయురె యీధ్వనియేమియటంచును మనమున దిగులొలయ
రయమున వేంకట్రావును శ్రీధర రావును నచ్చటను

నయమున శ్రీనివాసరావుతో నట చదు రుండియును
పిడుగురీతి నున్నది యీనాదము పెల్లుఘోరముగను
గడగడవడఁకెడు కాళ్లుచేతులును కడుభయ మొందెడును
కారణమేమో తెలిసియు వేగమె కట్టాయత్తముగా
బారహాజారుల గొనితెం డిప్పుడె పటురయమున బాగా
అని యిట్లారణి వేంకట్రాయులు తనపరివారముకు
చనునటు లాజ్ఞ యొనర్చియు తాను సరగున కోటమహాల్కు
శ్రీధరరావు మొదలగువారితో శీఘ్రంబుగ నెక్కి
యీధర బగులగ భేరిమ్రోయుచు యేపుమీఱ నిక్కి
చూచుచు దిక్కులు పిక్కటిల్లఁగా సొంపుతోడ నపుడు
యేచివచ్చు సేనలధైర్యంబున జూచి వార లపుడు
పరాయిరా జిదె వచ్చెను కోట పైకి చూడుఁ డనుచు
పరాకులేకను బారహాజారుల బిరాన తెం డనుచు
అప్పుడందఱును తమతమగుఱ్ఱము లలవున నెక్కియును
తెప్పున బలములు తాము గూడుకొని తేకువ నడువగను
పదివేల్రౌతుల గూర్చుక బందోబస్తుగాను తాను

ఆరణివేంకట్రావు తోండ్రమల్లోజీని పొడగాంచుట.

కదసియు వేంకట్రాయులు తనచే కత్తిమెఱయగాను
ఎదురుగబోయి తోండ్రమల్లుని యేమఱకను జూచి
యిదియేమీ యిటు రా కారణ మని యిపు డనుచును జూచి
తుదమొద లేమీ మీవచ్చుటకును తోండ్రమల్లోజీ
సదయత జెప్పుము సంగతు లెల్లను చయ్యన మల్లోజీ
అనుచును వేంకట్రావునమస్కారంబు చేయఁగాను
వినయముమీఱఁగ తోండ్రమల్లుఁడును వేగమె యంతటను

బదులు నమస్కారము తాఁ జేసియు కుదిరికతోడుతను
చెదరక నిల్వఁగ వేంకట్రాయులు ముదమున నిట్లనెను
నిన్నటివఱకును లెక్కలు తీర్చియు నేను బంపినాను
ఎన్న నేటిపైకంబు ముల్లెయును నేఁడేపంపెదను
ఇటుల నుండఁగా భేరీమ్రోయఁగ నేమికారణంబు
తటుకున దెల్పుము తోండ్రమల్లన దాఁచకను నిజంబు
తోరంబుగ నాతని కిట్లనియెను తోండ్రమల్లోజీ
వేరే మేము వచ్చినవిధము వేంకటరావోజీ
చెప్పెద విను నే సవిస్తరంబుగా చెంజికోటలోను
వొప్పుగ పండ్రెండేండ్లపైకము వున్నది యచ్చటను
కట్టలేదు దేసింగుఁడు మనకు కాసైనను యిపుడు
మట్టుమీఱి యున్నట్టివాని దగు మదగర్వము నేఁడు
చూచి పైకమును దెచ్చుటకై నే సొంపుగ పోయెదను
నీచుఁడైన దేసింగుని బట్టియు నిటకు దెత్తు నేను
ఆమాటలు విని వేంకట్రాయులు నాతనిచర్యలును

తోండ్రమల్లోజికి ఆరణివేంకట్రావు దేసింగురాజు ప్రభావమును దెలుపుట.

సామాన్యం బని యెంచఁగదగ దిఁక చయ్యన చెప్పెదను
తల్లిదండ్రు లేడెనిమిదియేండ్లకె చెల్లిపోయినారు
పిల్లవాని పినతండ్రియు సాకి పెండ్లిచేసినారు
ఇరువదిరెండు యేండ్లవాఁడయా యిప్పుడు దేసింగు
సరియగుదురె సుందరమున భువిలో చక్కదనాల్రంగు
గరిమెతో వానిపరాక్రమముల నీ కెఱుఁగ జెప్పెఁదేను
ఇరవుగ దేసింగునకును సరిశూరులెవరు లేరు యిఁకను
పదివేల్తులములయెత్తు కత్తిచేఁ బదిలంబుగ దాల్చు

పదపడి యెనిమిది వేలతులంబుల బాలా ధరియించు
మూఁడుమణుంగుల షేష్కాబ్జా తన మొలధట్టిని జెక్కు
గాఢం బగు వుక్కుజిరా దొడుగుక హూఢిగాను నిక్కు
ధరగల వస్తాదులలోపలను తనరుమేటివాఁడు
అరుదుగ దేశాధీశుల కెల్లను అరయ పోటుగాఁడు
ధిక్కరించి చూచినమాత్రంబున నుక్కుగుండ్లు పగులు
చక్కగ నిలిచిన శూరులగుండెలు వ్రక్కలుగా నొగులు
దేవలోకమందుండి వచ్చిన తే జతనికి గలదు
ఆవిధమంతయు దెల్పెద నెచ్చట నేవిన కనలేదు
గోగుపక్కీరీ ఢిల్లినబాబుకు గుఱ్ఱము కొని తెచ్చెన్
బాగుగ నాగుఱ్ఱం బిగిలించిన తూఁగి సేనవిచ్చెన్
పాచ్ఛా వప్పుడు మూర్ఛ తెప్పిరిలి పక్కీరినిజూచి
అచ్ఛాబహాదర్ ఘోడాతుంకోన్ అనఁగ వాఁడు లేచి
సలాంమహారాజ్ పాచ్ఛా యిదిగో సలామయ్యా నీకు
హాలేమాన్ తు ర్పిచ్చెద బహుమతి యానతీయు మాకు
రహిమీరఁగ బహుమతి పక్కీరికి రాజలింగబాబు
సహజంబుగ నిప్పించి వేడ్కతో నరగున పనిచెనబాబు
వాసిమీరిన గుఱ్ఱము నెక్క ను రాజలింగబాబు
దేశాధీశుల బిల్వబంపుము రాజలింగబాబు
అని యిటు పాచ్ఛా వానతియ్యగా రాజలింగబాబు
పనిచెను హర్కారుల దేశములకు రాజలింగబాబు
అప్పుడు వచ్చిరి పాళెగారు లాహాయమును జూడఁగను
వొప్పుమీరగా వచ్చియు వారా మెప్పులగుఱ్ఱమును
తప్పక చూచియు దానిగర్జనకు తగ భయంబు జెంది
చొప్పడ దీగుఱ్ఱము మాకెక్కను యిప్పు డనుచు గుంది

మొగములు వెలవెలబారఁగ నందఱు మోదంబులు దరిగి
పగలబొగలఁగా రాజలింగబా బగణితముగ నెఱిఁగి
పదిలుఁడైన దేసింగుని తండ్రిని పరఁగఁ బిల్వబంప
కదలెను ధరణీసింగునిగూడి కడుముదము జనింప
చేరి ఢిల్లిలో తేజినిజూచి చేరియెక్కలేక
వారిరువురు ఖైదునపడి రైదువత్సరములవఱకు
తెంపుతోడ నైదేండ్లబాలుఁడోయ్ దేసింగ్ మహారాజు
సొంపుమీర తేజీపై నెక్కెను చోద్యముగా రాజు
లందఱు జూడఁగ మటుమాయంబై యైదుదినంబులకు
పొందుగ దవుడాయించియు నలసట పొంది కనల నటకు
తనకులదైవం బగురంగేశుని దలఁచియు రాఁగాను
చనువున స్వామియు ఢిల్లిలో తేజితో చక్కఁగ విడునఁగను
ఉన్నబాలుని చోద్యము మదిలో నెన్నుచు తేజీని
పన్నగ పాచ్ఛా యినామిచ్చి తా బంపెను రాజీని
ఆగుఱ్ఱముపై నెక్కియు దేసింగంత చెంజిజేరి
భోగంబున దేవేంద్రునితీరై పొంగినాఁడు మీఱి
దుడుకం డాగుఱ్ఱముపై నెక్కిన తోంద్రమల్లన్న
గడగడవడఁకును యీరాజగమెల్లను కదలవలవదన్న
ఉసురువున్న వుప్పుమ్మువచ్చును వూరికిపోవన్న
రసికుఁడయిన యాదేసింగునితో రచ్చలు వలదన్న
ప్రత్యక్షంబుగ రంగనాయకుఁడు పలుకుచుండునన్న
నిత్యము తిరుమణిధారులఁ గన్నను నీతివినయుఁడన్న
తోడనె యామాటలు విని నవ్వెను తోంద్రమల్లోజీ
వేడుక యయ్యెను నీమాటలచే వేంకట్రావోజీ
తిరుమణి నేను ధరియించుకొని దేసింగుని గాంచి

వెరపులేక వానిని యిటదెచ్చెద వేగమోసగించి
పోయివచ్చెదను చెంజికనుచు తా ప్రేయించెను భేరీ
పాయ కతిత్వరితంబుగ చెంజిపట్టణంబు జేరి

తోండ్రమల్లోజీ చెంజికోటనుజూచి విస్మృతినొందుట.

కోటలు ప్రాకారంబు లగడ్తలు గోపురంబులును
వాటమైన మహాడీలును మఱియు మేటిపడగలును
రచ్చతిన్నెలు చలువచప్పరాల్ రాజవీధులును
హెచ్చుగ బ్రహ్మక్షత్రవైశ్యులు యెలమిని శూద్రులును
తీవిమీరఁగా వీధులఁదిరుగు విటీవిటజనములను
భావమురంజిలఁజేసెడి వేశ్యాభామాజనములును
దేవాలయములు దివ్యతీర్థములు తేజరిల్లఁగాను
కోవిదు లచ్చట శాస్త్రాగమముల గోష్ఠినల్పఁగాను
ఘాటిమీరు నుద్యానవనంబులు తేటతటాకములును
పాటిగ శుకపికకలరవములును పారావతములును
తేజమలర నవరత్నపుకాంతులు దీటుగవెల్గఁగను
రాజధాని యొప్పుగ విలసిల్లెను రంజితంబుగాను
చటులతరం బగు దుర్గంబును తా నటుగని తలయూఁచి
తటుకున వేంకట్రావుదెల్పిన దాఖల్ మది నెంచి
ఇటువిలసిల్లెడు కోట జూచి తా నెచ్చుగ గొనియాడి
పటుతరముగ నేవిధమున సాధింపఁగల నెవరి గూడి
దండును దేవనూరిదగ్గఱ నుండగాను బంచి
ఖండితముగ దేసింగునితోడను కదనిపల్క వెఱచి
కుయ్యక నాలుగుదినములదాకా నయ్యెడనుండియును
చయ్యన బోవుటకును తా నంతట సందేహించుచును

భేరీ వేయించెను మరునాఁడా భేరీశబ్దమును
సారెకు నప్పుడు పాతచెంజికిని చయ్యన వినఁగాను
తడయక దేసింగుని పినతండ్రి ధరణిసింగుఁ డపుడు
గడగడ కాళ్లును చేతులు వణఁకఁగ కడుమోసము నేఁడు
ఎప్పుడు లేనీ భేరీశబ్దము యిప్పుడు నిచ్చటను
తప్పక కలిగిన విధమేమో యని తడబడుచును తాను
నూటిగ మోర్జాపై నెక్కియు తా జూచి యంతలోను
యేటిగట్టున దిగినదండును యేర్పడ గనుఁగొనెను
త్వరితంబుగ తన తనయునియొద్దికి తర్లివచ్చువేళ
గురుతరముగ దేసింగుఁడు రంగని కోరిపూజ చాల
చేయుచుండె శ్రీహరినారాయణ శ్రీశపద్మనేత్ర
తోయజనాభ జనార్దన కేశవ కాయజహరమిత్ర,
భావజజనకా పరమపురుష హరి పార్థమిత్ర శౌరీ
సేవిత మానిజనావన మురహర చేదినాథహారీ
అనుచును తనపాలిటి రంగేశుని మనమలరఁగ నతఁడు
ఘనముగ ప్రార్థనజేయఁ జూచెను పినతండ్రియు నపుడు
తనయుఁడైన దేసింగునిజూచి తాను బల్కినాఁడు

తోండ్రమల్లోజీ దండెత్తివచ్చిన సమాచారము దేసింగునకు ధరణిసింగు దెలుపుట.

అనఘా పుత్రక వినుమొకవింత కనులుదెఱచి చూడు
కనుఁగొన ప్రళయంబుగ నున్నది యీకరణిజూడ నేఁడు

....

పనిబూనియు నీపూజ లేమిటికి బాలుఁడ దేసింగు
మనము యేమరి యుండినందునను తనయా దేసింగు
మనకోటకు నిపుడపాయమువచ్చెను తనయా దేసింగు

అనయము రంగని నర్చింపఁగ ఫల మేదయ దేసింగు
దేవనూరిలో భేరీశబ్దము ధింధిమియనుచును
దావాదంబుగ నబాబుదండు దడయక వచ్చియును
మునుకొని నాలుగుదిక్కులదండు ముట్టడివేసెను
మన మిప్పుడు యేమరియుండుట యిది మర్యాదా యనెను
బహుపూజలు సేయుచు విని నప్పుడు బాలుఁడు దేసింగు
సహజంబుగ కనుదెఱచిజూచెను చాలగ దేసింగు
రామురాము రే దేవా మీకు రాం తండ్రిగారు
రామురాము రే తండ్రీ మీరు యేమిజెప్పినారు
ఇందుకు నేను భయపడనయ్యా యిపుడు తండ్రిగారు
సందేహము మీ కేల నిప్పుడు చాలతండ్రిగారు
అనుచును పకపక నవ్వి పలికెను అంతట దేసింగు
ఘనసింహామువలె గర్జనజేయుచు కనుఁగొని దేసింగు
మన్ననతో నామనవి వినవయా పిన్నతండ్రిగారు
పన్నెండేండ్లపైక మిక్కుడను పిన్నతండ్రిగారు
పన్నెండేండ్ల గుండుమందును పిన్నతండ్రిగారు
పన్నెండేండ్లుగ పెరిగినకసువు పిన్నతండ్రిగారు
పెంపుగ రంగేశుని కృపగల్లగ బెదరనేల మీకు
ఇంపుగ రంగేశుని పూజించుచు యిపుడు తండ్రిగారు
రానురాను యను నంతకాలము రాజ్యమేలుదాము
ఈమహి రాజకులాగ్రణి శూరత నిపుడు హెచ్చినాము
తగున నబాబు దండుతీసుకొని తాను వచ్చినాఁడా
తగవుబెట్టుకొని నన్నెదిరించెడి మగవాఁడైనాఁడా
పొందగు వాని పరాక్రమమెల్ల భూమిపాలుగాను
ఒందజేసెదను క్షణములోన మీ రందఱు జూడఁగను

పులినోటనుబడి బ్రతికినవారీభువిలోనున్నారా
తలగక మదనాగముతో పోరీ తప్పిపోయినారా
పట్టుగ పట్టి కట్టెద నిప్పుడు దిట్టముగను వాని
మట్టుమీరినను యిట్టటుకదలక కొట్టించెద కాని
కదలనీక వానిని యెదిరించెద ఖరడితంబుగాను
ఇదిగో నాబల మెదిరిబలంబును యిక జూడంతయును
కాని నబాబు నెచటికి నిప్పుడు కదలనీయ నయ్యా
పోనీయను యార్కాటికి నిప్పుడు పొందుగ పిన్నయ్యా
సారెకు యుద్ధంబును జేయుట కే సందేహము లేదు
నూరులో చావు నారులో చావు తీరితేను విడదు
ఘడియవకాశముచేయుడు కదలిపల్కెద నంతయును
తడయక దేవరపూజకు విఘ్నము తగదు చేయఁగాను
అని దేసింగుఁడు రంగనాథుని కర్చనజేసియును
ఘనముగ ధూపదీపాదులకు కడువడి నొసఁగియును
సరసంబుగ నైవేద్యము లొసఁగియు హారతు లిచ్చియును
పరమభక్తి నుపచారములన్నియు పరఁగఁగఁజేసియును
పట్టుసరిగె బల్ జామానీమా బాగుగధరియించి
దిట్టముగా జత్తరువేటంచు ధట్టిగట్టి లేచి
సరిగెబుట్టా ల్పాగా బాగా శిరమునందుబెట్టి
కరముల నవరత్నంబులుజెక్కిన కంకణములు బెట్టి
వెలలేనిరవలంటుజోళ్లును వేడ్క [illegible]
చెలువుమీరఁగా రత్నహారముల్ సరసకాంతి నొరయ
పచ్చలకల్కితుగాయి దాల్చె దానమ్ముగ శోభిల్ల
ముచ్చటవేళ్లకు నుంగరములుబల్ హెచ్చుగవిలసిల్ల
శృంగారించుక దేసింగుఁడు బల్సింగమువలె నపుడు

71,115

మంగళకరమగు బారీకత్తిని మరియుదాల్చినాఁడు

—— హర్కార్ల ద్వారా దేసింగు తోంఢ్రమల్లుని పిలిపించుట. ——

తనకొలువులోనుండెడి హర్కార్లను తప్పక జూచియును
కనులెఱ్ఱగజేయుచు కోపంబున కదసిబల్కె నటను
ఏమోయ్ హరకార్లారా మీరు యిప్పుడు వినరోయి
నామీఁదికి దండెత్తివచ్చిన యాతఁ డెవ్వఁడోయి
పోయి శీఘ్రముగ వానిసంగతులు పొసఁగ దెలిసిబాగ
నాయొడకును దోడ్కొనితెం డన్నను నంత వారు వేగ

—— హరకారులు తోంఢ్రమల్లోజిని బిలుచుట. ——

చని ధీరతతో తోంఢ్రమల్లును చయ్యన నటుజూచి
ఘనుఁడగు దేసింగుఁడు మిము చెంజికి గ్రక్కున రాఁబనిచి
వచ్చినార మిఁక లెండులెం డని వారు బల్కువేళ
అచ్చట నిలబడి గడగడవణఁకుచు నదరుచు నట చాల
పలుకకయుండిన తోంఢ్రమల్లును పరుషంబున జూచి
నిలువఁగూడ దిక చలో భాయి యన నేర్పుతోడ లేచి

—— తోంఢ్రమల్లోజి దేసింగురాజుకడకు వచ్చుట. ——

పూని యెంగిలి యుమిసి సున్నమున పొసఁగ నామమేసి
యేనుఁగనెత్తురు నడిమినామముగ మానితముగ వేసి
భయముతో చెంజికి పోయెను తోంఢ్రమల్లోజటు వేగ
ప్రియముతోడ రంగేశుని మనమున పెంపు దలఁచి బాగ
తొందరతో యేనుఁగుపై నెక్కెను తోంఢ్రమల్లోజి
కందుచు మనమున జాలిజెందుచును కడువడి మల్లోజీ
వెడలెను దేసింగునికొలువునకు విహితరీతిగాను
తడయక నచ్చట దేసింగుఁడును తటుకున ప్రియమునను

—— దేసింగు తనకొలువునందువారలఁ బిలిపించుట. ——

పొందుగ గొందఱు హర్కారులను పరువడి రప్పించి
అందుమీఁదటను వారినిఁజూచి యరసి మీరు మించి
జయరాం గంగేరాముని తెండిక జల్దిగ కొల్వుకును
రయముగ పిల్వఁడు గోపాల్‌సింగును రత్నసింగులాను
రాముసింగు లక్ష్మణసింగులను రమ్మను కొల్వుకును
ప్రేమమీరఁగా హీరాదాసును పిలుచుకరం డిఁకను
ధరణిసింగును మానీసింగును కరుణసింగులాను
త్వరతో లక్ష్మణదాసుహుసేనుని తడవుసేయకాను
పేటసిపాయి మహమత్ఖానుని పిన్నయ్యను వేగ
ఆటంకముసేయక తెప్పించుడి అరనిమిషములోగ
అన్నంతట హరకారులు నేఁగియు నందఱి బిల్వఁగను
విన్నంతట వారందఱువచ్చిరి వేడ్కకొలువునకును
కొలువువచ్చిన జమేదార్లను కోటను బేదార్లు
చెలువంబగు దేసింగురాజునకు చెంతజేరి వార్లు
రాంరాంరాంరాంరాంరాంరాంరాం రాజా దేసింగు
మేం రాగలయీకార్యము నెరవుము మేలగు దేసింగు
సామజవరదుండగు శ్రీరంగస్వామియు దేసింగు
ప్రేమతో నీతోపలుకు నందురు పెంపుగ దేసింగు
అనఁగా వారలకెల్లను రాంరాం అనియెను దేసింగు
తనమది గనలుచు నట్టుచూచెను తనరఁగ దేసింగు
దుడుకున నేనుఁగ నప్పుడు దిగియెను తోంఢ్రమల్లయ్య
గడగడవడఁకుచు రంగేశా నను కలసి బ్రోవవయ్యా
కమలనాభ శ్రీహరి నారాయణ కంజనేత్రశౌరి
అమరవందితా అనాథరక్షక యనుచు మదిని కోరి

ఉన్నవాఁడను నన్నుబ్రోవుమో పన్నగేంద్రశయన
కన్నతల్లి తండ్రివి నీవే నా కెన్నగ నెవ్వ డన

దేసింగు తోండ్రమల్లోజిపై కోపముచేయుట.

పొంగుచు తోండ్రమల్లోజిని దేసింగురాజు చూచి
రంగుమీర మా కోటమీఁదికి రానేల మదించి
ఎన్నఁడు నీ వీ దారియెఱుఁగ విపు డేలవచ్చినావు
నిన్నెవ్వఁడు పంపించినవాఁడు సేరక నెవ్వఁడవు
నబాబుదండిటు రానేమిటికి నాదు కోటపైకి
సబబుజెప్పుము నిన్ జంపుదునే సబబుజెప్పకున్న
ఇదిగాకను రణభేరిమ్రోయఁగా నేమికారణంబు
పదరక దెల్పుము బ్రతుకవలసినను పరఁగ నీనిజంబు
పరువెఱుంగకను పలువతనంబున బవిశిమాలి నీవు
తరమెఱుంగకను చెడుతలంపుగొని తప్పుచేసినావు
అరనిమిషంబున నీతల దునుముదు నంచితంబుగాను
సరగున నిన్నట పంపినవానికి బలము గ్రుంగఁగాను
అని దేసింగుఁడు ఘనకోపంబున కనుల నిప్పులొలుక
కనుఁగొనియును నా తోండ్రమల్లుని కదసి యంత నలుక
గర్జనతో కత్తియు ఝుళిపించిన గడగడవడఁకుచును
మర్జితెలిసియు రంగేశుని తా మరిమరి పొగడుచును
ఈకరణిని నాపై కోపము నీవిట్లుసేయ మున్ను
సాకినవారలు చెప్పినపనులను జరుపక నెట్లగును
రామరామ నా మనవివినవయా రాజా దేసింగు
నామీఁదను కోపంబుసేయకను ప్రేమదయ నొసంగు
కొంచెము నామాటలను వినుము నీ వెంచగ నిప్పుడును

మించి నబాబుకు నూటయెనిమిది మేటిపాళెములును
కిస్తిరూకలు కొదవలేక ప్రశస్తత నందఱును
సుస్తిచేసి యీ చెంజికోటలో దస్తునిలుపగాను
మెండుగబాకీ రూకలు యిరువదిరెండేండ్లవి కలవు
దండిగపాత చెంజికిపోయీ తడయ కిపుడు నీవు
బాకి తెమ్మని సాదుల్ఖానుఁడు పంపినాఁడు నన్ను
తేకువచెడి నీమరుగుజొచ్చితిని దేసింగుఁడ నేను
సింగమువలె కనుబొమలుకదలఁగా చీదరగొట్టుచును
బంగరువోరపై చెక్కినరత్నాల్బరువడి మెఱయఁగను
తెగువమీఱిన కత్తిసిదూసిన దేసింగుని చూచి
తగవుమాని యా తోండ్రమల్లుఁడు తప్ప కపుడు లేచి
శరణు శరణు ననుకాపాడుట కిది తరుణము మహారాజా
గురువటంచు నీ మరుగుజేరితిని ధరణిసింగురాజా
అనుచును ధరణీసింగునిమరుగున కరుగఁగాను జూచి
పినతండ్రిని శరణంబువేఁడెనని పెనుకోపము నడఁచి
దుర్బుద్ధిని నిటు బల్కఁగదగునా తోండ్రమల్లన్న
నిర్భయంబుగా యెదుటను నీవు నిట్టులాడుచున్న
తోడరిచంపక గాపాడుదునా తోండ్రమల్లన్న
తోడిబడ మాపినతండ్రిమరుగు జన తోండ్రమల్లన్న
చావక బ్రతికితి వీసమయంబున చక్కఁగ వినుమన్న

దేసింగు సాదుల్ఖానునికి జాబువ్రాయుట.

నీవలె సాదుల్ఖానుఁడు వచ్చిన నేఁడు చచ్చునన్న
సావకాశము వలదు నబాబును చక్కరమ్మనన్న
....

ధైర్యముగలిగిన మానవుఁడైతే తర్లిటు రమ్మనుము
శౌర్యముగలిగిన సిపాయియైతే జల్దిగ రమ్మనుము
మానముగలిగిన మగవాఁడైతే వాసిమీర మనుము
దేసింగునికత్తిమొన రూకలు తీసుకపొమ్మనుము
కినిసినచేపల నమ్మెడిలబ్బెకు కిస్తికట్టవలెనో
మొనను బేడార్లేకడనైనా ముల్లెలంపగనెనో
ఈసారియు పోయినసా రాత్రికె యెలమి పండినాది
తీసుకపోవచ్చును యీకనువు వాసిగనున్నాది
కోటకువెలపటి గుండురాళ్లను గొంచుకబొమ్మనుము
ఏటియినుక వున్నది వాంటెలపై నెత్తుకపొమ్మనుము
వరదవచ్చినప్పుడు యీయేటిలో బురదనిలిచె మెండు
వరుపున కవి దగ నెండిచెక్కలై పడియున్నవి తెండు
వరుసగ యెడ్లను గోనెల మోపుల నొప్పుగగొని తెండు
పెరికెలు నిండించుకపోవచ్చును పరువడినే తెండు
అనిపలికియు కలకలనుని నవ్వుచు అప్పుడు దేసింగు
పనివడిజాబటు వ్రాసియిచ్చెను పటుగతి దేసింగు
దుడుకున వ్రాసిన జాబుతీసుకొని తోండ్రమల్లుఁడును
గడగడవడఁకుచు మూర్ఛజెంది యక్కడను శవమువలెను
పడి మూర్ఛిల్లియు తెప్పిరిల్లుకొని బహుళభీతితోను
విడిచి యిచటనే నెప్పుడు నేగుదు పుడమీశుని కడను
కనలుచున్న దేసింగునిమోమును కనుఁగొని యంతటను
మనమలరఁగ శ్రీ రంగేశాచ్యుత మాధవ యిప్పుడును
రక్షించిననే బోయెద గదలి రంగనాథస్వామీ
లక్షవిప్రులకు నన్నముబెట్టెద రంగనాథస్వామీ
రంగుమీర గోదానము లిచ్చెద రంగనాథస్వామి

అంగముతో నార్కాడు జేర్చుము రంగనాథస్వామి
శృంగారంబగు వస్త్రము లిచ్చెద రంగనాథస్వామి
మంగళకరమగు భూషణ మిచ్చెద రంగనాథస్వామి
త్రాణలుడిగె నిర్జీవమాయెను రంగనాథస్వామి
ప్రాణములను కాపాడు మిప్పుడు రంగనాథస్వామి
ఇటు ధ్యానించిన తోండ్రమల్లును గని నంతట పేర్మి
పటుగతి పకపకనగి దేసింగుఁడు పల్కె నపుడు కూర్మి
మకరాంకుని జనకుని దలఁచఁగ నిను మనిచె తెలియు మనెను
యిఁక నొకమాట నేను చెప్పెదను యింపుమీరఁగాను
నీవు వచ్చినటు నబాబువచ్చిన నే పోనివ్వనురా
కావున వానికి నేభయపడరా కానీ రమ్మనురా
నీతిరుమణికి భయపడితినిరా నిన్ను నేను యిపుడు
మొత్తికాలు పట్టేడ్చి వేతురా నెత్తిపగల నేఁడు
జోకతో రంగస్వామిని దలఁచఁగ సొక్కి నిలిచినారా
లేకుంటే నీప్రాణము తీతును ప్రాకటముగ పోరా
అమ్మాటలు విని తోండ్రమల్లుని కప్పుడడఁగె పొంగు
రాంరాం రాంరాం రాంరాం రాంరాం రాజా దేసింగు
రయమున నాపై కోపగించకు రాజా దేసింగు
భయమును జెంది యున్నానయ్యా బలియుఁడ దేసింగు
పోయెదనయ్యా కోటవిడిచి యింపొందగాను వేగ

తోండ్రమల్లుఁడు చెంజీనుంచి యార్కాడుకుపోవుట.

ఆయెడనున్న జమేదార్లతా నంతజూచి బాగ
ఏనుఁగపైని గుఱ్ఱముపైని యెక్కలేను నుమ్మి
మానక నార్కాటికిపోవుటకై పాలకీని తెమ్మి

వరుసగ మూఁడుదినాలపైనమై వస్తిమి చెంజికిని
దురుసుగాను యీరాత్రికి నార్కాడురవడి గనమేని
ఒప్పదు నామది త్రిప్పులబడియెడి నొరలజొచ్చె మేను
ఇప్పుడె ప్రాణము వెడలునటంచని యెన్నవలసె నేను
పన్నుగ నాతం డంతట వడిగా పరువిడనొడఁగఁగను
క్రన్నన సాయంకాలంబునకును కదలిన సేనలును
వన్నెమీర నార్కాడుచేరెను వరుసగ నంతటను
సన్నుతమగు నార్కాడుచేరఁగా జరచిరి భేరియును
ఆభేరీశబ్దము విని నంతట నబాబుసాదుల్లా
తా బంగారు నాయని జూచియు తనమది విలసిల్ల
వరువడి చెంజీ రూకలు వచ్చెను బంగార్నాయఁడా
పరిపించుము చదురపుజముకానా బంగార్నాయఁడా
పరగ సరాబును బిల్వఁబంపుము బంగార్నాయఁడా
పరికింపఁగ దీపా ల్వెట్టింపుము బంగార్నాయఁడా
అనఁగా బంగార్నాయఁడు కడువడి నట్టె యొనర్పఁగను
తనమిత్రులతో గూడుక ప్రియమును తగువేషముతోను
చదురుతీరి కూర్చుండె నబాబు సాదుల్ఖానుఁడు

తోండ్రమల్లోజి నబాబువద్దికి వచ్చుట.

కదసి తోండ్రమల్లోజి వచ్చి యటు నెదుర నిలచినాఁడు
తోడనె సలాము జేసె నబాబుకు తోండ్రమల్లన్న
వేడుక బదులూ సలాముజేసెను వెలయ నబాబన్న
వులవలుదంచిన రోకలివలెనే యూరక నిలుచున్న
తలఁచినకార్యం బేమాయెను యిఁక తప్పక బలుకన్న
చెంజిరూకలు యేమి జేసితివి చెలువుమీర నిపుడు

పంజమైన దేసింగుం డేమని పలికినాఁడు నేఁడు
చెప్పుము వేగమె తోండ్రమల్లనా చెలువుమీర నేఁడు
తప్పక మీఁదటి కార్యము నేను తలఁచెద నీకఁజూడు
రూకలు లేదు కాసులు లేదు రూఢిగాను నచట
తేకువతో దేసింగుని సరియౌ ధీరులు లేరెచట
నూటయెనిమిదిపాళెగాండ్రను నేటుగఁజూచితిని
పోటరియగు దేసింగుచే భంగపాటటు గంటిని
భళిభళి యేమని చెప్పుదు చచ్చి బ్రతికివచ్చినాను
తులువమైన దేసింగునిచేతను తొందరబడినాను

తోండ్రమల్లయ్య నబాబుకు జాబుయిచ్చుట

జాబువ్రాసె నీపేర నిదేమో నబాబు సాదుల్లా
బాబువారిగా జూడఁగఁ దెలుసును నబాబు సాదుల్లా
దుడుకున నిట్లని జాబుయిచ్చెను తోండ్రమల్లోజీ
బడేకర్ణము రంగపిల్లను తడయకపిలిచి ఖాజీ
వ్రాసియిచ్చిన జాబు జూడవోయ్ రంగనాథపిల్ల
వాసిగ జాబును చదివిచెప్పుము వరుస నర్థ మెల్ల
అన విని కడువడి రంగపిల్ల తా నపుడు జాబుజూచి
కనలుచు తోడనె తలవంచుకొని తనదుమేను మఱచి
ఇటువలెనుండిన రంగపిల్లను యెలమితోడ గాంచి
తటుకున దెల్పుము జాబుసంగతిని దాచవలదు మించి
రెండుగడియలకు లోపల చెంజిని పిండిగ జేయింతు
దండియైన దేసింగుని పట్టి తల తెగ నఱికింతు
అంతఃపురకాంతల నేఁబట్టి యట చెఱ వేయింతు
పంతంబున నా పోటరులను నే బద్ధులగావింతు

జాబుననుండే వర్తమానముల సవిస్తరంబుగను
బాబురే తెల్పుము రంగపిళ్లయిఁక పటుతరంబుగాను

రంగపిళ్లె జాబుననుండు సంగతులు వివరించుట.

అనిన నబాబుతో రంగపిళ్ల తా నప్పు డిట్టులనియెఁ
విను మిక జాబునగలవృత్తాంతము విశదంబుగ ననియెఁ
నీవు వచ్చినటు నబాబువచ్చిన నింక బ్రతుకఁడన్న
సావకాశ మిఁక వలదు నబాబును చక్కరమ్మనన్న
ధైర్యము గల్గిన మగవాఁడైతే తర్లి వేగ రమ్ము
శౌర్యముగల్గిన సిపాయివైతే జల్దిగ నిటు రమ్ము
మానముగలిగిన రోసగివైతే వాసి మీర మనుము
దేసింగుని కత్తిమొనరూకలు తీసుక దగ బొమ్ము
కినిసినచేపల నమ్మెడిలబ్బెకు కిస్తికట్టవలెనో
మొనసుబేదా ర్లెక్కడనైనా ముల్లెలంపినునునో
ఈసారియు పోయినసా రారికె లెలమిని పండినది
తీసుకపోవచ్చును యాకసువు వాసిగనున్నయది
కోటకువెలపట రాళ్లగుండ్లను కొనివేగమె పొమ్ము
ఏటియినుకవున్నది వొంటెలపై నెత్తించుకపొమ్ము
పెరికెలు నిండించుక పోవచ్చును సరగున వచ్చినను
స్థిరముగ నున్నది యీపదార్థములు చింతలేల కొనను
ధీరతలేని యాఁడదియైతే ఢిల్లీకిబోపొమ్ము
వారక యీభావము నాజాబున వ్రాసినాను రమ్ము
అచ్చుగ నామాటలు విని నాఁడా నబాబుసాదుల్లా
హెచ్చినకోపముతోడ మండుచును నచ్చటివారెల్ల
వినఁగా బంగార్నాయనిఁజూచి కనుబొమ లదరఁగను
కనులనెఱ్ఱఁగను కావి గప్పఁగను కడువడి పదరుచును

తనమది కోపము తారసిల్లఁగా తా నపు డిట్లనెను
వినవోయ్ బంగార్నాయఁడ యిప్పుడు వేగిరంబుగాను
అనికివలయు పను లెల్ల నిప్పు డాయత్తముతోడుతను

....

పరగ గుఱ్ఱముల రౌతుల దెమ్మను బంగార్నాయఁడా
జరువడి ఢంకా వేయగ బంపుము బంగార్నాయఁడా
రంగుగజండా యెత్తు మిప్పుడే బంగార్నాయఁడా
పొంగణంచెదను దేసింగుని నే బంగార్నాయఁడా
అని యిటు బల్కుచు నబా బప్పుడు అతివేగముతోను
ఘనమగు కోపము కడువిస్తరమై కారుగ్రమ్మఁగాను
అంతట కత్తిని దూసిపట్టె దగ నబాబు సాదుల్లా
పంతముతో మీసం బొడవేసెను భయపడ ప్రజలెల్ల
పటపటపటయని పండ్లుకొరికెను బరువడి జనులదర
చటులకోపమున కన్నులనిప్పులు చటచట మని చెదర
ఆసమయంబున బంగార్నాయుం డతనిచెంత జేరి
వాసిమీర నే యేయేపాళా ల్వారిబిలతు మీఁరి
నూటయెనిమిదిపాళేగార్లను నేటికొల్వునకును

బంగార్నాయఁడు పాళేగార్లకు జాబువ్రాయుట.

వాటముగా బిల్పించు వేగమే ధాటిమీరగాను
అనవిని బంగార్నాయఁ డప్పు డా హర్కార్లెల్లజను
పనిచెను బొమ్మని నూటయెనిమిది పాళయమ్ములకును
నిమిషములో హర్కారులు పోయి నెఱిఁగించఁగ వేగ
క్రమమున జాగీర్దారు లప్పుడు కదలిరాగ బాగ
తప్పక మందును గుండు దండును తయారుతోడుతను

తెప్పునవచ్చిరి యెల్లపాళెగా ర్లప్పుడు కొలువ్వకును
చేతిపట్టుయేల్ గంగేరామటు చేరెను కొలువ్వకును
యాతిరుణామల సుబంగిదొరతా నప్పుడు కొలువ్వకును
తిమిరికోటయేల్ శేఖుమహమ్మదు క్రమముగ కొలువ్వకును
నమరినవాల్కోటబ్దుల్కాదర్ నడిచెను కొలువ్వకును
ఆరణివెంకటాద్రియుం డప్పుడు వచ్చెను కొలువ్వకును
వార కరియలూ ర్పెద్దధోరయును వచ్చెను కొలువ్వకును
చెంగల్పట్టు సుబేదారుఁడు చేరెను కొలువ్వకును
మంగళపేట జమీన్దారుఁడు మరియువచ్చె నపుడు
అచ్చినాయఁడు బొమ్మినాయఁడు వచ్చిరి కొలువ్వకును
ఎచ్చుగ నగరా ర్పాళెగాడును వచ్చెను కొలువ్వకును
మరియునుగల యాపాళేగారులు మచ్చిక మీరఁగను
తరియొటింగి తా మప్పుడె యారార్కా డ్వరగ జేరఁగాను
పెంపుగ ధణధణ ధణధణ యనుచును భేరిమ్రోయఁగాను
సొంపుగ నబాబు విని నాశబ్దము నింపుమీరఁగాను
వచ్చినవారిని గనుఁగొని యప్పుడు వరుసగ కొలువెల్ల
నచ్చికంబున లేవగ ముదమున నబాబు సాదుల్లా

నబాబు బంగార్నాయని సేనలనున్న రస్తులనున్న తయారుచేయుమనుట

ముచ్చటమీరఁగ బంగార్నాయని ముందుగ రప్పించి
ఎచ్చుగ మందును గుండును మూడూ నెలలకు నిప్పించి
తడయక రస్తు జమీన్దార్లకును తయారుజేయించి
వడిగల యార్న్నూర్ పిరంగీలను వరుసగ నెత్తించి
ఎనబై వేల బారుతుపాకుల యిప్పుడు తెప్పించి
ఘనముగ సందుకు మందూ గుండూ గ్రక్కున నిప్పించి

సరగున యేనూ ర్జమీన్దార్లకును సంగతి దెల్పించి
బరువడిరస్తు సుబేదార్లకును భర్తీజేయించి
ఠీవిగపచ్చని తెల్లనివన్నియ డేరా లెత్తించి
లావుగ నెనబై వేల సిఫాయిల నీవిటు రప్పించి
లెక్కలేని కాల్బలముల నెల్లను చక్కఁగ బిల్పించి
మక్కువ యిరువై వేలేనుంగుల నిక్కడ జేర్పించి
లక్షగుఱ్ఱముల పదివేలొంటెల లక్షణంబుగాను
నీక్షణంబునను హాజర్జేయుము యింక వేగమునను

బంగార్నాయఁడు దండును తయారుజేసితినని నబాబుకుచెప్పుట.

ఆమాటలు విని బంగార్నాయఁడు అడ్డిసేయకను
సీమామూలపు బలముల నెల్లను జేర్చి శీఘ్రముగను
బంగార్నాయఁడు సలాముజేసి నబాబు కిట్లనెను
సంగతు లన్నియు సెలవుచొప్పునను జాగ్రతయున దనెను
ఇంతమాటలు సాదుల్లాఖానుం డింపుమీర విని తా
అంతలోన జల్దిజల్దనుచును అంతిపురము జని తా
జామానీమా దొడిగినాఁడయా సాదుల్లాఖానుండు
సాముగపట్టు ధట్టిగట్టెను సాదుల్లాఖానుండు
జరీబుటేదా ర్పాగాజుట్టెను సాదుల్లాఖానుండు
జరీబనారసు పచ్చడమందెను సాదుల్లాఖానుండు
సరవిగ కల్కితురాయి దార్చెను సాదుల్లాఖానుండు
సొరుగ పట్టాకత్తిని బట్టెను సాదుల్లాఖానుండు
అప్పుడు పట్టపుటేనుఁగు దెమ్మనె నబాబు సాదుల్లా
తెప్పున తెచ్చెను మాప్టీవాఁడును తేజ ముల్లసిల్ల
శృంగారంబగు యేనుఁగ నంతట జూచి సంభ్రమునను

బంగారంబారీపై యెక్కెను రంగుచెలంగఁగను

నబాబు సకలసేనాసమేతంబుగా చెంజికి యుద్ధమునకుఁబోవుట.

పాళెగార్లను గూడి చెంజికిని పైనంబావేళ
చాలఁగ భేరీ వ్రేయించుటకై సాటె రిపులదూల
భీకరంబుగను ధణధణధణమని భేరీమ్రోయఁగను
ప్రాకటంబుగను ధగధగమెఱసెను పట్టాకత్తులును
కణకణకణ కణకణమని తంబుర గ్రక్కున మ్రోగఁగను
పనివడి దడబడ మని గుఱ్ఱములు బారుతీరగాను
సరగున ఝుల్లరి తాచాతమ్మట సన్నవాద్యములును
దుసుసుగ బూరుగ కాహాళములును తోడనె చెల్గఁగను
అరుదుగ నబాబు దండునిలిచె పదియామడ పరువునను
గరిమెతో నబాబు యేనుఁగు నెక్కి గ్రక్కున రాఁగాను
ముందుకటికము ల్పరాకనుచును మొనసిపొగడి నిండ
అందును వింజామరలు కుంచెలు నంది వీచు చుండ
పట్టుగొడుగులు సరిగెలు పడిగెలు దిట్టముగా రాఁగ
చుట్టును జేదార్లందఱుయెంతో మట్టుమీరి బాగ
రాజితముగనూ గింజవేసినను రాలదు దండునను
భూజనులందఱు జేజేయనుచును పొగడఁగ నడువఁగను
పెంపుగ తిమిరీకోటదగ్గఱను భేరీవ్రేయించి
తెంపునవచ్చి డేరావేసి దిగినదండు జూచి
నయముతో బంగార్నాయని జూచి నబాబు సాదుల్లా
ప్రియముతో దండుకు రస్తుకట్టుము పేర్మివారికెల్ల
అనిన నప్పుడె బంగార్నాయుం డందఱికిని వేగా
పనిబూనియు నడిపించెనురస్తు బాహాటము గాఁగా

అంతట కడువడి బయలుదేరె దం డారణీమార్గముగా
కొంతదూరమున కేగియు డేరా కొట్టిరి యటు వేగా
ఆరాతిరి యచ్చటనుండెను దం డంతట మరునాఁడు
భేరీవ్రేయుచు దేవనూరిదరి జేరివిడిసినాఁడు

నబాబు బంగార్నాయనికి దేవనూరి యేటిగట్టున దండును నిలుపవలసినక్రమము దెల్పుట.

ఏటిగట్టునను డేరావేసి అంతదండు దించి
పాటిగ సాదుల్లాఖానుం డప్పుడు బంగార్నాయని జూచి
సరగదండునకు సంభారంబులు బంగార్నాయఁడా
మరిదురస్తు జేయించు మిప్పుడు బంగార్నాయఁడా
పటాళముల నచటచట నిలుపుము బంగార్నాయఁడా
పటాణిరౌతుల నొకచో నిలుపుము బంగార్నాయఁడా
రంగుగగుఱ్ఱా ల్డేరాచుట్టను బంగార్నాయఁడా
సంగతిదెలసియు నిల్పు భద్రముగ బంగార్నాయఁడా
పాగాచౌకీ లేరుపఱచుమిఁక బంగార్నాయఁడా
భారీజండా లెత్తించుము నురి బంగార్నాయఁడా
నూటిగబానూ తుపాకికత్తులు పేటిరౌతులాను
వాటముగా నందందు నిల్పుము తేటమీరఁగాను
హెచ్చైన ఫిరంగుల మోర్చా లెత్తించుము యిపుడు
మెచ్చువచ్చున శైల్లబలంబుల మెఱయఁజేయు మనుఁడు
బంగార్నాయఁడు పటుజాగ్రతతో పాళెపట్టులెల్ల
రంగుగనొకచో మొనలుదీరియు రయముగ శోభిల్ల
ముచ్చటతోడను మొనగాండ్రందఱు ముందరగా నిపుడు
అచ్చట కడుజాగ్రతతో మీరు యెచ్చరికలు గనుఁడు

అనుచును బంగార్నాయఁడు మొనలను అరసి నేర్పునను
కనుఁగొను పగరకు కడువెర పొదవగ కావించెను త్వరను
ఇటుల నబాబు పాళెంబులను యేరుపఱచి యంత
తటుకున భేరీ ప్రేయించెను దండణమని యాచెంత
భేరీశబ్దము పాతచెంజికిని సారెకు వినఁగాను
కారుబారుగని ధరణీసింగుఁడు గడగడ వణఁకుచును
వింత లిదేమో కలిగెనటంచును వేగమె బురుజెక్కి
అంత నబాబు దండునుజూచి చింతచేత సొక్కి

ధరణిసింగు దేసింగునకు దండొచ్చియున్న సంగతి దెల్పుట.

తడబడుచును దేసింగునివద్దికి కడునడి బడిరాఁగా
కడువేడుక దేసింగుఁడు రంగని యడుగుల పూజకునేగా
ధరణీసింగుఁడు రంగనాథుఁడు తనరు నాలయముకు
పరువడి నేఁగి తదేకనిష్ఠుఁడయి భక్తియొనర్చుటకు
పాయక నారాయణ హరి కేశవ పద్మపత్రనయన
తోయజనాభ జనార్దనాచ్యుత దుష్టగర్వహరణ
మాధవ దైత్యవధూగళసూత్రసుబాధితశత్రుకరా
శ్రీధరణీధర శార్ఙ్గధనుర్ధర సేవకసౌఖ్యకరా
అని రంగేశుని పూజయొనర్చుచు వినుతులు సేయుటకు
మనమున గుత్సించుచు దేసింగుని ఘనతను మెచ్చుటకు
ఒప్పక నిట్లనె ధరణీసింగుఁడు యిప్పుడు సుకుమారా
దెప్పర మొదవెను దేవర పూజలు తీర్పఁగ తరియేరా
ఈపూజలచే ఫలమే యిప్పుడు యెన్నఁగ సుకుమారా
ఏపున పొదలుచు శత్రుసైన్యములు యెదిరించె కుమారా
చేరె నబాబు దండును దేవనూరిపేటవద్ద

ఊరకె కన్నులు మూసుక పూజలు సలుపువారు కద్ద
చాలుచాలు బాగాయెను పూజలు బాలుఁడు దేసింగు
ఏల యింక యీదేవుని పూజలు చాలుర దేసింగు
పిట్ట పిడుగు బడ్డట్టుల దండిదె చుట్టెర దేసింగు
కట్టి పెట్టుమీ దేవరపూజలు ఘనమతి దేసింగు
తలక్రిందికి గుండాయె నబాబు తనయా దేసింగు
ఎలమితోడ మన మేమరియుండుట వలవదు దేసింగు
అనియిటు బల్కిన తనపినతండ్రి వచనములు తా వినెను
కనులువిచ్చి యా ధరణీసింగును గనుఁగొని యిట్లనెను
పెంపుదూలి భీతిల్లఁగ నేఁటికి పిన్నయ మీకిపుడు
ఇంపుగ దేవరపూజకు విఘ్నం బీవుసేయ కిపుడు
ఈయెడ నొకక్షణ మిచ్చుట పూజ సేయువలయు నేను
పాయక దండును భేదించెదను పదరక పొమ్మనెను
పిఱికితురకలను జూచి మీర లిటు బెదరు జెందవలెన
నఱికెదనిపుడా తురకలనందఱ నాకు జెప్పవలెన
సంగతిదెలియక యిటుల బెదపటలు సాహసమునుగాదు
కొంగలగుంపును జూచి బెదరునా కొదమసింగ మగుదు
చింతనొందఁగా దగ దిప్పుడు మీ రెంతయు ధైర్యమును
సంతోషంబును జెందుడీయనఁగ సంతసమలరఁగను
సంగతిదెలిసి యూరకుండెను సరగ ధరణిసింగు
మంగళకరమగు నని పూజించెను రంగని దేసింగు

సుబంగిదొర నబాబును దేవనూరిపేటను కొల్లయివ్వమనుట.

నబాబుదండులో తిరుణామలయేల్ సుబంగిదొరగారు
నబాబుతోడను యిట్లని పలికెను సుబంగిదొరగారు

ఇచ్చటిదండుకు కొల్ల దేవనూ రిప్పించఁగవలెను
ఎచ్చుగ సేనకు సంతోషంబును నేరుపఱచవలెను
అన్నను సాదుల్లాఖానుం డుత్తర మప్పు డివ్వఁగాను
మిన్ను బెదరఁగా భేరీవ్రేయుచు మేటివీరులాను
సొంపుగ సుబంగిదొరనటుగూడి తెంపుతోడ లేచి
గుంపులుఁగూడి దేవనూరిలో కొల్లపెట్టఁదలఁచి
కొంతసొమ్ములు కొంతవస్త్రములు కొల్లబెట్టి రపుడు
కొంతసొక్కముల్ కొంతరత్నముల్ కొల్లబెట్టి రపుడు
కొంత ధనములును కొంతధాన్యము ల్కొల్ల బెట్టి రపుడు
కొంతపశువులు కొంత పేయలును కొల్ల బెట్టి రపుడు
చొరఁబడి స్త్రీలను చెరలుబట్టెను సుబంగిదొర యపుడు
చొరవెఱఁగియు మరి వీరుల దరిమెను సుబంగిదొర యపుడు
సరగున పురిలో కాపులందఱును పరువులెత్తి రంత
పరువడిగా దేసింగుని గనుఁగొని మొఱబెట్టిరి కొంత

కాపులు దేసింగునిగాంచి మొఱబెట్టుట.

రాంరాం రాంరాం రాంరాం రాంరాం రాజా దేసింగు
రాంరాంమనవిని వినగదవయ్యా రాజా దేసింగు
దేవా వినుమదె నబాబుదండు దేవనూరిలోన
యావత్తునుదగ కొల్ల బెట్టిరి అరయుకునికి దగున
కొంకక ధనరాసులును రత్నముల్ కొల్లబెట్టినారు
శంకలేక భూషణవస్త్రాదుల సంగ్రహించినారు
పట్టిరి స్త్రీలను పురుషులనెల్లర పెట్టిరి చెఱలోను
ఇట్టటు కదలక కొందఱపట్టుక కట్టి వేయఁగాను
ఏమని జెప్పుదు మయ్యా మేము యిప్పుడు దేసింగు

నేమము పూజలు సల్పను సమయం బిపుడా దేసింగు
కన్నులుమూసుక పూజలుజేయను కాలము కాదయ్యా
ఎన్నఁగ పూజలు రాజ్యముకలిగితె యెన్నో కలవయ్యా
ఇంతబ్రతుకు బ్రతికిపుడవమానం బెంతపడితి వయ్యా
ఇంతవచ్చుటలు తెలియకపోయెను యేమి సేతు మయ్యా
అన్నను కన్నులు దెఱచి కాపులను మన్ననతో జూచి

దేసింగు కాపుల నాదరించుట.

తిన్నఁగ బల్కెను వారలతోడను దేసింగుఁడు మించి
కాపులార మీరలు యీచెంజిలో కదలకుండు డోలి
ఏపుమీర రంగనికిపూజనే నిపుడు జేసి కదలి
వచ్చియుండెడి నబాబుదండును నెచ్చటపోనియను
విచ్చలవిడిసే వారల ద్రుంచెద హెచ్చుశౌర్యమునను
ఒక్క దేవనూ ర్కొల్ల బెట్టినా రిక్కడ తురకలును
చక్కఁగ నబాబు రాజ్యముకొల్ల సరగున మీకొను
ఇప్పించెదమీ కేలభయపడఁగ నిపుడు కాపులార
ఒప్పించెదమీ సొమ్ములునేను పొందు కాపులార
అనియిటు కాపుల సమ్మతిపఱచి యంతపూజ సేయ

దేసింగువద్దికి ధనసింగు వచ్చుట.

ఘనుఁడగు దేసింగుని దాయాదగు ధనసింగుఁడు డాయ
వచ్చిజూచి దేసింగునితోడను వదలక నిట్లనియెన్
ఎచ్చుపూజలు నేమిటికయ్యా యింక నన్న వినియెన్
కొల్లబెట్టియూ దేవనూరిలో కొల్లగాక యిపుడు
మల్లివచ్చి మనకోటకెక్కె నబాబుదండు నేఁడు
రంగనాయకుని దేవళంబులో రంతు జేయుచుండ

పొంగుచు తురకలు కోటను ముట్టడి పొసఁగవేసెదండు
కన్నులుమూసుక యూరకయుండుట ఘనులకు దగవగుస
పన్నుగాను నీ విప్పుడు కదనము పన్నివారిసేన
బడలువడంగను బారిసమరి యట బలుకీర్తిని గనుము
జడునిపోలికను యిట్లుండుటలు కడుదీనత వినుము
అని యిటు ధనసింగుఁడు తా బల్కఁగ మనమున గోపించి
ఘనుఁడగు దేసింగుఁడు రంగేశుని కడువడి బూజించి
కన్నులు దెఱచటు ధనసింగునితో కనలుచు నిట్లనెను
ఇన్ని చేసిన నబాబుదండును యిఁక విడువను నేను
పొందుగ తురకలు గుళ్లోజొచ్చిన పూజ లింక నేల
అందు నబాబును నఱికి పూజనే నిందు జేతు చాల
అనుచు విచిత్రపు శాలకువచ్చెను అప్పుడు దేసింగు
పనివడి కాలికి షరాయిదొడఁగెను బాలుఁడు దేసింగు
సిలువంగీలు దొడిగినాఁడయా నేర్పున దేసింగు
జలతరుపట్టు ధట్టిగట్టెను జల్దిగ దేసింగు
సరిగెబుటేదా ర్పాగా జుట్టెను చక్కఁగ దేసింగు
పసవడి బురుసాశాలువగప్పెను బాలుఁడు దేసింగు
కల్కితురాయిని కట్టెను నెత్తిని గ్రక్కున దేసింగు
చిల్కతాళి హారమ్ములు వేసెను శీఘ్రము దేసింగు
పదివేల్తులముల యెత్తుకత్తి చే పట్టెను దేసింగు
ఇదిగా కేడ్వే ల్తులములబాలా యెత్తెను దేసింగు
మూడుమణుంగుల ఫేష్కబ్జాసు ముదమున దేసింగు
గాఢంబుగ దట్టీలో జెక్కెను కదలక దేసింగు
సింగమువలె కూర్చుండె నప్పుడు సిఫాయి దేసింగు
పొంగుచు యుద్ధము గల్గెనేఁడని చెలఁచు దేసింగు

సంగతిహరకార్లను తా జూచి చయ్యన నిట్లనెను
రంగుమీరగ సర్దార్ల నెల్లను రమ్మను కొల్వుకును
పిన తండ్రైన ధరణిసింగుని బిరబిర కొల్వుకును
పనివడి రత్నసింగును యట గోపాలసింగుతోను
రాముసింగు నాలక్ష్మణసింగును రయమున కొల్వుకును
రాముదారిని లక్ష్మణదారిని రమ్మను కొల్వుకును
మానిసింగును గిరీపుసింగును మరిమరి కొల్వుకును
సేనజేర్చుకొని రమ్మను డిప్పుడు శీఘ్రము మీఁరఁగను
అనఁగా హర్కా ర్లామెయినందఱు నప్పుడు బిల్వఁగను
పనిబూనియు వారందఱు సేనలు మునుకొని వచ్చియును
రాంరాంరాంజయసీతారాంరాం రాజా దేసింగు
రాంరాం యనఁగను బదులుకు రామనె రాజా దేసింగు
జమేదారులను కన్నులఁ జూచెను జల్దిగ దేసింగు
తమాష చేతను పకపకనగియెను తడయక దేసింగు
మనవి వినవయా యని దేసింగుఁడు పినతండ్రిని జూచి
వినయముతోడుత నిట్లనె నప్పుడు వేడ్క చేయిసాచి
ఎనభై వేల గుఱ్ఱాలున్నది యిచట నబాబుకును
అనయము లక్ష సిఫాయిలు గలరు కనఁగ నబాబుకును
మున్నూ గుఱ్ఱము లున్నది మనకు పిన్నతండ్రి యిఁకను
మన్ననగల్గు సిఫాయీలేనూర్మంది గలరు యిటను
చాలుచాలు యీ నబాబుగెల్వను చాలు తండ్రిగారు
ఏల యింక నీ సేనతో గెల్చెద చాలతండ్రిగారు
మలకనూరిలో వున్నాఁడయ్యా మహామత్ఖానుండు
పిలుపింపుము నిమిషములోపలను పిన్నయ్యా నేఁడు
మరిజల్దిగ పంపుము మూఁడామడ మలకనూరు యిటకు

త్వరలోఁ బంపు మటన్నను జూచి ధరణిసింగుఁ డటకు

దేసింగు తనయిష్టసఖుండగు మహామత్ఖానుని బిలిపించుట.

అంతట హర్కారులచేతను జా బపుడు బంపఁగాను
గంతుతో మలకానూరిలో మహామత్ఖానుని జూడఁగను
మంగళకరముగ పందిటిలోపల మహామత్ఖానుండు
శృంగారంబుగ పెండ్లిపీఁట పై సొగసుగ నున్నాఁడు
నాగస్వరములు మృదంగములును నంతఝల్లరులును
బాగుగ భేరీనవబత్తులును పరగ మ్రోయఁగాను
చేతను కంకణ మప్పుడు కట్టుక చెలువుమీరఁగాను
చేతుల మంగళసూత్రము నెత్తి చెలఁగి కట్టఁగాను
అల్లా రే యల్లా రే యనుచు నపుడు కట్టువేళ
ముల్లాశాస్త్రపద్ధతిగాను మొనసికట్టువేళ
గోవిందా గోవిందా యనుచును కోరికట్టువేళ
ఆవేళలో హరకారు లప్పుడు నతనిజూచి చాల
ప్రేమలరఁగ హితుఁడగు దేసింగుఁడు పిలువఁబంపినాఁడు
యేమివ్రాసినాఁడో యీజాబున నింపుతోడ జూడు
జల్దీజల్దీ మహామత్ఖానుఁడ జల్ది లేచి రమ్ము
జల్దిగ రమ్మనె దేసింగుఁడు నీ జల్దిగాను లెమ్ము
అప్పుడు మహామత్ఖానుఁడు జాబును విప్పిచూచినాఁడు
తప్పక మంగళసూత్రముతట్టలో తాను బెట్టినాఁడు
ప్రాకటంబుగను మహామత్ఖానుఁడు పకపక నవ్వుచును
తేకువమీరఁగ చెంజికిపోవలె తెప్పున నీయెడను
నాకతిమిత్రుఁడు దేసింగుఁడుతా నలమట జెందుటకు
ఈకంకణము పెండ్లికికాదు యెన్న కదనమునకు

యుద్ధమునందు శత్రుల గెలిచి యూరట నొందియును
శుద్ధం బౌకీర్తిని నే పొందియు సూటిగ పెండ్లికను
చేసికొందునని మహామత్ఖానుఁడు చెలఁగి మోహరించి

మహామత్ఖానుఁడు చెంజికిపోవుటకు బంధుజనులను సెలవొసంగుఁడని యడుగుట.

వాసిగ తన బంధువులనెల్లను వడిగ నపుడు జూచి
తగినకొలందిసలాములుచేసి తడయక నందఱికి
తగవుమీరఁగా తనమాటలువిన తనివిపుట్టి యునికి
తెలిసి వారలకు మహామత్ఖానుఁడు ధీరతతోడుతను
బళిరే మీరలు సంతోషముతో బంపవలయు నన్ను
అన్నలార వోతమ్ములార మీ రరసిపెద్దలార
పన్నుగమీ రిచ్చట నుండుండో పఠాణిదొరలార
నేనొకమనవిని చేసెద వినుఁడిది నిమ్మళంబుగాను
పూని నబాబుతో యుద్ధముఁ జేయఁగ పోయిట వచ్చెదను
పగవాఁడైన నబాబు చెంజికిని బలములతోరాఁగా
తగదిక నిక్కడ నుండుట నాకును ధర్మము చెడిపోఁగా
ఎదిరియైన నబాబుదండులో నిపుడు నేను జొచ్చి
తుదమొద లిది యని తోఁచఁగనీయక దునిమెద నెద మెచ్చి
అచ్ఛాబహదర్ మెచ్చితి నిన్ను తుచ్ఛసైన్యములను
కచ్ఛపరూపుఁడు కడలిగలంచిన కరణిని యప్పుడును
కలచితివౌరా యని మీరనఁగను కడువడి శూరతను
ఇలగలవారలు నెల్లరు మెచ్చఁగ నిటులసేయఁగాను
మహిలో నెవ్వరు చాలరంచు మీ రందఱు ననఁగాను
విహితంబుగనే బోయివచ్చెదను వేడ్కలుప్పతిలను
అనియిటు మహామత్ఖానుఁడు వెడలఁగ నావృత్తాంతమును

వానితల్లి విని వడిగావచ్చెను వెలవదుడుగు మనెను

మహమత్ఖానుని తల్లి పోవలదని ప్రలాపించుట.

ఎదురుగవచ్చి కుమారుని ముద్దిడి యేరా సుకుమారా
ఇది యుద్ధమునకు తఱియగునే యీప్రొద్దు నిల్వ గదరా
పదిమాసంబులు మోచికనిన నను బాలుఁడ విడువకురా
అది మొదలుగ నిన్నెంచినదానిన న్నడలఁగ విడువకురా
బుద్ధిమంతుఁడని నామదిలోను పొంగుచుంటి గదరా
యుద్ధముసేయఁగ బొమ్మన నామన మొప్పదు సుకుమారా
గంధముబూసుక యుద్ధముచేసిన కత్తినరుకు తగులు
సుందర మగుకంకణముతో బోరిన సూటిగుండు తగులు
పసుపువస్త్రముల ననికి ననిపినను పరగ గుండు తగులు
పసివాఁడవు నీకేల నబాబుతో పరమవిరోధములు
పెద్దలమాటలు విని నీ విప్పుడు పెండ్లికోరత దీర్చి
సిద్ధంబుగ నీ బంధులతోడను జేరి విందొనర్చి
బహుమతులను బహుమతులగుబంధుల బలుమన్నన జేసి
సహజంబుగ వారల దమయూళ్లకు సరగ ననుపఁజేసి
ఈదిన మిచ్చట నుండియు నీవును యిరవుగాను రేపు
క్రోధముతోడ నబాబుదండును కూల్చి రూపు మాపు

మహమత్ఖానుఁడు తల్లిని సమాధానము చేయుట.

ఆమాటలు విని మహమత్ఖానుండనెను తల్లితోను
ఏమమ్మా నీ విటుల పల్కెదవు యిపుడు చెంజిలోను
నన్నేలిన దేసింగురాజనెను నాకు జాబు నేఁడు
నిన్న నబాబటు దండునుగూడుక నెదిరించినాఁడు
ఈవేళకు నా చెంజిదుర్గము యేమాయెనో కాని
సావకాశము చేయకూడదిక చయ్యన నే పూని
రెండుగడియలకు లోన నబాబు దండు నఱికివేసి
ఖండితముగ నార్కాడుకోటను కాల్చిపాడుచేసి
చెంజిరాజుకు పట్టముకట్టెద శీఘ్రముగా నేను
రంజితముగ సాదుల్లాఖానుఁ గూల్తురి రయముగ నేలెదను—లేక
దండున గుండు తగిలి నీల్గినను నింద్రపదవి కద్దు
మెండుగ ముందరిపోటునబడితే దండిపదవి కద్దు
పొరుగ భువిలో పుట్టినయపుడే చావు నిశ్చయమ్ము
పోరజయించిన శాశ్వతకీర్తిని పొసఁగ గందు నమ్ము
కినిసి దండులో పోరి తెగినను కీర్తిగలుగునమ్మ
వెనకడుగులు బెట్టుదు రేశూరులు వింతలు కాదమ్మ
అని యీవిధమున తల్లికినప్పుతి గనఁబడబల్కియును
చనియెద నిప్పుడు చెంజికి జననీ చాలదీవెనలును
ఒసఁగు మటంచును మహమత్ఖానుం డొప్పుగ నప్పుడును
పసగలసొమ్ములు పట్టువస్త్రములు పరువడి దొడుగుచును

మహమత్ఖానుఁడు నీలవేణియను గుఱ్ఱము నెక్కి చెంజికిపోవుట.

మరిమరితల్లికి సలాముచేసి మహమత్ఖానుండు
త్వరలో గుఱ్ఱపులాయంబునకును తానువచ్చినాఁడు
మున్నూరుగుఱ్ఱంబులలోపలను ముఖ్యంబౌదనఁగను
వన్నెకెక్కినగు నీలవేణియను నాగుఱ్ఱము నటను
గట్టిగకట్టిన యగాడిపిచాడిని ఖడ్గంబుననఱికి
దిట్టముగను పురజనులను గనుఁగొని దీవెన లిమ్మని పలికి
జల్దియనుచును నీలవేణికిని జాగ్రత దెల్పుచును

జల్దిగ నబాబుదండులో జోరబడి జయమునొందవలెను
పొందుగ జనుమని నీలవేణికి పోషాకిచ్చియును
ముందుగనడువుము నీలవేణియని సందేహించకను
అల్లారే యల్లారే యనుచును అట ధవుడాయించెఁ
ఎల్లవారు జూడంగను చెంజికి నల్లన నేతెంచెఁ

మహామత్ ఖానుఁడువచ్చుచుండఁగా నబాబు సేననుపంపి యుద్ధగించుట

ఆసమయంబున నబాబుసేనలు నతనిజూచి వేగ
మోసము యెవఁడో వొంటిగుఱ్ఱమును వేసుకవచ్చెనుగా
శూరుం డితఁడని తోఁచుచున్నయది చూడగాను యిపుడు
సారస్యముగా దిక ని ట్లుండుట సరగునరం డిపుడు
కొండలమందుచు వారలుమున్నా గుఱ్ఱములను దెచ్చి
సందులేక నడ్డముగానిల్చిన చయ్యన కోపించి
గిరగిరమనుచును నీలవేణితో కినిసి తిరిగితిరిగి
పరువడి మారిమసంగినరీతిని బల్మిబట్టి పెనఁగి
చురుకుచూపులను సేనలఁజూచి యొరనుకత్తి బెఱికి
కరుకుకరుకని హయముల నెల్లను గజిబిజిగా నఱికి
పన్నుగదిరుగగ గుఱ్ఱములెల్లను భయమునొందె నటను
వున్నసిపాయిల్ కన్నులపడకను క్రన్నన పాఱియును

మహామత్ ఖానుండు దేసింగును జూచుట.

మహామత్ ఖానుఁడు చెంజిలో రాజామహాలు కేఁగి లోన
సహజంబుగ దేసింగునిజూచి సలాంసలా మనిన
బదులు సలాము చేసినప్పుడు బాలుఁడు దేసింగు
అదిగని మహామత్ ఖానుఁడు మదిలో సంతట నుప్పొంగు
కొనుచు నబాబు సంగతి నిన్నటిదినము దెలిపి తేను

మొనల సభాసు జేసి దండును మొత్తివిడుతునేను
ఇత్తఱి యుత్తరనైతే నఱికెద తుత్తుమురులుగాను
సత్తలేనికార్యం బిది యెంతటి దిత్తఱిచూడఁగను
అని యిటుపల్కిన మహామత్ ఖానుని మనసెఱింగి తెగువ
తనరఁగ పెండిలిపీటవిడిచి మొనదాక వచ్చుటకు వగవ
ఆమాటలు యింకేమి యిప్పుడు అన్నా దేసింగు
నామాటలు విను నబాబు నిప్పుడు నణఁచి వానిపొంగు
దండు హల్లకల్లోలంబుగను తాఁ జేయుట గాక
చెండుచు నార్కాడెల్లను పాడుచేసిన యటువెనుక
చెలఁగినబాబుకొమార్తెను పెండ్లి చేసుకొనెద జూడు
చెలువుతో మీరు పెండ్లికి రావలె సిద్ధముగా నపుడు
అన దేసింగుఁడు మహామత్ ఖానుతో నప్పు డిట్టు లనెను
చని మనమిద్దఱు నబాబు నిప్పుడు చంపఁగవలె నిఁకను
సావకాశమును చేయగూడ దిఁక సంగతి జెప్పెదను
దేవుఁడై నరంగేశు నుత్తరవు దీసుకరావలెను
నగరుకేఁగి నా రాణినిజూచి తగవుబలికి నేను
పగవాఁడైన నబాబును మనము పరఁగ గెలుత మిఁకను

దేసింగు పినతండ్రితో తనభార్యను జూడవలెనని యడుగుట.

నగరికిఁ బోవుచు పినతండ్రితో తా ననియెను యి ట్లనుచు
పగ నభాబుతో గలిగెను గావున తగవును నే గనుచు
పోవలె యుద్ధంబున కటుగావున పొందుగ నా కిపుడు
యీవలె నుత్తరు విప్పుడు తడయక యీవలయును నేఁడు
పోయి రాణిని పొడగని నేను పోయెద దండుకును
యీవొడ నాలస్యము చేయఁగరా దెన్నఁగ మనమునను

ఆమాటలు విని ధరణీసింగుం డపుడు వ్యసనమునను
యేమిర నాయన నీవిటుపల్కిన నేమిసేతు నేను
తనయా నీవు శుక్రవారమున తగ జనియించినది
ఘనముగ రాణియు శుక్రవారమున తనరంగ బుట్టినది
నీదుగుఱ్ఱమును శుక్రవారమున నేర్పుగ వచ్చినది
యీదండును నాశుక్రవారమున నెలమిని వచ్చినది
వసుసగనీకును రాణికి హాయముకు వచ్చిన సేనకును
పరికింపంగను జన్మవారములు వొకటిగ నుండుటను
సరవిని శుక్రునివారం బెన్నగ సామిగ వినునేడు
సరిగాదిరుగుట కదనంబునకును చక్కంగాను జూడు
నేడంతయు నోర్చుక రే పరుగుము నేర్పుమీరంగాను
ఘోడానెక్కి కుజనులు బెదరంగ కొడుకా నీవనెను
సమ్మతి నొందక దేసింగుండుబల్ సాహసంబుతోను
ముమ్మరమగు శూరత్వముతోడను మొనల గలంపంగాను
తలంచిన పనికిని తరియౌటుంగక తాకుమాపుగాను
పలికెను ధరణీసింగుం డటంచును కలకనొందంగాను

—ధరణీసింగు దేసింగునకు భార్యను చూపమనె దనుట.—

తెలిసి యప్పుడా ధరణిసింగుండు దేసింగుని గాంచి
పలుకరించెద నొకరహస్యము బాగుగ నూహించి
అదివిను మేమన నొకటి యున్నది యే జెప్పెద తనయా
సదయులయిన పెద్దల శాస్త్రంబులు చక్కంగ వినుమయ్యా
భరణిపుబ్బ యాశ్లేషయు మొదలగు దురితపురిక్కలను
విరిబోడులు ఋతుమతు లయినను కీడు వేసని యందఱును
చెప్పుచునుందురు గావున నీసతి చేటుగల్గు దినము

దెప్పరమగు నీభరణితారను తెలియంగాను వినుము
మొదటిపాదమున మొదటి రజస్వల ముచ్చటగా నయ్యె
అదికారణ మిక వీక నార్నెలలు నతివ జూడ రాదయ్యె
నామాటలు విని కొఱత దినంబుల నయముగాను గడను
నీమది దోంచిన కార్యము రేపు నెఱపుము మదివెఱను
పుట్టుచున్నది నాదుకుమారక పొసంగ వినుము మాట
పట్టపురాణిని చూచుతలంపును మానుము యిచ్చోట
అన నామాటను విని దేసింగుండు నతికోపముతోను
తనపినతండ్రిని జూచి యిట్లనెను నయముగ నంతటను
కామాతురుండును నేమపర్జితుండు ఘనదురవస్థలను
పోనుసూర్య్య లున్నంతకాలమును చొక్కనరకమునను
నీమాటల నటు లుండంగనిమ్ము నిజముగాను తండ్రీ
నేమము దప్పను కదనంబునకును నేనుబోదు తండ్రీ
ముందుబెట్టిన యడుగును నేను మొనసి వెనక నిడను
యిందుకు యోచన వేరే లేదు సందేహించకను
నాకొసంగుము సెలవు వేగమే న్యాయముగా తండ్రీ
యీకార్యమునకై యిపు డభ్యంతర మెనయ నీక తండ్రీ
ఈరీతిగ పలికిన యాతనయుని యేపుమీర గాంచి
తీరుగ నీకును రాణికి నడుమను తెరమరి కట్టించి

—దేసింగుం డంతఃపురమున కరుగుట.—

మాటలాడవచ్చుర తనయా యన మది సంతసమునను
తేటగ రాణినగరుకు వచ్చెను దేసింగుం డటను
వచ్చిన కార్యము హార్కారులతో వదలక చెప్పినను
అచ్చటి యంతఃపురవాసులతో నమరంగ దెల్పంగను

దాదులుపోయి రాణితో బల్కిరి తడయక నప్పుడును
వోదేవి నీ ప్రాణనాథుఁ డిదె వొప్పుగవచ్చెను కనను
రమ్మనుమని సెలవిచ్చెను వేగమె లెమ్ము రాణి యనను
సమ్మతించి సంతసమున లేచి కమ్మనిజలమునను
స్నానముచేసి చలువదుకూలము చక్కఁగ సవరించి
మానుగ పట్టు జిలిబిలిరవికెయు మమతతో ధరియించి
పన్నీ రత్తరు గూర్చిన కలపము బాగుగాను నలఁది
కన్నులకాటుక ముఖమునతిలకము తిన్నఁగాను దిద్ది
కరకంకణములు కాళ్లగజ్జెలును కంఠసరంబులును
సరిపెణలును మెడనూలు రాగిడియు జడనుకుచ్చులును
బొగడలు కమ్మలు జుమికీల్ బేసరి బులాకునత్తులును
నిగనిగ మెఱసెడి యొడ్డాణంబును సొగను మెట్టియలును
మొదలగు నాభరణంబు లన్నియును ముదముమీఱ దొడిగి
పదపడి సొంపులు గులికెడి సొగసున పరిఢవిల్లి కడఁగి
పొసఁగ మల్లెలు మొల్లలు కొప్పున పొందుగానుముడిచి
ముసిముసినగవుల తోడసఖులునగు ముదితలతో వచ్చి
తెరచాటున ఘల్ఘల్లని నిలిచిన దేసింగుం డటను
పరసతిగూరిచి వాసిగ నిట్లనె పరమదృఢంబుగను
మరువకవిను నాప్రాణనాయకీ పౌరుషవిషయమును
సరసతలేక నబాబుసేనలను చయ్యన గూర్చియును
దండు చెంజిపై దెచ్చి యిప్పుడు దలపడి యుండఁగను
ఖండితముగ నే నబాబుతోడను కయ్యముచేయఁగను
తెంపునబోవలె నిన్నుజూచుటకు సొంపుతోడ నేను
యింపుగవచ్చితి నిఁక క్షణమేనియు నిల్వఁగూడ దిటను

రాణి దేసింగుని యుద్ధమునకు పోవద్దని సంవాదము సేయుట

అన దేసింగునితోడ రాణి తా నప్పుడు గ్రక్కునను
ఘనమగు వ్యసనముతోడ బల్కెను తనమది బొగలఁగను
నబాబుతోడను యుద్ధమువలవదు నాదుప్రాణనాథ
జబాబు సరిలేదని కోపించకు స్వామి మనవి బాధ
కలుగు నటంచును తెలిసి చెప్పితిని యలసట నొందకను
వెలయుముదంబున నేను చెప్పితిని విస్తరంబుగాను
ఆదరింపఁగావలె నాపలుకులు భేదము దలఁపకను
ఆదిదేవుఁ డౌరంగని ధ్యానం బరసిచేయు మిఁకను
కోటకువెలుపట యుద్ధము చేయఁగ వాటముగా దిపుడు
సాటిగాదు తురకలతో యుద్ధము స్వామి మనవి యిపుడు
జయకాలము మన కిపుడులే దిది ప్రియనాథా వినుము
నయముమీరఁగా సంధిక్రియలను ప్రియమున నొనరుపుము
ఇటువలె జెప్పిన రాణిని గనుఁగొని యిట్లనియెను నపుడు
పటుతరమగుదం డెల్ల కోటపయి పనివడి రానిపుడు
కృపణత నూరక నేనుండిన నక్ గృపణుఁడనరె యిలను
అపకీర్తియు లోకాపవాదములు నరయఁగ నాకగును
అన దేసింగునితోడ రాణి తా నప్పుడిట్టు లనెను
మనమున గుందుచు పరితాపంబున తహతహ నొందుచును
స్వామి మీరు న న్నగ్నిసాక్షిగా చయ్యన చేపట్టి
ప్రేమను సుఖముల ననుభవించకను పెనఁకువ తల పెట్టి
తెగువకు జొరగా తగవగునా మీ మగఁటిమి జూపఁగను
తగుతఱి యిదిగా దని తోచెడు నాదగు మనమందునను
ఇటు జెప్పిన తనరాణితోడ దేసింగుం డిట్లనెను
పటుతరముగ నే దండున జొరబడి పరుల జయించినను

తటుకునవచ్చి నిన్నేలెదనే తప్పకయిప్పుడును
చటులధైర్యమున శత్రులద్రుంచెద సత్యంబుగ నేను
రాక దండులో నీల్గిన స్వర్గము ప్రాకటముగగలదు
చేకొని జయమును జెంది వచ్చినను చిరకీర్తియుగలదు
అన దేసింగునితోడ రాణి తా నప్పుడిట్టు లనెను
ఘనవిక్రమమున దండునజొచ్చి గ్రక్కున మీారలును
ముందునఱుకునను పుడమిని బడినను ముఖ్యంబుగ నేను
సందేహము లేకను జేసెద విను సహగమనము తగను
వెన్నుపోటుచే ధరగూలిన మిము కన్నులతో గనను
పన్నుగాను నే కట్టీడ్పింతును పాతచెంజిలోను
అనిచెప్పిన యా రాణితో దేసింగపుడు యిట్టు లనెను
ఘనతరమగు నీ వాక్యము నాకును కడుముద మొదవఁగను
ప్రీతియొనర్చెను సొంపుగనైను పిఱుతివియక నేను
ఖ్యాతిగ యుద్ధము చేసి బిరుదులతో కడువడి వచ్చెదను
నాదుపరాక్రమమునకును దగినది నీదగు ధైర్యమును
నీదుపలుకులకు సంతసించితిని నే నికపోయెదను
అనఁగా రాణియు నతిహర్షముతో నపుడు చెలుల బిలిచి
ఘనతరవస్తుయుతంబుగ వీడెము మనసులరఁగ దెప్పించి
ఆరసి శత్రు జయింపఁగ తాంబూలంబు నిచ్చునపుడు
తీరుగ నాతని చెయిశృంగారము తెఱఁగుచూచి ధవుఁడు
పాటవమున సేనలనెల్లను తా బడలుపరచునంచు
మేటివిలాసముతోడ శత్రులను మృత్యువు నొందించు
అని సాముద్రికశాస్త్రము దెలిసిన ఘనమతిగావునను
తనమది నిశ్చయ మాదరించెను తరుణీమణి తాను
నాథుని శృంగారము జూచుటకును నాకు ప్రాప్తిలేదు

నాథుని కూటమి లేదని బ్రహ్మ నాకు వ్రాసె ముందు
కన్నులనీరు నించుచు తన ప్రియకాంతునిచె య్యటను
కన్నులనొత్తుచు నేడ్వఁగ చెయి తా గ్రక్కున వెనకకును
తీసుకొనియును తెప్పున నాతఁడు తెలివిని విలసిలుచు
వాసిగ గుఱ్ఱము నెక్కుట కప్పుడు పరువడితో జనుచు

దేసింగు చోపుదారిని గుఱ్ఱమును శృంగారించి తెమ్మనుట.

పదపడి గుఱ్ఱపులాయంబునకు పటుగతి నరిగియును
అదలించియు చోప్దారిని బారాహజారి దెమ్మనెను
అప్పుడు బారాహజారి నటచోప్దారి తేగజూచి
తప్పక శృంగారించుట తెమ్మని యప్పుడు సెలవిచ్చి
రంగులపళ్ళెము బంగార్ జీనియు రంజితంబుగాను
శృంగారంబగు రికాపులను బల్ సొంపుతో వెలయఁగను
చిల్కతురాయి శిరమునందును చెలువుమీార బెట్టి
తళ్కులబంగరుబిళ్లలదండలు దనర మెడనుగట్టి
పట్టుకుత్తినీ పచ్చడంబుబల్ పై కప్పునుగప్పి
దిట్టము బారాహజారి చోప్దార్ దెచ్చి మనవిజెప్పి
నంతట దేసింగుఁడు తన బారాహజారి నటుజూచి
సంతోషంబున సుబేదార్లను సరగజూచి లేచి
బారాహజారి దగ్గఱకొచ్చి పయినచెయ్యివేసి
ఏరా బారాహజారి నేను యీ నబాబుగెలిచి
వచ్చినరత్నాల్ భూషణముల నీకిచ్చెద వేడుకను
హెచ్చుధైర్యమున దండులో నీవు జొచ్చి తిరుగవలెను

బారాహజారి వ్యసనము జెందుట.

అన్నను బారాహజారి కంతట నతివ్యసనము దోచి

కన్నులనీరటు కారుచుండ తన కాలు దిగువరాచి
ధైర్యమువిడిచియు శోకనెత్తికొని తల నేలకు వంచి
శౌర్యము దూలి నోట నురుగురా చప్పళ్లను వైచి
ఉన్నగుఱ్ఱమును దేసింగుఁడు గని కన్నులెఱ్ఱజేసి
యెన్నడు నిట్టుల నుండవు బారాహజారి నినుడాసి
కాపాడితి నను మోసము జేయుట గలదె సమయమందు
సాపుగ మేతకు ఐదివేల్ వరహాల్ చనియె ఖర్చులందు
పెంపుగ పులవలు వలదని సెనగలు పెట్టిస్తినె నీకు
తెంపుతో లేఁత కసువు మోపులను తెప్పిస్తినె నీకు
నీళ్లకుబదులుగ సారాయ్ తెచ్చియు నీకును పోయిస్తి
వొళ్లికిమెత్తగ దూదిమెత్తలు వొనరగ పఱిపిస్తి
కళ్లెము మొదలుగ నవరత్నములతో ఘనపోషాకెపుడు
చెళ్లముగా చేయిస్తిన నీకు చెలఁగి మోస మిపుడు
యేల చేసెదవు తెలివిలేక నీక నేజెప్పెద వినుము
చాలఁగ భువి యీ జన్మమెత్తితివి మేలుకీర్తిగనుము
ఆరులో చావు నూరులో చావు అది నిశ్చయముగను
ధీరత యుద్ధములో జచ్చినను చేగుదుపరమునను
పుట్టినప్పుడే చావునిశ్చయము పుడమి నందఱికిని
గట్టిగ యిఁదినీ మనసున నిల్పుము కడుధైర్యముపూని
అన విని బారాహజారి యంతట నతిధైర్యముతోను
ఘనమగు దేహము ఝుళిపిం చంతట గర్జన జేయుచును
ఉన్నగుఱ్ఱమును దేసింగుఁడుతా నొప్పుగాను మెచ్చి
సన్నుతుఁడగు నారంగనాయకుని సన్నిధి యట జొచ్చి

{ దేసింగు రంగనాథుని వద్దికిఁ బోయి యుద్ధము చేయుటకు సెలవడుగుట. }

తిరుమంజన సామాను పుష్పములు దివ్యవస్త్రములును
వరమణియుతభూషణములు గంధము వాసనద్రవ్యమును
పరిపరివిధముల నైవేద్యంబులు బహుదీపాదులును
రంగనాథుని సన్నిధిజేర్చి రంజితంబుగాను
బంగరుపువ్వుల బూజించియును భక్తియుక్తముగను
రంగనాయకుల కెదుట నిలువఁబడి పొంగు మనముతోను
రంగుమీరఁగా దేసింగుఁడు శ్రీరంగని ధ్యానించి
శృంగారంబుగ పూజలుజేయుచు చెలఁగి నివేదించి
వాసిగ నా దేవునికిని మొక్కియు పరమభక్తితోను
యీసమయంబున గాపాడగదే శ్రీశ ప్రేమతోను
నారాయణ శ్రీరంగ కేశవా ఘోరకలుషహరణా
వారిజాక్ష వైకుంఠనివాసా శూరదనుజ మదనా
తల్లివినీవే తండ్రివినీవే దాత భ్రాత వీవే
యెల్లలోకముల కాధారంబగు యాదికర్తవీవే
కాచినత్రోచిన నాచెలికాఁడవు బ్రోచుదైవమవును
ఓ చక్రధరా నీవేయని నే నుల్లము లోపలను
నమ్ముకనున్నాఁడను యీతఱినే నెమ్మదిలో నెంచి
కమ్ముకవచ్చు నబాబుదండును కడువడి ఛేదించి
జయమునొసంగుము జలచరరూపక జలజపత్రనయనా
జయజయ శ్రీహరి శత్రుహారి భుజంగరాజశయనా
అని వేవిధముల బొగడియు తనమది నపుడు శ్రుతముగాను
ఘనమగు భక్తిని మఱిమఱి మ్రొక్కుచు వినయముతోడుతను
బారాహజారి పైనెక్కియును బలిమిని దేసింగు

తా రమ్యముగా జననెంచియును తటుకున దేసింగు
పూని నబాబుతో యుద్ధముసేయఁగఁ బోవుచు నున్నాను
మానక జయమును కలుగజేయుము మరువగవల దనెను

—దేసింగు రంగనాథుని యెడల దుశ్శకునములు గనుట.—

తటుకున ధారుణి గిరగిర తిరిగెను తారుమారుగాను
బటువగు దేవుని మెడలో హారం బట తెగి భువిపడెను
పటపటమని గోపురశిఖరంబులు పడెను భూమియందు
చటులతరంబుగ రాలెను చుక్కలు తటుకున పగలందు
చుట్టుచీకటులు క్రమ్మె నప్పుడు జూచువారికెల్ల
అట్టె యఖండము లారెను దేవుని కణఁగె తేజమెల్ల
గ్రక్కున స్వామియు ముఖమును పడమటిదిక్కు ద్రిప్పె నటను
అక్కడ దేసింగుఁడు రోషంబున ననెను స్వామితోను
యేమిర రంగా నీ విప్పుడు నన్నిటుల సేయనగునా
స్వామియనుచు నిను నమ్మినందు కిటు జేయ నీకు తగునా
గొప్పదేవళము ప్రాకారంబులు నిప్పుడు కట్టిస్తి
తప్పక బంగరుధ్వజస్తంభము నిప్పుడు చేయిస్తి
కల్కితురాయి కంఠసరంబులు కనకవైరముడులు
చిల్కతాళియు హారంబులు మంజీరకంకణములు
నిత్యపడితరము దీపారాధన నిత్యోత్సవములును
ప్రత్యేకంబుగ పంచపర్వముల బ్రహ్మోత్సవములును
అరయఁగ నీకొక తక్కువలేకను నడిపించితినేను
యిరవుగనాకు నదుత్తర మిప్పుడు నియ్యక నుండినను
ఇచ్చిన పోయెద నింకమీఁద నీ వేమిజేసినాను
యిచ్చెను ధైర్యము దొలఁగదు నాకు నెన్నికమీరఁగను

అని యటనిలువక చనియెడిరాజుతో నంత రంగఁ డనెను
వినునాపలుకులు దేసింగుఁడ నీవిపుడు ప్రియంబునను
ఘనతరబలముల గెలువఁగజనుము కడువడి దేసింగు
వెనకదీయకను వైరులగెలువుము వేగమె దేసింగు
మనమున నీకును కొదవయు వలదు బాలుఁడ దేసింగు
పనిబూనియు నొకముహూర్తమాత్రమె బాలుఁడ దేసింగు
నీపాలిట నేనుండెద దండున నేర్పుగ దేసింగు
సాపుగ నటికియు సంహారింపుము చయ్యన దేసింగు

—దేసింగు యుద్ధమునకు జనుట.—

అనఁగా సంతసమున రాజంతట హాజారి నెక్కికొని
తనసహాయులౌ సుబేదారులను తా నట బిల్వనుని
చెప్పిన రాంసింగ్ లక్ష్మణసింగుల తెప్పున నప్పుడును
తప్పక హీరాదాసు లక్ష్మణదాసుల నంతటను
ధరణిసింగును మానిసింగును కరుణాసింగులను
నరహరిసింగు నారణసింగు మురారిసింగులను
రత్నసింగు గోపాలసింగును రాజాసింగులను
అతిత్వర పేటశిపాయీ మహమత్ ఖానుల నప్పుడును
రమ్మనిచెప్పిన దూతలుజని వా రందఱు విడుదులకు
సమ్మదమున జని తెలియజెప్పఁగను సాలుగ యుద్ధముకు
తమతమగుఱ్ఱము లెక్కి కత్తులు దాల్చి వార లంత
అమితబలంబుల జేర్చుక నప్పుడు అట నిలచిన నంత
సేనలఁగనుఁగొని సంతసమున దేసింగుఁడు పొంగుచును
తానటు భేరి వేయించెను ధంధణధణమనఁగాను
కరుకున దేసింగుఁడువచ్చుటను యెఱుకసేయుకొఱకు

సారెకు నప్పుడు బంగార్నాయుఁడు జేరి నబాబునకు

బంగార్నాయుఁడు దేసింగు వచ్చువిధంబు నబాబునకుఁదెలుపుట.

సలాముయ్యవో సలామునీకు సాదుల్ ఖానుఁడా
బలేశూరుఁడై దేసింగుఁడు బహుబలములతోఁగూడ
సింగమువలెనే దేసింగుఁడును చెలఁగివచ్చె నిదుగో
అంగము లదరఁగ పులిచొప్పున దేసింగుఁడెదిర్చెను యిదిగో
మదపుటేన్గువలె దేసింగుఁడును మరివచ్చెను నేఁడు
కదసి కృష్ణసర్పమువలె నిప్పుడు కదలివచ్చె జూడు
యిదె దేసింగుని దండువచ్చెను యేమిచేయఁగలము
చెదరియున్నదే మనదండెల్లను యిది మనమున గనుము
ఇప్పుడు యోచన సేయఁగ నాకును యేమితోచలేదు
చెప్పెద నొక్క యుపాయం బున్నది తప్ప వేరె లేదు
మఱ్ఱిచెట్టు మునిగున్నది నీళ్లను సులయనూరిచెఱువు
మిఱ్ఱుగతా యా నూరిచెఱువులో మేటినీళ్లుగలవు
చెఱువులు రెండును కొట్టి శంకరాభరణమేటిలోన
బరువడివిడిచిన దాటగూడదు మనుజులందులోన

నబాబు బంగారునాయనికి చెఱువులుతెగఁగొట్ట నుత్తరు వొసంగుట.

అనిచెప్పిన బంగారునాయని యాననంబుజూచి
ఘనమగుచెఱువులు తెగఁగొట్టుమని కడువడి సెలవిచ్చి
నంతట బంగార్నాయుఁడు వేగమె నన్నాటికి జనుల
కొంత జేర్చుకొని రెండుచెఱువులను కొట్టిన నీళ్లెల్ల
నిండి శంకరాభరణమేటిలో మెండుగ పొర్లుచును
చెండుచు బుసలుగొట్టుచు వచ్చెడి సర్పంబులవలెను
వడిగా కొండల పొర్లించుకొని వచ్చుచున్న వేళ

తడయక బంగార్నాయఁడు దండును దనరఁజూచి చాల
వ్యూహముచేసి దండునెల్లను వొప్పుజేయువలెను
మోహరమున కనములుయేర్పఱిచి ముందు నిల్పవలెను
అనుచు నబాబుతో బంగార్నాయం డపుడు చెప్పఁగాను
విని నబాబు యిదె యుత్తరమనుచును వేగజెప్పఁగాను

బంగార్నాయఁడు బందోబస్తుగా వ్యూహముకట్టుట.

మొదటికనములో సుభంగిదొరను ముఖ్యంబుగ నుంచి
గతియం చబ్దుల్ ఖాదరు రెండవ కనములోన నుంచి
ఘనముగ దావుత్ ఖానునిమూడో కనమును నిల్పియును
మనమలరఁగ ఖాన్ సాయబు నాల్గో కనమునందు నిడెను
అరయఁగ గండికోటను బేదార్ నైదో కనమకును
గుఱుతుగ నాఱవకనముకు కలవకోటను బేదార్ను
యెన్నఁగ నారణి వెంకట్రావును యేడవకనమకును
పన్నియెనిమిదవ కనమకు చెంగల్పట్టును బేదార్ను
దురుసుగ తిమిరీషేకుమహమ్మదు తొమ్మిదొకనమకును
అరయఁగపదియవ కనమకు సాదుల్ ఖానుని నిల్పియును
ఈరీతిగ బంగార్నాయుఁడు యేర్పాటటు గావించి
సారెకు తానును వ్యూహముచుట్టును స్వారిచేసివచ్చి

దేసింగు తనసేనలకు దిట్టపఱచుట.

ఉన్న నచ్చటను దేసింగుఁడు తా నున్న సుబేదార్ల
కన్నులఁగనుఁగొని యిట్లని పలికెను కదసి వారికెల్ల
ఆలుబిడ్డలు బంధులమీఁదను ఆసగలిగియున్న
చాలఁగ ధనధాన్యంబులపై నాసలు మీకిపు డున్న
పొండిండ్లకును ధైర్యశౌర్యములు పొసఁగలేనివారు

రండుప్రాణముల మీఁద దృష్టి లేకుండువారు మీరు
యుద్ధములో దెగివచ్చువారికి నొప్పుపదవి కద్దు
యిద్ధరలోపల గెలిచినకీర్తులు నెక్కువగా కద్దు
అని దేసింగుఁడు పల్కుచు బారాహజారి గదలించ
మొనసి సుబేదార్లంత గుఱ్ఱముల ముందుగ నడిపించ
వచ్చి శంకరాభరణముగట్టున వరుసగాను నిలిచి
యచ్చట వచ్చెడి పినతండ్రిని తానంత తిరిగి చూచి

—పినతండ్రిని దేసింగు వెల్లువ యెచ్చటనుండి వచ్చెననుట.—

ఇంతకుముందుగ నీళ్లు లేవు యీ యేటియందు ముందు
గంతులు వేయుచు వచ్చుప్రవాహము గంటి నిపుడు యిందు
అనిపల్కిన దేసింగునితోడను పినతండ్రియు ననియెం
ఘనముగ బంగార్నాయని సేనల తనయా యిటులయ్యెం
తాయమలయనూర్చెఱువులు రెండును తగ తెగగొట్టిపుడు
పాయక శంకరాభరణ మేటిలో పరగవిడిచినాఁడు
తెప్పున రెండుఘడియల లోపలతీసిపోను వినుము
తప్పక నప్పుడు యాగట్టునకును దాటవచ్చు మనము
అన విని దేసింగుఁడు పకపక నగి యయ్యవినుము నేఁడు
మనకును భయపడి చెఱువులు ద్రెంచిన మఱినిలుతున చూడు
పన్నెండంకులు గలిగినట్టి యీ బారహజారియును
ఉన్నతమైన గుఱ్ఱముతోనే నొప్పుగ దుముకుదును
అని యప్పుడు తా బారహజారిని తసరఁగ తట్టుచును
ఘనధైర్యంబున దేసింగుఁడు తా కడువడి దుముకఁగను
రామసింగుఁడు లక్ష్మణసింగుఁడు రత్నసింగుఁడును
రామదారియును లక్ష్మణదారియు నంత గుఱ్ఱములను

మానిసింగుఁడును పేటసిపాయి మహామత్ ఖానుఁడును
పూనిగుఱ్ఱములతోడ నప్పుడు పొందుగ దుముకఁగను

సేనలు యేటిలో దిగి ముప్పదిగుఱ్ఱములతో యావలి గట్టు చేరుట.

గుబగుబగుబగుబగుబగుబయంచును గుఱ్ఱంబులు దుముక
తడతడ నీదుచు నీరును నోట తీసి యుమిసెబాగ
రెండుఘడియల దూరమున్న యా నిండు యేటియందు
కొండలుడొల్లిన యట్టుల కొన్ని గుఱ్ఱంబులు నందు
పోయెపోయెనని యేటిలోనఁబడి పోయిరి కొందఱును
ఆయెడ యేటిలొ దిగకను కొందఱు పోయిరి యూళ్లకును
చిక్కిన ముప్పదిగుఱ్ఱము లప్పుడు యెక్కిరి యాకడను
తక్కినవారలు యెందఱుపోయిరొ లెక్కలేదు వినను
సలాముసేయుచు నిలబడియుండఁగ సరదార్లందఱును
బలేహోషుతో మహామత్ ఖానుఁడు బల్కె రాజుతోను

—{ దేసింగును మహామత్ ఖానుఁడు యుద్ధము చేయుటకు ఉత్తరవిమ్మని యడుగుట. }—

మనవి వినుము మహారాజా నేనొకమాట చెప్పుకొనెద
చనినబాబుతో మొదటియుద్ధముకు సైయని నే జనెద
పోవుటకును నొకఘడియవుత్తరవు పొసగ నియ్యవలెను
దేవరవారలు సెలవొసంగుటలు సావకాశమేను
క్రమముగ కనములు గొట్టి దండులో గ్రక్కున నే జొచ్చి
నిమిషమాత్రములోన నబాబును నేను నఱికివచ్చి
మనవిజేసెదను వుత్తర మొసగుము మన్ననతోడుతను
అని యడిగిన నా మహామత్ ఖానుని యపుడు జూచి యనెను

మహామత్ ఖానుని దేసింగుఁ డొంటిగా యుద్ధమునకు బోవద్దనుట.

పకపకనవ్వుచు మహామత్ ఖానుని బహుశక్తికి మెచ్చి
యొకడేకొడుకవు తల్లికి నీవు వొప్పుదు యిట వచ్చి
పసుపువస్త్రములు కంకణంబుచే పరగదాల్చి యిటను
పసివాఁడవు వొంటిగ యుద్ధంబును పొసఁగదు చేయఁగను
నేను నీవును గూడి యిప్పుడు నెరయ దండులోను
పూని యుద్ధము నబాబుతోడను పొసఁగఁ జేయఁదగును
అనవిని మహామత్ ఖానుం డప్పుడు అనియె రాజుతోను
మన మిద్దఱమును గూడి నబాబును మడియించిన నిలను
నీకబ్బును చిరకీర్తి విశేషము నెచ్చుగ దేసింగు
నాకేకీర్తియు గలుగనేరదు నయముగ దేసింగు
అన విని నవ్వుచు దేసింగుం డా మహామత్ ఖానునితో
చని ముందుగ నీ విప్పుడు యుద్ధము సలుపుమనఁగ నెంతో
శౌర్యంబున నా నీలవేణిని చయ్యన తాటించి
ధైర్యంబున నా నబాబుదండును తాను జూచి మించి

మహామత్ ఖానుఁడు ముందు సుభంగిదొర నెదిరించి యుద్ధము సేయుట.

పటపటపటయని ధవుడాయించెను పరగ నీలవేణి
చటులపరాక్రమమున తా నొప్పెను చయ్యన నటు పూని
వ్యూహము జేసుక నుండుదండు తా నొప్పుగాను జూచి
మోహారంబున సుభంగిదొరను ముందుగ నటు గాంచి
చాలఁగ చిమటా యిచ్చె నప్పుడు నీలవేణికిని
మేలుగ యెడమకాలి కిచ్చెను నీలవేణికిని
ఇచ్చిన బిరబిర నీలవేణియు జొచ్చె దండులోన
చొచ్చిన జూచి సుభంగిదొర తా నచ్చట వేగమున

మూఁడువేలగుఱ్ఱంబుల దెచ్చి మోహారంబు జేసి
తోడనె తా నొక యేనుఁగు నెక్కుక తొడిబడ నట డాసి
నిలిచిన మహామత్ ఖానుం డప్పుడు నీలవేణికిని
చెలువంబుగ బొమ్మని సెలవిచ్చిన చయ్యన నటుపూని
చొఱబడి గుఱ్ఱంబులరౌతులను తఱిమి తఱిమి యటను
కఱుకుకఱు క్కని సొరకాయలను నఱికిన తీరునను
గిరగిర మనుచును కత్తి ద్రిప్పుచును కినిసి దండునెల్ల
నరగున నఱికిన మొండెంబులు ధర నరుదుగ బడి వొల్ల
ముందు నఱకునకు మున్నూర్గుఱ్ఱము లందంబుగ దెగియెఁ
కొందలమందగ వెనకవిసరుకు కొన్నిగుఱ్ఱములు పడియెఁ
యేనుంగుల గుఱ్ఱంబుల భటులను హెచ్చుగ రౌతులను
మానక మహామత్ ఖానుం డప్పుడు మడియఁజేసి యటను
తొడిబడ పేటసిపాయి సుభంగిదొర నప్పుడు చూచెఁ
తడయక నీలవేణికి సైగలు వడిగ దిరుగనిచ్చెఁ
వచ్చెడి మహామత్ ఖానుని యెదురుగ వైరులు బెదరఁగను
యెచ్చుగ నిరుమూఁడ్వేలగుఱ్ఱముల నచ్చట నిలుపఁగను
నీలవేణిని ధవుడాయించి వేలసంఖ్యలైన
చాలఁగ కత్తితో తుండ్లుతుండ్లుగా కూలనేసి పైన
శీకొనివచ్చెడి దండునెల్లను తెగువతో నఱకఁగను
మోకరించుకొని పడి రంతటను మొదటికనములోను
ఉన్నసుభంగి దొరను కనుఁగొని కన్నులెఱ్ఱఁజేసి
యెన్నఁగ గుఱ్ఱముతోడను వాని యేనుఁగుపై గదిసి
మహామత్ ఖానుఁడు సుభంగిదొరను మరినఱికెద ననఁగా
తహతహబడుచును కాళ్లుబట్టుకొని దనర వేఁడె వేగా

మహమత్‌ఖానుని సుభంగిదొర చంపవద్దని వేడికొనుట.

అన్నా మహమత్‌ఖానుఁడ నీవు నన్నువిడువవన్న
మన్నన జేయుము నీతమ్ముఁడను నన్నుగావు మన్న
తెలియక యుద్ధంబునకు వచ్చితిని చలము వలవ దన్నా
కొలిచెద నిన్నిప్పుడు దైవంబుగ కొట్టవలవ దన్నా
తల్లియునీవే తండ్రియునీవే దాత భ్రాత నీవే
యిల్లు నిలువు నే పిల్లలవాఁడను యిచట దిక్కునీవే
అనిన సుభంగిదొర నొకచెయ్యి నంతట బట్టుకొని
ఘనముగ బలికెను మహమత్‌ఖానుఁడు కడునుగ్రతఁబూని
పోటరివలె యుద్ధంబునకొచ్చి పొంకము చెడి యిపుడు
మాటలాడితే విడుతునె నిన్ను మడియింపక నేఁడు
యింతపిరికిబంటయితే నీవును యింటనుండ వలెను
కొంతసేనగొని యుద్ధంబునకును గొనకొని వచ్చినను
విడువనంచు యేనుఁగుపైనుంచి వేగ దిగువఁద్రోసి
కడువడి కత్తితో కుడిభుజంబును కఱుకని తెగవ్రేసి
చంపఁబూనిన మహమత్‌ఖానుని చయ్యన నటుజూచి
చంపవద్దని యెడమచేతితో సలామనుచు వగచి
గోడుగోడని సుభంగిదొర పడి యేడ్వఁగ తా నపుడు
వీడు కోసయని మహమత్‌ఖానుఁడు విడువ నంత వాఁడు
పరువడి నొక్క చెయ్యితో వాఁడు పరుగెత్తెను నంత
తిరిగటు నీలవేణికి చిమటా మరియిచ్చెను కొంత
బిరబిర దండులో జొరబడి కత్తిని గిరగిర ద్రిప్పుచును
తఱుముచు నఱుకుచు నుఱుకుచు బలమున తడబడఁ జేయుచును
పదివేల్ గుఱ్ఱంబుల నొకసారిగ పట్టియు తుండించు
గదియించియు నాసేనల నెల్లను ఖండితముగ ద్రుంచు

పక్కలు పిక్కలు చెక్కులు ముక్కులు ప్రక్కలుగావించు
అక్కడి వీరుల చక్కఁగఁబట్టియు డొక్కలు వెస జించు
దండిగుఱ్ఱముల మొండెంబులుగా ఖండంబులు జేయు
చెండుచు నేనుఁగు తొండంబులను తుండ్లుతుండ్లు జేయు
మెడలు తొడలును కాళ్లు చేతులు కడువడి నఱుకుచును
వడిగలరౌతుల కడువడిబట్టి మడియఁగ జేయుచును

మహమత్‌ఖానుఁడు శేఖుమహమ్మదుతో రంపనయుద్ధము సేయుట.

వెయ్యేనుఁగులతో శేఖుమహమ్మదు వెలయుచుండ గాంచి
యయ్యెడకును యీ మహమత్‌ఖానుం డటుబోవఁగఁదలఁచి
చాలగ మహమత్‌ఖానుఁడు చిమటా నీలవేణికిని
మేలుగ యెడమకాలి కిచ్చెను నీలవేణికిని
యిచ్చిన నీలవేణి యప్పుడు నచ్చట నిలువకను
పశ్చిమదిక్కున శేఖుమహమ్మదు పరగ దండులోను
వడిగా దూఱుచు మహమత్‌ఖానుఁడు వదలక యేనుఁగుల
కడువడి కండలు ప్రేవులు కుప్పలుగాఁ జేయుచు చాల
యేనుఁగగుంపులు గొండలువలె బడ నిలవ్రాల్లగ నేసె
పీనుఁగుపెంటలు గాఁగను మహమత్‌ఖానుఁడు తెగగోసె
ఇటులనుండ నా శేఖుమహమ్మదుఁ డేనూ రేనుఁగుల
పటుతరంబుగా ముందుబంపఁగని పటుకోపము లీల
వచ్చునేనుఁగుల మహమత్ఖానుఁడు వడిగా జూచుచును
హెచ్చినశౌర్యము తోడ నప్పుడు నచట కత్తితోను
యెగబడనఱుకుచు తెగబడిపోవుచు యేనుఁగు లన్నియును
ధగధగమెఱసెడి కత్తిని ఝుళుపుచు తెగువతో విసరఁగను
విఱిగినకాళ్లు తఱిగినమెడలును వొరిగినముండెములు

వెరగుబడియునే తెరవుగానకా తటినిలిచిన భటులు
బిరబిర బారగ నటుకులు బడియును ధరగూలెడివారు
పరువులిడుచు నా మహామత్ఖానుని తిరిగిచూచువారు
యుద్ధము జేయుటకును రాలేదని యొదిగి చూచువారు
బుద్ధిలేకవచ్చితి మయ్యా యని పొగలునట్టివారు
నిక్కంబుగ మము జంపఁగవలదని మ్రొక్కి వేఁడువారు
యెక్కడబోదము యేది దిక్కు యని యిటుల వగచువారు
యీరీతిని నుండఁగ దండెల్లను తారుమారుసేసి
వారకనీలవేణికి చిమటా వడిగా నపు డిచ్చి
కదలిచి హాయమును శేఖుమహమ్మదు కడకు బోవనిచ్చి
యదలించిన నా నీలవేణియును నంత చౌకళించి
యేనుఁగుతలమీఁదను తనకాళ్లను యెగిరిపెట్టఁగాను
తానటు మహామత్ఖానుఁడు గ్రుఁడై దనగఁగ బట్టియును
కత్తిదీసుకొని హుంకరించినను కనుఁగొనివాఁడంత
నెత్తికిసరిగా మహామత్ఖానుని నేయతప్పకంత
పూని కోపముతో మహామత్ఖానుఁడు వానితలను చేత
మానక కత్తితో వేయఁదలఁచినను మరివాఁడును కొంత

శేఖుమహమ్మదు మహామత్ఖానుని చంపవలదని వేఁడుకొనుట.

లేయుచు గడగడ వణఁకుచు మరిమరి వేఁడుకొనుచు నేను
పోయెద విడిచిపెట్టిన హాజరత్ ప్రోవుమి నన్నను
కావుమనుచును కాళ్ళబట్టుకొని ఘనముగ నేడ్చుచును
సేవకుండను నీకును నేను కావుకావు మనెను
ఇల్లునువిడిచి బిడ్డలవిడిచి యిల్లాలినివిడిచి
వెళ్లివచ్చితిని పూరకె నిప్పుడు వేడుకగాఁదలఁచి
వచ్చితి యుద్ధము జేయువచ్చిన వాఁడగాను నేను

యిచ్చట ప్రాణము బోగొట్టక నన్నిపుడు విడువవలెను
తల్లిదండ్రినీవని నే నిప్పుడు దనరఁగ వేఁడెదను
అల్లాసామివి నీవేయనుచును అరసికొలిచెదను
సలామయ్యవో మహామత్ఖానుఁడ సలామయ్యనీకు
బలెశూరుఁడని నిన్నుజూచుటకు మరివచ్చితినిటకు
ఇటువలె బలికిన శేఖుమహమ్మదు నటుజూచియు వేగ
పటుతరమైన వాక్యంబులచే బలికె నపుడు బాగ
ఇంతశూరుఁడవు యుద్ధానికి నీ వేలవచ్చినావు
వింతలయిన నీమాటల నిట నీ వెందుకు పలికెదవు
అనుచును శేఖుమహమ్మదు నప్పుడు అంత కత్తితోను
తునకలుగా తెగవేసెను యేనుఁగుతోడ నగుదుగాను
అలసి నిలువఁగా నీలవేణి యా మహామత్ఖానుండు
చల్ చల్ అనుమను చూపుమేరలో చెంజిజూచినాఁడు
అని యీ తెఱఁగున నారదమునివరుఁ డానతియ్యగాను
విని సురనాథుఁడు విస్మయమందుచు వేగ నిట్టు లనెను
మునినాయక యీమహామత్ఖానుం డెన్నియేండ్లవాఁడు
ఘనముగుజగడమునందు శూరుఁడై కడగి నిలచినాఁడు
పిమ్మట యేమి యొనర్చె దెల్పుము ప్రియముగ మునినాథా
సమ్మతితో విను చెప్పెద నిప్పుడు చయ్యన సురనాథా
మరిపదునేనిమిది యేండ్లవాఁడయా మహామత్ఖానుండు
స్థిరముగ యుద్ధము నిదివఱకెన్నడు జేయలేదు వాఁడు
యెనిమిదివేల గుఱ్ఱంబులను హెచ్చుగాను నటికి
పనిబూనియు వెయ్యేనుంగులను బాగుగాను నటికి
మరలి తనదు హాయమును గని వేడుక పౌరుషజన్మమునీది
పరమముదంబున దేసింగుని గన నరుగుము యిట మీఁది

వృత్తాంతంబే నొనరఁగ దెల్పెద మెత్తబడఁగ నేల
ఉత్తమాశ్వమా జరుగుమటంచని తత్తరమున చాల
తనరఁగ దెలుపుచు తిరిగెడు మహామత్ఖానుఁడు వేగమున
మనమున దేసింగుని చూచుటకై పరువిడుసమయమున

{ మహమత్ఖానుఁడు దేసింగుని యెద్దికిఁబోగా
బంగారునాయఁడు పోనీయక యుద్ధము చేయించుట. }

చూచెను బంగార్నాయఁడు తనదగు సేనలు విచ్చుటను
యోచెడు మహామత్ఖానునివల్లను వచ్చె ననుచు వగను
చేయటువీచుచు గుఱ్ఱపురౌతుల చేర్చి గుంపుగాను
పాయక ముట్టడివేయుఁడు కొట్టుఁడు పట్టుఁడు పరుగునను
అని తనసరదారులకు దెలుపుచును అట్టె తాను వడిని
యినునికై వడిని చురచుర మనుచును మొనసిన బొమముడిని
వేయుచు యేనూర్ గుఱ్ఱపురౌతుల వెలయఁగాను దెచ్చి
ఫయరుఫయరనుచు వారికి బంగార్నాయఁ డుత్తరువిచ్చి
మొనలకు చుట్టును తనగుఱ్ఱంబును మోదంబున ద్రిప్పి
కనుఁగొనిసేనల బారఁగనీయక కాపుజేసి దప్పి
గొనినవారలకు కైపువస్తువులు గోరినట్టు లిచ్చి
మొనలో ధైర్యము విడుచుట తగునా మనకని సెలవిచ్చి
దండనాయకుల గనుఁగొనిపలికెను దాడిచేసి మీరు
కండక్రొవ్వుచే తిరిగెడు మహామత్ఖానుని వడి మీరు
చంపిన మీమీ జీతములెల్లను చాలహెచ్చు జేసి
పంపునటులనే మనవిచేసెద నబాబుతోడ వాసి
మీరఁగ యుద్ధము జేయుండని వారల నెల్లను మెచ్చి
కార్యతంత్రములు మీరెఱుంగరే కాల్చుఁడు దురమున జొచ్చి

మందుగుండులను కాల్బలంబులకు ముందుగ నిమ్మనెను
కొందలపడఁగ నిబ్బరంబునను కీర్తిగనుండనెను
అని తను సేనానాయకుఁడగు బంగార్నాయఁడు దెలుప
మనమలరఁగ సేనలు దెలివొందెను మానుషంబు గొలుప
తోటాలెత్తిరి రౌతులందఱును పటుధైర్యంబునను
పటాలనుచును పండ్లగొఱికిరి పౌరుషంబుతోను
తుపాకులలో పోసిరి మందును తురగపురౌతులును
సిపాయిబిడ్డలము మేమని వీరాలాపము లాడుచును
సనియనుగొని గట్టించి తుపాకుల నాయత్తముజేసి
మొనలో సరదారుత్తరవునకై మోపుజేసి నిలచి
ఉండగతంబుర వాగెనుముందర జండాలటు వెనక
రెండుక్రోశముల దూరము దెలియఁగ యెత్తిరి బలుకడక
ఫయరుఫయ రనుచు సిగ్నల్ జూపెను పరువడి మేజరును
వొయరొవ్వొయ రనుచు యెత్తిరి చెవులను వొయలుమీరఁగాను
పటపటపటపట పటపట యనుచును వడిగా శబ్దములు
చటచటచటచట చటచటయంచును చెలఁగెను మిణుఁగురులు
గుప్పుగుప్పనుచు ధూమం బెసఁగెను ఘోరంబుగ సంత్ర
చెప్పశక్యమా సురపతి యిప్పుడు తప్పక విను మంత్ర

మహమత్ఖానుఁడు రెండవతూరి యుద్ధముఁజేయుటకై గోసము గొనుట.

మహామత్ఖానుఁడు తుపాకిశబ్దముల మట్టెంతని యెంచి
యహ మడంచెదను తురకల నిప్పుడు నది యెంతని మించి
నీలవేణి గుఱ్ఱంబును ద్రిప్పెను నీటుమీరఁగాను
కాలముదీరెను వీరి కనుచును కడుకోపముతోను
బారుతుపాకుల శబ్దము విని యా పౌరుషంపుహయము
వైరులచే దప్పించదలఁచి యా పన్నిమిగులు హయము

ముట్టికాలు తా వెనుక నిలిచెను ముదముమీరఁగాను
పట్టుతుపాకుల గుండ్లరవలు తను తలపై నెగురగను
లేచెను గుఱ్ఱము నడిచెనుకోపము రెపరెప మనఁగాను
కాచెనుకౌతును బ్రోచుకొనెను తను రాచెను కాళ్లటను
నాదౌరయగు మహమ్మత్ఖానుని గొని ముదమున మొనసొచ్చి
కదనంబున నాకడకె జూపెదను గాకను మది నెంచి
పొంచెను మించెను బలుయుక్తులు దలంచె నీలవేణి
వంగుచు లేచుచు వ్రాలుచు దుముకుచు వచ్చె నీలవేణి
బిరబిర నడుచుచు నాటలాడుచును బారుదెంచె నపుడు
సురసుర చూచుచు స్రుక్కుచు నిలుచుచు సారిదినడిచె నపుడు
ఇటువలె గుఱ్ఱము నిమిషమాత్రమున పటురయంబుగాను
చటులతరంబుగ నబాబుదండులో నీటుగ జనఁగాను
గుఱ్ఱపురౌతులు తోటాలెత్తుక కొలుకునంతలోనా
పుత్తిలదరఁగను మహమ్మత్ఖానుఁడు బొరిగొనియెను తన్నా
రౌతులు జూచెడి యంతలోపలను రయముమీరఁగాను
మోతుబరుల పది వేవుర నఱికెను ఖ్యాతిమీరఁగాను
కఱుకు కఱుక్కని శబ్దము వినఁబడు నిరుప్రక్కలయందు
తఱిగిన కూరాకులవలె ప్రోవులు తలలు బడియె నందు
తలలులేని మొండెంబులు నిలఁబడి తాండవంబులాడు
మొలలూడిన తల లౌదుగఱచుచును మగ్గక నడయాడు
అప్పుడు కత్తిని ఝుళిపించుచును మహమత్ఖానుండు
కుప్పించుచు తనగుఱ్ఱము వైరుల కొప్పించక మొండు
కోపంబున ఖడ్గంబునువిసరఁగ కూలుజనులులెక్క
యాపద్మాత్మున కలవియె చెప్పఁగ నాపదాతిస్రుక్క
మహమ్మత్ఖానుఁడు చేసినయుద్ధము మఱిచెప్పెద కొంత

యూహానుబుద్ధికి తోచినంతలో హెచ్చుగ వినుమంత
కత్తిచేతఁగొని మహమ్మత్ఖానుఁడు కాలునివలె నిలచి
మొత్తెను మున్నూర్వేల గుఱ్ఱముల మూలమూల లరసి
సుబేదారులను జమేదారులను మేజర్ సుబేదార్ల
బాబువారిగా బిరుదులుగలిగిన బాబుసుబేదార్ల
యేబదియారుమందిని జంపెను యిభములు నేనూరు
కబళం బిచ్చెను తనదుకత్తికిని కసిమసంగి వారు
తుపాకిమొనలను ముమ్మొనదీరిన తోరవుఁబాకులతో
యీపాతకుని పొడిచెద మనుచును వే పరుగిడ నెంతో
కోపముతోడను నీలవేణినపు డాపురుషుఁడు డిగ్గి
యాపదాతులను పదివేవురను యపుడు నమరి యగ్గి
దగిలిన దూదికొండలవడువున ధారుణి గూలఁగను
పగరెట్టింపఁగ పట్టపగటిరవివలె తా మండుచును
యిరుచేతుల కత్తులనుబూని యా పరసైన్యంబులను
పరుగిడ నివ్వక కఱుకు కఱుక్కని వారియంగములను
చిదురుపలై భువి గూలఁగ నేయుచు నీలవేణిఁ జూచి
వదలక నా వెన్నంటి రమ్మనుచు పౌరుషమునుగాంచి
దేసింగుని జూడఁగఁబోవుద మని వానిమీరఁగాను
గాసిజెందకను మనము బయలుగాఁజేసి నిలువఁగాను
చూచెను బంగార్నాయుం డప్పుడు శూరవరునిచేత
పూచిన మోదుగచెట్టురీతి తనపోట గ్లుండుటచేత
గనుఁగొని యరవై ఫిరంగీలను పెనుపొందుగదెచ్చి
వౌనరగ విడువక కాల్చుండనుచు[illegible] యు[illegible]లనిచ్చి

మహమ్మత్ఖానుఁడు దేసింగునిజూడ[illegible]చుండఁగా ఫిరంగిఁచే కాల్చుట.

ఈవన్నాహము బంగార్నా[illegible] డేర్పఱచుచుండ

వెసనేమహామత్ఖానుండప్పుడు వీరుఁడగుచు కొండ
పైదీపంబై వెలుఁగుచునెక్కెను పరగనీలవేణి
నదెపదమన రాజును జూడగ నని కదనమపుడుమాని
శంకరాభరణమను నదియొడ్డున పొంకముతో విడిసి
జంకక మహామత్ఖానుం డనిలో శంకలేక వెలసి
దేసింగునిజూడను గోరుచుబలు తెంపుతోడరాగా
యీసేనను ఢంఢంమనశబ్దము వెసవినఁగను బాగా
ఫిరంగీల శబ్దంబులటంచును పేర్మినిపేటసిపాయీ
తురంగమునుగని దురంబునకు నవసరంబుగను భాయీ
జల్దిగదిరుగుము దండుదిక్కునను సాఫుచేసి మనము
యొద్దికజనుడ మటంచనిదెల్పఁగ తద్దయు నాహాయము

—మహామత్ఖానుఁడు గుండుతగిలి స్వర్గంబున కరుగుట.—

గిజ్జనిదిరుగ నబాబుదండులో ఫిరంగీకాల్పనట
యొజ్జగథమ్మని గుండొక్కటిపడి వీరురొమ్మునాట
బ్రతుకికలేదని తెలుసుకమహామత్ఖానుండటువేగ
పతినిగనుట పూజ్యం బీతనువుతో మదినికగుండుటబాగ
అనుచును గుండు తగిలిన రంధ్రమునందు గుడ్డలను దురిమి
కనుఁగవ కెంపులు చెదర నప్పుడు కనలుచు హయమును తరిమి
చంపె నయిఁదునూర్వేలరౌతులను సంకోచింపకను
బొంపిరి జోపని ధీరశౌర్యముల బారిసమరె నటను
గుజ్జంబులు యేన్నూరు మడిసె నా గురిపోటరిచేత
మిజ్జుపల్లములు సమంబులాయెనా మెదడుప్రోవుచేత
ఈరీతిగ నొకగడియలోపల ననేక ప్రజలనటికి
వీరుఁడు జీవము విడువఁదలఁచి తా వెసగుజ్జమును నటికి

పశ్చిమాభిముఖుఁడై గూర్చుండెను పాశంబుల నడఁచి
నిశ్చలముగ మది తనదైవంబును నిలిపి మోహమడఁచి
చేరెద దేవునిసన్నిధానమని శీఘ్రము కన్నులుమూసి
పారెడిమనమును పట్టినిలిపి తగు భద్రం బటుజేసి
కురానులోగల కొన్నివాక్యముల ఘోషింపుచునుడివి
కరుణాకర నీపదముజేర్చుము కాలమాయెనని పనివి
అల్లారే అల్లారే యనియుతం డల్లననప్పుడును
తల్లడమున దేసింగుఁడు గుందగ తాజనె స్వర్గమునకును
అంతట అలరులు గురిసిరిసురలు అతిమోదముతోను
వింతవిమానము వచ్చినిలిచెనా వీరునిగొనిపోను
నత్తఱిదివ్యంబగు నొకతేజము నతనితనువువెడలి
తత్తరమందుచు ప్రజలజూడగను తర్లెవిమానంబడలి

—నబాబు మహామత్ఖానుని గుజ్జమును పట్టుకరమ్మనుట.—

మహామత్ఖానుఁడు పడిననబాబు మదిలోహర్షించి
సహజంబుగ నాబంగార్నాయని చయ్యన నటజూచి
బంగార్నాయఁడ మహామత్ఖానుఁడు మరినీల్గెను నేఁడు
శృంగారంబగు నీలవేణిని సొంపుతోడయిపుడు
పట్టుకరమ్మీ వేగమెపొమ్మీ బంగార్నాయఁడా
పట్టుపడునో పడదోమనకిప్పుడు బంగార్నాయఁడా
మూడు వేల గుజ్జంబుల దీసుక మోహారంబుగాను
గాఢంబుగ గుజ్జమునుపట్టుకొని గ్రక్కునరమ్మనెను
వేగమె బంగార్నాయుఁడు నాలుగు వేలగుజ్జములతో
తెగువతో నీలవేణినిబట్టుక జాగ్రతగానెంతో
పోయిచూడఁగను నీలవేణియును పొందుగ నచ్చటను

పాయనిశౌర్యముతోడగుఱ్ఱముల పరువడి జూచియును
కనలుచు గర్జన జేయుచు నెగరుచు కడువడి దిరుగుచును
తనబలమున గుఱ్ఱంబుల నెల్లను తన్నుచు కఱచుచును
గిరగిర దిరుగుచు బరువిడి దుముకుచు కినిసియు నాడుచును
చొరబడి గుఱ్ఱపుగుంపులో దూఱుచు మరిమరి చంపుచును
కమ్మినకాల్బలముల నెల్లను తన కాళ్లతో తన్నఁగను
దుమ్ములు యెగరగ గుఱ్ఱపు గుంపులు తుత్తుమురులుగాను
మిఱ్ఱుగ నిలచిన గుఱ్ఱంబులను మెడలనపుడు కొఱికెఁ
విఱ్ఱవీగి వచ్చినగుఱ్ఱంబుల వేగముగా నుఱికెఁ
అంతట నాలుగువేలగుఱ్ఱంబుల వింతచావుజూచి
చింతతో బంగార్నాయఁడు దొరతో చెప్ప వెసనువచ్చి
కనిగుఱ్ఱము మనకలవిగాదని మనమున నెన్నుచును
ఘనుఁడగు మహామత్ఖానుని కేసరి గాక యున్నయెడను
ఇటులొనరింపఁగ నెవ్వనిచేనగు తటుకున చూడఁగను
కటకట యేమనవచ్చునుదీని పటిమయటంచనను

దేసింగు నీలవేణి వచ్చుటజూచి వ్యసనము నొందుట.

నీలవేణియును వ్యసనముచేతను నిలిచిచూచి వగచి
చాలదుఃఖముతో రాజువద్దికిని చక్కఁ రాగజూచి
యేమిచేసితివి మహామత్ఖానుని యిపుడు నీలవేణి
యేమాయెను నాప్రాణసఖుం డత డిపుడు నీలవేణి
యెచ్చట మహామత్ఖానుఁడు బడ్డా డదియు జూపుమనిన
నచ్చటికిని యానీలవేణియును అరయగ రమ్మనిన
పోయిశీఘ్రముగ మహాత్ఖానుని పొగలుచు తామించి
పోయె పోయెనా ప్రాణసఖుండని పొగడియు నటుగాంచి

వాసిగ నప్పుడు దేసింగుఁడు బల్ వ్యసనముతోడుతను
యీనున నినునే విడిచి యొంటిగా నెటుల నుందునేను
నీవు ముందు జని నాకొకజాగా నేరు పరచవయ్యా
సావకాశ మిక లేదు నబాబును చంపివత్తునయ్యా
అనుచును గుందుచు నిట్టటు బడుచును నిలబడి పొర్లుచును
కనుఁగొని యేడ్చుచు కన్నులుమూయుచు కడువ్యసనముతోను
మహామత్ఖానుకు గోరీయచ్చట మరియు కట్టుటకును
బహుశా పల్లము త్రొవ్వించెను నా పట్టున చయ్యనను
పల్లములోనా మహామత్ఖానుని పట్టియుంచఁగాను
యెల్లవారలుచు జూచుచుండఁగా నెంతో తెగువతోను
వచ్చియు గుంట చట్టు చుట్టుచును వడిగ నీలవేణి
యచ్చట నిలబడి కన్నీరుంచెను నంత నీలవేణి
కనుఁగొని యప్పుడు దేసింగుఁడు తా ఘనశోకముతోను
మనమున గుందుచు నీలవేణిని మహామత్ఖానునితోను
పనుపుట లెస్సని ఖడ్గము గొని తా పరగ నఱికి యంతా
ఘనమగు తేజిని పల్లంబునను కడగిచేర్చి కొంతా
గోదానంబులు భూదానంబులు కోటిస్వర్ణములును
భూదేవతలకు సంతోషంబుగ పొందుగ నిచ్చియును

దేసింగుమహారాజు నబాబుతో యుద్ధము చేయుట.

తప్పక దేసింగుఁడును తనజమేదారుల నటుజూచి
యిప్పుడు పల్కెద నన్నలార మీరందఱు విన మించి
మహామత్ఖానునితో సగబలమును మఱిదగ్గను నాకు
సహజంబుగ నాకేమిబలమును చయ్యన లేదిటకు
చయ్యన నిప్పుడు నాబలంబుతో జేరి దండులోను

వొయ్యనజొచ్చి నబాబునుపట్టి సేనను చంపెదను
జాగ్రతతోడను రండు మీరలును జమేదారులారా
ఆగ్రహంబునను దండునమీరును జమేదారులారా
చొరబడి శూరుల పట్టిచంపుడు గరిమెతో వారలను
నఱుకుఁడు యేనుఁగు గుఱ్ఱములను మఱి యతిధైర్యంబుగను
పఱుగిడువారల పసువిడిమీరలు పట్టవలదుసుమ్మీ
జరిగిన వారల జడిసిన వారల చంపవలదు సుమ్మీ
యేమఱియుండిన వారలమీరలు నెదిరించగవలదు
మైమఱచియు లాహిరిచేనుండిన వారిజంపవలదు
అనుచును దేసింగుఁడు తనబారాహాజారి నటుజూచి
ఘనముగ పంద్రెండంకెమ్ములుగల ఘనతేజిని గాంచి
చెలువుతో నెక్కి మీసముదీటి చేతకత్తిబట్టి
చల్ చల్ బాబా యని నడిపించెను గుఱ్ఱము చేదట్టి
సింగమువలె గర్జనజేసెను దేసింగుం డంతటను
రంగుగ పులివలె రొప్పెనపుడు దేసింగుం డంతటను
నబాబు కనుఁగొని బంగార్నాయని నంతలోన బిలచి
డబాలు వరుసగా ఫిరంగీలను తయారు జేయించి
మనదండెల్లను నొక్కచోటను మరిమోహారముగను
ఘనముగ బెట్టుము బంగార్నాయఁడ గ్రక్కున నిప్పుడును
శూరుఁడయిన దేసింగుఁడు వచ్చెను జూడు మిపుడువాని
బారహాజారి నెక్కకవచ్చెను బరువడినిటపూని
అటులనుండిన దేసింగుండును యాదండులో జొచ్చి
పటుతరంబుగను చిమటా యిచ్చెను బారహాజారిని మెచ్చి
యిటుల హాజారిని చిమటాయిచ్చిన పటపట పటయనుచు
పటుతరముగ నిటువచ్చిన గనుఁగొని వరుస ఫిరంగీలిడుచు

ఒక్కఫలీతా ఢాంఢామనుచును యిక్కడకాల్చఁగను
చక్కగవచ్చియు గుండుసందులో గ్రక్కునదూరగను
బారహాజారి తోడనుపొగలో బడివడిదూరుచును
మార్ మార్ మారని దేసింగుఁడువడి జేరినఱకఁగాను

దేసింగుఁడు దావుత్ ఖానునితో పోరుట.

చేతిపట్టు దావుత్ ఖానుఁడు చెచ్చెర జొచ్చియును
ఘాత వేయుచును పెద్దఫిరంగుల కడువడి కాల్చుచును
నంత రేకలాఫిరంగీలను గొంతకాల్చిరపుడు
నంతవెనక యేనూర్ గుఱ్ఱంబుల నమరబంపినాఁడు
మందు పోటుకును గుండు పోటుకును సందేహించకను
సందునబడి దూరుచుపై కెగరుచు నరగున హయములను
గిరగిర ద్రిప్పుచు నెగర వేయుచును కరకరి సేయుచును
పరగున దండు తండంబుల సవ్యాపసవ్యములుగాను
తెఱుముచు నఱికెను దేసింగుండును కఱుకు కఱుకు మనుచు
మరి గుఱ్ఱంబుల తుండ్లు తుండ్లుగా నఱికి నఱికి వైచు
అరటి కంబముల నఱికిన కరణిని యంత దండునెల్ల
సొరకాయల తెగనఱికిన కరణిని సొరదిసేనలెల్ల
జొన్నదంట్లు తెగవేసినతీరున చొరబడి దండునను
వున్నవారి నటుచాపకట్టుగా నుక్కడంచుచును
ఇటుల జేయగా దావుత్ఖానుఁడు చటులకోపమునను
పటుతరమగు పదివేలఫిరంగుల పదిలపఱచి యటను
ఒక్క పలీతా తీర్చినాడయా వుద్దండంబుగను
చక్కగ పెట్ పెట్ పెఠాలనుచును శబ్దంబులతోను
వచ్చెడిగుండుకు పైకి నెగసెను వొప్పుగ గుఱ్ఱమును

అచ్చటి పొగకును పైకినగసెను చెచ్చెర గుఱ్ఱమును
చిక్కినవారిని గ్రక్కునమారెను పెక్కు విధంబులను
నెక్కడజూచిన దేసింగునివలె నెక్కడ నుండఁగను
మరుగు జేరుచును పరుగులెత్తుచును తిరిగిచూచుకొనుచు
విరిగిన దండును దావుత్ఖానుఁడు వెసను జూచి వగచు
దండునెల్ల నొకచోటనునిల్పి ఖండితంబుగాను
మెండుగ ముప్పది వేలతుపాకుల మేటిశబ్దములను
ఒక్క ఫలీతా తీర్చిన గుండ్లను వెక్కసంబుగాను
పెక్కు విధములై మండెడి మంటలో పేర్చియు గుఱ్ఱమును
యెగిరిదాఁటుచును పొగలో దూఱుచు యిటునటు దిరుగఁగను
దిగువ బడిరి యానబాబు దండు తెరలు మంటలోను
వేయు గుఱ్ఱములు నొక్కసారిగా వేగరాగజూచి
నాయెడ బారా హజారిదాఁటెను సంతదానిమించి
ఒక్కకత్తిపై వెయ్యికత్తులు వొక్కసారి రాగా
వెక్కసంబులేకను దేసింగుఁడు విరిచె నన్ని వేగా
చాలఁగ దావుత్ఖానుండును పదివేలగుఱ్ఱములను
మేలగురౌతులతోడను బంపెను మిక్కుటంబుగాను
వచ్చినగుఱ్ఱంబుల దేసింగుఁడు వరుసగాను జూచి
యిచ్చెను చిమటా బారహజారికి యెడమకాలిమించి
పటపటపట యని ధవుడాయించెను బారహజారియును
చటులకోపమున దేసింగుండును దావుత్ఖానుఁడును
యెదురుగ బారాహజారిద్రిప్పెను హెచ్చుశౌర్యమునను
అది గనుఁగొని యాదావుత్ఖానుఁడు మదపుటేనుఁగులను

దావుత్ఖానుఁడు మదపుటేనుంగులసమూహములను దేసింగునిపైఁ గదియ బంపుట.

అఱువదివేల మావటీలతో నెచ్చుగాను వచ్చి
సరగున తొండంబున రోకండ్లను చక్కగాను దాల్చి
విసరుచువచ్చెను నలుదిక్కులను వెసను జనులు బెదర
కసరుచువచ్చి దేసింగునిపై క్రమ్మెకొండ లదర
ఘీంకారింపుచు తొండములెత్తుచు గిరగిరదిరుగుచును
శంకలేక రోకండ్లను ద్రిప్పుచు చాలఁగ వచ్చినను
చూచి యప్పుడు దేసింగుండును చోద్యం బందుచును
యోచింపక నాయేనుఁగగుంపులో నొప్పుగ గుఱ్ఱమును
కదిలిచి కనలుచు తా వడి జొచ్చి కడునుగ్రుం డగుచు
పదిలముగా తనచేతను బాలా పట్టి విజృంభించు
తొండంబుల నెల్లను వడినఱికెను తుండ్లు తుండ్లుగాను
గండస్థలముల గ్రుచ్చియెత్తెను కండలురాలఁగను
మొండెములఁగ తెగనఱికెను యాబల్తండంబులనెల్ల
మెండుగ నెత్తురుయేరై పాఱెను మేటిదండునల్ల
పరువడి కుంభస్థలములు పొడియై బడె నప్పుడు కొన్ని
నఱికినంతలో రెండుతుండ్లుగా నటగూలెను కొన్ని
కాళ్లుచేతులు తోకలు విరిగి కదసి కూలె కొన్ని
వొళ్లెల్లను చిల్లులపోటులుబడి వొరిగె నంత కొన్ని
పేగులుకండలు వేరువేరులై మూగి గూలె కొన్ని
సాగిలఁబడి పొర్లింతలుబెట్టెను చయ్యన నట కొన్ని
ఆరీతిని తార్ తార్ తార్ జేసెను అప్పుడు దేసింగు
బారహజారికి చిమటాయిచ్చెను బరువడి దేసింగు
దావుత్ఖానుం డుండెడుతావుకు తడయక ద్రిప్పగను

దోవలేక యీనుఁగుపెంటలఁ ద్రొక్కుచు నంతటను
యేనుఁగుపై సంభారిలో దావుత్ఖాను నంత జూచి
మానక దేసింగుండును చిమటా బారహాజారికి నిచ్చి
యెడమకాలికి నివ్వగ నప్పుడు యెగిరియు దుముకుచును
తడయక దావుత్ఖానుని యేనుఁగ దగ్గిర నిలువఁగను
చెలరేఁగియు తనబారహజారిని చేత తట్టఁగాను
నిలచి ముందరికాళ్లను యేనుఁగ నెత్తిన పెట్టగను
కడుకోపముతో మావటివానిని కడసి చేతఁబట్టి
వడిగలకత్తిని ఝళింపిం చప్పుడు వానితలను గొట్టి
ఉగ్రుఁడగుచు యాదావుత్ఖానుని వొడిసి పట్టఁగాను
నిగ్రహింపలేకను దేసింగుని నెనసి పోగఁటకును

దావుత్ఖానుఁడు చంపనలదని వేఁడుకొనగా దేసింగు నబాబు వీఁడే యని నిశ్చయించి యముపురి కనుపుట.

అప్పుడు మనమున నిశ్చయించి వో యన్నా దేసింగు
తప్పక నే నీకాళ్లకు మొ్రొక్కెద దనరఁగ దేసింగు
విడిచి పెట్టినను పరువెత్తెదను వేగమె దేసింగు
బడే శూరుఁడవు దయ నన్నేలుము బాలుఁడ దేసింగు
అనవిని దేసింగుఁడు దావుత్ఖానుని వేగమె జూచి
ఘనుఁడగు నబాబు వీఁడె యనుచును కడుపడి మదినెంచి
బాలావేసిన దావుత్ఖానుఁడు బడి నీలిగెనపుడు
చాలఁగ నబాబు దండులో నందఱు సరగ బాఱిరపుడు
కొందఱు బాఱుచు నేలఁగూలుచును కొందల మందుచును
కొందఱు దాఁగుచు తిరిగిచూచుచును కొందఱు వగచుచును
నబాబు కొండల సందున దాగెను నతిభయ మొనవఁగను

నబాబుసేనలు పటాపంచలై నటచెడి బాఱఁగను
తత్తఱపడి పరుగెత్తువారిపై కత్తియెత్తరాదు
సత్తలేక నిలచినవారలపై కత్తియెత్తగాదు
యిరువదియాఱువత్సరములవాఁ డిప్పుడు దేసింగు
సరగున యాభై వేలగుఱ్ఱముల జంపెను దేసింగు
రెండువేలయేనుంగులగుంపును దండిగ దేసింగు
మెండుసేనలను జంపె నప్పుడు మేటిగ దేసింగు
యిరువదినాలుగు ఝండాలన్నియు బరువడి దేసింగు
సరగున పెటపెట ద్రుంచివేసెను చయ్యన దేసింగు
అప్పుడు దేసింగుఁడు చెయ్యలసి నపుడు తాను నిలచి
యొప్పుగ నెత్తురు గాలువుడుపులను కప్పినంత జూచి

దేసింగు దావుత్ఖానుని జంపి శంకరాభరణనదిగట్టున గూర్చుండుట.

ఇంకనేల యానబాబు చచ్చెను శంకలేక నేను
శంకరాభరణ నదిలోపలనే స్నానముజేసెదను
పోయెద ననుచును నయిదుగుఱ్ఱముల పొందుగానుగూడి
ఆయెడ బారాహాజారి నెక్కియు నంత నచటజేరి
వచ్చి శంకరాభరణముగట్టున నదలక తానిలచి
అచ్చట బారాహాజారి డిగ్గి యంత నీళ్లజొచ్చి
ఉడుపులగడుగుక కత్తినికడిగెను నొప్పుగ దేసింగు
బడలిక దీఱఁగ స్నానముజేసెను బాలుఁడు దేసింగు
మూఁడుదోసిలి నీళ్లనుద్రాగెను మురియుచు దేసింగు
నీడనుజేరి కూర్చునె నప్పుడు నిజముగ దేసింగు
సహజము నబాబును చంపితిమనుచును సంతోషించుచును
మహమత్ఖానుఁడు పోయె ననుచును మరిమదిగుందుచును

{ ధనసింగుఁ డమదాయాది దేసింగునివద్దికివచ్చి నబాబు నీచే జావలేదని తెలుపుట. }

యిటులనున్న దేసింగునివద్దికి తటుకున నప్పుడును
పటుతరముగ ధనసింగుఁడువచ్చి పల్కె నతనితోను
రాంరాం సీతారాంరాం రాంరాం రాజా దేసింగు
రాంరాంరామనె బదులుకు నప్పుడు రాజా దేసింగు
సరగున వచ్చిన పనియేమిర నాసామీ దేసింగు
యిరువుగ యుద్ధము విడచివచ్చితే విప్పుడు దేసింగు
ఆమాటలువిని దేసింగుఁడు తా నప్పుడు నిట్లనెను
యేమియున్న దిఁక నబాబుచచ్చెను యింక యుద్ధమునను
ధనసింగుఁడు నామాటలువిని తత్తఱపడి యిట్లనెను
దనరగ నీచేఁజచ్చినవాఁడును దావుత్ఖానుఁడును
నగముబలముపోయి నతనిగుందుచు సంకటమందుచును
వగచెడి యుద్ధము చేయలేమికని పొగలినబాబటను
కొండలసందున సాదుల్ఖానుఁడు కోరిదాగినాఁడు
దండెల్లను నీదాడికోర్వకను దాగియున్న దిపుడు
శత్రుశేష మింతయినను నిల్వగ జనదిక దేసింగు
మిత్రుఁడవని నే నీకు దెలిపితిని మేలగు దేసింగు
జల్దిజల్ది బయల్దేరుమీ జలదిగ దేసింగు
వలదు నిలవగను నబాబుకూల్చుము జలదిగ దేసింగు

{ రంగనాథుఁడు దేసింగు యుద్ధమున కుద్యుక్తుఁడై నంతట బోవలదని బుద్ధులు గఱపుట. }

అతనిమాటలు విని తా నలరుచు నంతట దేసింగు
మితిమీరినసంతసమున బొదులుచు మీరెను దేసింగు

బారహాజారిని దగ్గిర తెమ్మనె బరువడి దేసింగు
శూరత్వంబున కత్తినిబట్టెను సొంపుగ దేసింగు
నారాయణ శౌరీ యని యెక్కెను బారహాజారిపైని
ధీరుం డాగ్గురుసరదారులతో తెంపున గూడుకొని
వెడలఁగ తనపాలిటిరంగేశుఁడు వెనక నిలువఁగాను
కడువడి దేసింగుఁడు రంగేశుని కనులపండువుగను
కనుఁగొని శ్రీహరిపాదపద్మముల కప్పుడు మ్రొక్కుచును
నినునమ్మితి శ్రీరంగనాయకా నన్ను విడుచుటకును
పనిగాదుర యీసమయంబునను పరగ రంగనాథా
అనువుగ నన్నేలక తొలంగినను నపయశస్సుగాదా
అని పలికిన శ్రీకస్తురిరంగం డతని జూచి మెచ్చి
వినరా యుద్ధము యీదినమందున వేడ్కతోడ జేసి
బహుప్రయాసపడి యలసినవాఁడవు బాలుఁడ దేసింగు
సహజంబుగ రేపటికిని జయమగు చయ్యన దేసింగు
బాలుండవు నామాటలు విను మిక బరువడి దేసింగు
చాలుచాలు యీదినమున యుద్ధము చాలుర దేసింగు
మూడుమ్ముక్కాల్ గడియవరకు నే ముదమునోదవఁగాను
తోడుగనుంటిని యీదినంబు నిను కూడ నింక నేను
నీకు సహాయము గాను రేపటికి నిశ్చయంబుగాను
ప్రాకటముగ నే బోయివత్తు నాపల్కులు విను మనెను
ఘనమగు తనశూరత్వము దెలియఁగ కనలుచు రంగనితోను
మొనగాఁడగు దేసింగు రంగని గనుఁగొని యిట్లనెను
ప్రేమతో మీదయ యీగతి నుండఁగ నేమి కొదవ యిఁకను
స్వామీ నామాటలువిను మిప్పుడు సరగున జెప్పెదను
చయ్యన యుద్ధములోన నబాబును చంపెద నదియొకటి
యయ్యెడ నాతనిచేత నసువులను నొయ్య విడుచు టొకటి

ఆరునూరులో చావులు దప్పదు యిది నిశ్చయమయ్యా
ధీరులయినవారికి ప్రాణముపై దృష్టికలుగదయ్యా
దండులోన జయమొందగ నీకృప దయసేయగదయ్యా
దండున నీల్గినవారికి నీడగు దం డండగదయ్యా

—దేసింగుఁడు రెండవతూరి యుద్ధమునకుఁ బోవుట.—

పోరువత్తునని బారహాజారిని పొందుగ నెక్కుకొని
పాయక నెడమకాలికి చిమటూ పరగ నివ్వ వడిని
పటపటపటయని ధవుడాయించెను బారహాజారియును
తటుకున దండు నుండుతావునకు దగ్గర బోవఁగను
ఉండు నబాబు దండులోవారును వొప్పుగాను నపుడు
దండియైన దేసింగుఁడు వూరికి తాను పోయినాఁడు
యింకమీఁద మన కంపఱకును నిపు డేమి భయం బనుచు
శంకలేక మనవూరికి బోదము చయ్యన రం డనుచు
అంత నబాబును గూడి గుంపుగా నచట నుండఁగాను
చెంతకువచ్చిన యా దేసింగుని సరగ నబాబటను
చూచి సింహమును గన్నముదేభము చొప్పున నడఁకుచును
ఆ చెంతను పులిగన్న లేడివలె యట్టిట్టు బెదరుచును
పిల్లినిగన్న చిలుకచందమున బెదరుగ జూచుచును
వల్లదప్పి వలలోఁబడినట్టి వనమృగంబువలెను
అవరిపడుచు నట్టిట్టుజూచుచు పెదవులు దడుపుచును
యిదెవచ్చెను దేసింగుఁడు నీకనే నేమిసేతునని నెను

—{ నబాబు తోండ్రమల్లునిబిలిచి దేసింగునికడకు సమాధానమునకు సంధికంపుట. }—

గడగడవడఁకుచు తోండ్రమల్లుని వడిగ నపుడు బిలచి
తడయక బల్కెను నబాబప్పుడు తప్పకతని జూచి
తొందరగలిగెను యేమిసేతునో తోండ్రమల్లన్న

ముందుగ నాప్రాణములు గాచుటకు ముఖ్యుఁడ వీవన్న
అనిన నబాబుతో తోండ్రమల్లుఁడు నప్పు డిట్లు లనియెఁ
పనియేమిక సెలవియ్యుం డన్న నబా బతనితో ననియెఁ
దేసింగుఁడు మనదండుల నెల్లను తెగువతో ఛేదించి
భాసురముగ వాఁడూరికేగె నని భయమువిడిచి మించి
ఉంటినియిదె దేసింగుఁడు వచ్చెను వొప్పుగాను వాని
కంటజూచుటకు భయముగనున్నది గట్టిగ నామదిని
ఒక్కకార్య మున్నది నేనిప్పుడు నొప్పుగ చెప్పెదను
చక్కఁగాను నీ వతనికి నాకును సంధిసేయవలెను
దొరతనమును నీ కిచ్చెదననుచును తోండ్రమల్లోజీ
సరగుననార్కా ద్వేడ్క నేలుమును చయ్యనమల్లోజీ
పట్టముకట్టించెద నని యతనితో బలుకుము నీవన్న
పట్టుగ నాయార్కాడు నీదియని పలుకుము నీవన్న
నేనుబంటుగా నతని గొలుతునని నిజముగ పలుకన్న
మానక నేనీ దాసుఁడననుచును మరిమరిపలుకన్న
యిటులనబాబు తోండ్రమల్లులతో పటుతరంబుగాను
తటుకున దెలుపఁగ మది భయంబుగొని తడబడి లేచియును
సలాముచేసి తోండ్రమల్లుఁడు చయ్యన నిటువచ్చి
బలేశూరుఁడగు దేసింగునికి మరి యెదురుగవచ్చి

—తోండ్రమల్లోజి దేసింగునికి సంధిజేయుట.—

రాంరాంరాంరాంరాంరాంరాంరాంరాజా దేసింగు
రాంరాంరామనె బదులుకు నప్పుడు రాజగు దేసింగు
భయముజెంది నేవచ్చినానయా బాలుఁడ దేసింగు
దయతోడుత నామనవివినుమయా తడయక దేసింగు
చెలువుమీరఁగా నబాబుమీతో సంధిసేయుమనెను
చలము సేయకను వినుఁడు జెప్పెదను సవిస్తరంబుగను

దొరతనమును నీకిచ్చెద నేను బరువడి దేసింగు
సరగున నార్కాడ్వేడ్క నేలుమనె స్థిరముగ దేసింగు
పట్టమునీకే కట్టెదననుచును పలికెను దేసింగు
పట్టుగ రాజ్యము నిన్నేలగమనె బాలుఁడ దేసింగు
నీకు బంటనై నేనుండెదననె నిజముగ దేసింగు
జోకతోడనీ దాసుఁడనేననె సొంపుగ దేసింగు
యిటుల నబాబు సెప్పి పంపెను యిప్పుడు దేసింగు
పటుతరముగ శ్రీరామవాక్యముగ బలికెను దేసింగు

దేసింగు తోండ్రమల్లోజితో యుద్ధము జేయుశే యుక్తమనుట.

అన్ననప్పుడా తోండ్రమల్లుగని యంతనుగ్రుఁడగుచు
కన్నులెఱ్ఱఁగను జేయుచు పలికెను ఘనకోపుం డగుచు
మరియీమాటలు యేలను తోండ్రమల్లోజిప్పుడును
బరువడి యుద్ధముఖంబునబలికెడు పలుకులె యివి యనెను
నాఁడు నీవిటుల సంధికివచ్చిన నప్పుడు వొప్పుదును
నేడిటు పలికిన నాటిబీరముల్తు నేయుడవిని జనెను
దనరనబాబుకు హితుఁడగుదావుత్ఖానుఁడు పోవుటను
ఘనుఁడగు నా స్నేహితుఁడగు మహామత్ ఖానుఁడు నీల్గుటను
ఇద్దఱుశూరులు తెగినవెనకమా కింకమాటలేల
యుద్ధముజేసియు మాబలంబులతో నొప్పగ నీవేళ
జూపఁగవలయును గాకయింకయీ సంధియేటికనెను
సాపుజేయువలె దండులో తెగబడి చయ్యన నిప్పుడును
శూరులయిన తురకలు మీరింత యధైర్యపడఁగనేల
వీరుఁడయిన నబాబుకిప్పుడు వేరెమాట లేల
పకపకనవ్వుచు దేసింగుం డిటు పలికి యతనితోను
యిక నొకటున్నది తోండ్రమల్లు నే నిప్పుడె జెప్పెదను

చెలఁగినబాబుకు బలముగలిగితే చెంజినేలుమనుము
బలము నాకు గలిగిన నార్కాడు ప్రబలముగ నేలెదను
యీవిధములుగా కిప్పుడు వేరే యేమిలేదు వినుము
నావిధమంతయు మీనబాబుతో నరయబలుకు పొమ్ము
జల్ది జల్ది మీనబాబు నిప్పుడు జలిదిగ రమ్మనుము
జల్దిగ నేనిదొ వచ్చెద నీవును జలిదిగానుపొమ్ము
మరి మరి సలాము జేసియు తోండ్రమల్లుం డప్పుడును
తిరిగి నబాబుకు విశదంబుగ నీ తెఱఁగెఱిఁగించఁగను
అదరిపడియు బంగార్నాయని తా నంతలోన జూచి
పెదవులు దడుపుచు పలికె నప్పుడు పెంపుదప్పి లేచి
యేమిసేయుదును బంగార్నాయఁడ యేమితోచలేదు
యేమిచేసినను నీదేభారము యేమర కికమీఁదు

బంగారునాయఁడు దేసింగునిమీదికి వేంకట్రావును సేనాసమూహముతో యుద్ధమునకుఁ బంపుట.

అన విని బంగార్నాయం డప్పుడు అతిధైర్యంబునను
ఘనుఁడగు వేంకట్రావును జూచి కడువేగంబునను
శంకలేక యేనూర్ గుఱ్ఱములను వేంకట్రాయుఁడా
యింక తీసికొని రమ్మిటు జలిదిగ వేంకట్రాయుఁడా
దేసింగునికిని యెదురుగబొమ్ము తెగువతోడ నిపుడు
వాసిమీరఁగను యుద్ధముచేయను వదలక జను నేఁడు
సరగున యబ్దుల్ ఖాదరుఖానుసాయబు దండునను
బరువడి కొలుముత్ఖానుఁడు నీకు మరిసహాయముగను
వచ్చెద రిప్పుడు వేగమె బొమ్ము వారిగూడి యనిన
నచ్చట నందఱు దండుగూర్చుకొని వచ్చి నిలచియున్న
దేసింగుం డటు బారహాజారిని తెగువతో నెక్కుకొని

వాసిమీఱఁగను చిమటాయిచ్చెను వదలక నటువ్రాని
దడ దడ దడమని ధవుడాయించెను దండుమీఁది కపుడు
గడ గడ మనుచును వడఁకిరి దండులో గలవారలు నపుడు
చూచి విభ్రమము చెందిరి కొందఱు సోలిరి కొందఱును
ఆచెంతను నిలువక పరుగిడిరి నందున కొందఱును
మేము యుద్ధమునకును రాలేమని మెలఁగిరి కొందఱును
మోము వంచుకొని చేతులెత్తుకొని మ్రొక్కిరి కొందఱును
కలదండెల్లను జూడగ యట్టిటు కల్లోలంబగుచు
వెల వెల బారుచు నిట్టటు జూచుచు వే మరుగున జనుచు
యట్టులుండి తటి దండునజొచ్చెను చట్టన దేసింగు
పట్టుగ పట్టాకత్తిని కరమున పట్టుక దేసింగు
గిర గిర బారాహజారి నప్పుడు గిర గిర ద్రిప్పుచును
కఱుకు కఱుక్కని తలలనెల్లను కఱుకని నఱుకుచును
గుఱ్ఱంబులగని రెండుతుండ్లుగా గురుతుగ నఱుకుచును
విఱ్ఱవీగు రౌతులతల లురులగ విసరుచు నఱుకుచును
రౌతుల నెల్లను తలలు కాళ్ళును చేతులు నఱుకుచును
ఘాతవేయుచును యిట్టటు దిరుగుచు కదనరంగమునను
కరములు శిరములు నురములు నరములు మరి తెగ వేయుచును
చరణంబులు దేహావరణంబులు నురుములు జేయుచును
శావులుదప్పి ప్రేవులనెల్లను ప్రోవులు జేయుచును
కావు కావుమని వేడినవారల గ్రక్కున విడుచుమును
నీవె దిక్కని నమ్మితి మన్నను నెనరున వదలుచును
సేవకులము నిను కొలిచెదమన్నను చెరపక బ్రోవుచును
యీరీతిని మా ర్త్వారని బలుకుచు శూరుఁడు దేసింగు
పోరుఁడు పోరుండని రౌతులతో పోరెను దేసింగు

అప్పుడు ఆరణి వేంకట్రాయుఁడు వొప్పుగ దండును జూచి
గొప్పయేనుఁగుపైనుండెడివాని నప్పు డంత గాంచి
చెలువుమీఱ యా బారహజారికి చిమటా యివ్వఁగను
కలకల మనుచును గర్జనజేయుచు కదసిపోవఁగాను
శీఘ్రముగా దేసింగుఁడు తేజికి చిమటా యివ్వఁగను
ఆగ్రహంబునను ముందరి తనకాళ్లంత యెత్తి యటను
యేనుఁగుతలపై బెట్టినంతలో తాను కోపమునను
వాని జూచియును మావటివాఁడును వడవడ వణఁకఁగను
దేసింగుండును మావటివానిని తెగువతో నఱకఁగను
వాసితప్పి వేంకట్రా వప్పుడు వడవడ వణఁకఁగను
పట్టుకొనియు తెగ నఱకపూనఁగను బదులుపలికితేను
యెట్టులౌనో యని వేంకట్రాయఁడు నెంతో బెదరుచును
నిలువంగీలను చింపి నడిగ తా జంధ్యము జూపుచును
చలముసేయకుము బ్రాహ్మణుఁడను నను చంపఁగ జనదనెను
చూచి బ్రాహ్మణుని చంపగూడదని సొంపుగ దేసింగు
వాసిమీఱఁగను నావలిదండుకు వచ్చెను దేసింగు
యెడమకాలికి చిమటాయిచ్చెను యంతట తేజికిని
కడువేగముతో దేసింగుఁడు ఘన కత్తి చేతఁబూని
దోసకాయలను కోసినట్టుగా తొడిబడ నఱుకుచును
వాసిగ టెంకాయల బుఱ్ఱలవలె వడి తల లటుపడను
మిడిమేళవు మృత్యువువలె బట్టి మెసలటు విఱుచుచును
కడువడి యసువుల కాల్చుచువచ్చెడి కాలాగ్నియువలెను
పొడుచుచు నఱుకుచు కత్తియెత్తుచును పొడిపొడి జేయుచును
వడిగల యేనుఁగు గుఱ్ఱంబుల మరి తొడిబడ నఱుకుచును
వాలు కోట యబ్దుల్ ఖాదరుని వదలక సట్టుకొని

చాలగ రెండు తుండ్లుగనఱికెను నరగ కత్తిబూని
కళ్లకురంజి ఖానుసాయబును ఖండతుండ్లు చేసి
కళ్లికోటయేల్ కొలుముత్ఖానుని కత్తితో తలకోసి
మధురయేలు మళయాళపువానిని మరితలలగనఱికి
యదలించియు వీగుల నటదోలి యావలికిని యురికి
నరగ నబా బటుయున్నపాళెమును చక్కఁగాను జూచి
త్వరలో చిమటా బారహాజారికి మరియిచ్చియు మించి
ధగధగమెఱసెడి కత్తిచేతను తానటు ఝుళిపించి
నిగనిగమెఱసెడి బాలా చేతను నేర్పుగ ధరియించి
యేనుఁగుపై నున్నట్టినబాబును తానంతట జూచి
పూనిక బారహాజారికి చిమటా పొందుగాను యిచ్చి
సందున బారాహజారి యప్పుడు నతిధైర్యంబుగను
ముందరికాళ్లటు యేనుఁగుతలపై తోపుగ పెట్టఁగను
అప్పుడు దేసింగుఁడు తనచేతను అంత కత్తిబట్టి
తప్పకమాప్టీకుని చెయిబట్టి తలతెగబడఁగొట్టి

నబాబు దేసింగుని తన్నువిడిచిపెట్టుమని వేఁడుకొనుట.

బాలాచేతను ధరియించినయా నబా బతనిచూచి
చాలఁగ దేసింగునితో ననెను మేలుపొగడ దలఁచి
యుద్ధముచేయగ నేరాలేదు వొప్పుగ దేసింగు
యుద్ధరలో నీసమానులెవ్వరు యిప్పుడు దేసింగు
నారాజ్యము నీకిచ్చెదనయ్యా నన్నువిడువు మయ్యా
ధీరత్వంబున యార్కా డిప్పుడు జేరి యేలుమయ్యా
ఒక్కకొళ్ల కేనూరుకొళ్లలు వొప్పుగ నిచ్చెదను
ఒక్కచెరకు నేనూరుచెరలును వొనరఁగ నిచ్చెదను
సీమామూలము నీకునిచ్చెదను స్థిరముగ దేసింగు

మామూల్ శాసనమును నీకిచ్చెద మఱిమఱి దేసింగు
నామీఁదనుదయ చాలా వుంచుము అయ్యా దేసింగు
నీమీఁదను యుద్ధానికి రాలే దిప్పుడు దేసింగు
నన్నువిడిచితే పారిపోయెద నప్పా దేసింగు
చిన్నవాండ్లను విడిచివచ్చితిని చెలువుగ దేసింగు
సలాం జేసెదను నన్నువిడువుము చయ్యాన దేసింగు
బలేశూరుఁడవు నిన్ను మెచ్చితిని బరువడి దేసింగు
నిజముగ నాపాలల్లాసామివి నీవే దేసింగు
గజిబిజియాయెను నాప్రాణములు కనుఁగొన దేసింగు

దేసింగుఁడు నబాబుతో యుద్ధము జేయుట.

వెలవెలబోయి నబాబప్పుడు వేమరు పల్కగను
చెలువుతోడ యానబాబు గనుఁగొని కలకలనవ్వుచును
సంధిచేయుటలు నాడేయుండెను సాదుల్ ఖానుండా
యెందుకు యిన్నిమాట లాడెదవు యిచ్చట నాతోడా
మొదట తోండ్రమల్లోజితో చెప్పిన మాటల్లు మఱచితివో
యెదుటనిలువ నను దేసింగుండని యిప్పుడు నెంచితివో—నీకు
నూటయెనిమిది పాళాల్ పైకం బొప్పుగ నుండఁగను
ధాటిగ చెంజీ రూకలులేకను తక్కువాయెనటను
నీకు బలంబులు జమేదారులు నిజముగ నుండఁగను
యీకొలఁదిని బలుకఁగఁ దగునా నీవిప్పుడు చులకఁగను
చెంజిపైకము తీసుకొనుము నాచేతికత్తి మొనను
రంజితంబుగా రూకలుజూడుము రయముగ బాలా మొనను
పట్టుపట్టు రూకలుయిదెవచ్చెను పట్టుమనుచునతఁడు
దిట్టముగా తనచేతనుబాలా పట్టియెత్తియపుడు
తలమీఁదికి యిదొబాలావచ్చెను తప్పించు[illegible]ము

చెలువుతో కత్తి మెడకువచ్చెను తలగకయిటునిలుము
కనిసీనీవు నాతోనికనైనను గెలువుసమరమునను
అని దేసింగుఁడు పలుకుచునుండఁగ నాసమయంబునను

{ ఏనుఁగకడుపుక్రిందగట్టిన తొట్టినుండుమాష్టీ
కుఁడు గుఱ్ఱపు వెనకటి కాళ్ల తెగవేయుట. }

ఘనమగు యేనుఁగక్రిందితొట్టిలో గలమాష్టీకుఁడును
కనుఁగొని గుఱ్ఱము వెనకకా లొకటి కత్తితోనఱకఁగను
తెగవేయంగను మూడుకాళ్లతో తెగునతో గుఱ్ఱమును
యెగసి దండుపై పడ నప్పు డతం డెనసి కత్తితోను
పొడిపొడి జేయుచు దండులనెల్లను పోడిమి జెరుచుచును
వడిగకత్తితో తుండ్లుజేయుచును పదలక దిరుగుచును
అప్పుడు దేసింగుండు నబాబును అంతజూచి నచ్చి
తప్పక బారాహజారి కప్పుడు తగుచిమటాయిచ్చి
అంతట గుఱ్ఱము ముందరికాళ్లను అటయేనుఁగుతలను
గం తెవేసి పెట్టిన మాష్టీకుఁడు కడువడిఁశో షుతను
ఘనమగు గుఱ్ఱపుకాళ్లనప్పుడు కత్తిచేత రెండు
తునకలుగా రెండవకాలును వడి తుండించగ రెండు
వడి వెనకటిపదములు దెగనంతట బారహజారియును
వడిగాగూలిన దేసింగుఁడు గని వాజిని దుమికియును
కనలుచు గన్నులు యెఱ్ఱఁజేయుచును కడుకోపంబునను
తన చేతులకత్తులు దూసుకొని తనగుఱ్ఱము నటను
నరగున రెండుతుండ్లుగ నఱికి చాలనుగ్రుఁడగుచు
బరువడి దండున పాదచారియై చొరబడి పొగరడచు
గిరగిర దిరుగుచు కత్తులు విసరుచు కినిసియు నఱుకుచును
తరిమి వేయుచు [illegible] తలలుగొట్టుచును దర్పము జూపుచును

పసచెడి కొందఱు పాఱిపోవఁ గని పకపకనవ్వుచును
రసికులయినయా వీరుల దరుముచు రంకెలు వేయుచును
మెండుగ నఱికి కండలుప్రేవులు కొండలపొడువునను
ఖండించిన మొండెంబులు తలలును తండంబులుగాను
వేయియేనుఁగుల నొక్కసారిగా వేమరు నఱుకుచును
వేయిగుఱ్ఱముల నొక్కసారిగా వెసబడవేయుచును
వేయిరౌతులను నొక్కసారిగా విసరటుకొట్టుచును
నాయెడనున్న శూరులబట్టి చయ్యన జంపుచును
ఒక్కసారివెయికత్తులురాగ తన యొక్కకత్తితోను
చక్కఁగ పోడిమి చెడి జనులందఱు వెక్కసపడఁగాను
నిబాయించలేకను దండచ్చట నిలువక బారగను
నబాబు తనపా [illegible]
నలుదిక్కుల దే [illegible]
వెలవెలబోవుచు [illegible]
పారిపోయెడివా [illegible]
దారితప్పి దాగి [illegible]
సరగున న న్నొ [illegible]
బరువడి వొంటి [illegible]
దేసింగు సేనలు [illegible]
మహామత్ఖానుఁ [illegible]
సహాగా బారా [illegible]
రయముగ నాప [illegible]
ప్రియముగ నీ [illegible]
నన్ను [illegible]
నిను నా [illegible]

నాక్రమంబునీ కెతిగించితిని రంగనాథస్వామీ
చక్రము బంపుము వేగమె నాకు త్వరగ రంగస్వామీ
అనుచు ప్రాణములు పోఁగొట్టుటకు నంతనిశ్చయించి
తనమనంబునను రంగస్వామిని తప్పక నపుడుంచి
పద్మాసనమున గూర్చుండెను తా బరువడి దేసింగు
పద్మాప్తుండగు సూర్యుని జూచుచు పల్కెను దేసింగు
నేనురంగనికి భక్తుండయితే నిజముగానుయిపుడు
నేను శూరసింగునిసుతుఁడయితే నిజముగానుయిపుడు
నేనుసత్యమును తప్పకయుండిన నిజముగానుయిపుడు
నేను యేకపత్నీవ్రతుఁడయితే నిజముగాను యిపుడు
నేనుశూరుఁడయితే యీకత్తి నిజముగానుయిపుడు
పూనికతో నారొమ్ముననాటి పొనగచంపు నేఁడు
అనుచు కత్తి తా నెగరవేసి రొమ్మపుడు జూపఁగాను
ఘనమగుకత్తియు రొమ్ముననాటి కదసిదూరె వెసను
హరిహరియనుచును ప్రాణమువిడిచెను అప్పుడు దేసింగు
సరసిజాక్షియని ప్రాణము విడిచెను చయ్యన దేసింగు
అపుడున బాబు ఢండుననుండి యతిశీఘ్రముగాను
...మున దేసింగునిపాటు నెనసిచూచుటకును

...రంబునుజూచి నబాబు వ్యసనము జెందుట.

...బప్పుడు దగ్గిరికిని వచ్చి
...ంగుని జూచి బహువ్యసనము మించి
...నుండునబాబు తానటు దిగివచ్చి
దేసింగుని తా బరువడి నటుజూచి
...గునిజూచి కొంతవగచి వగచి
...దుఃఖమ...మూర్ఛపోయి

బాలుఁడ దేసింగయ్యానాతో పలుకవేమియిపుడు
చాలయలసి నిద్దురపోయెద వింతేల వచ్చె నేఁడు
యింతశూరుఁడని తెలిసితె నేను యిప్పుడు దేసింగు
యింతరాజ్యమును యేలుమనుచనీ కిత్తుర దేసింగు
చెలగి యింతకార్యంబని తెలిసితె చెంజిపయికమేను
తలచను యెందుకు యడిగితి నిన్ను తగవుమాలినేను
నూటిమాటికిని ముద్దుబెట్టుకొని మరిమరి వగచుచును
సూటిగ దేసింగుని శృంగారము చూచియు నేడ్చుచును
పాపినైతినే నీవుచచ్చుటకు బాలుఁడ దేసింగు
పాపునిందలు పడితిని భువిలో బాలుఁడ దేసింగు
లక్షయేనుఁగులు నీచేమడిసెను యీక్షణంబులోను
లక్షణమగు గుఱ్ఱంబులునాలుగులక్షలు నీచేను
సమసె కోట్లసంఖ్యలుజనములను సరగున నఱికితివే
క్రమముగ నీకత్తికి సరిలేకను కదసియు తిరిగితివే
తడయక ... [illegible]
తోడిబడి ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
ఉండనబ... [illegible]
మెఱుగ... [illegible]
చెలువుతో ...సింగుని సందాడి ... [illegible]
బలిదిగ...ను ... [illegible]
... [illegible]
దానుఁడ... [illegible]
వాసిగ ... [illegible]

ముందుగ తోంత్ర మల్లునిబంపి యందు రాణితోను
సందడిసేయక సమాచారములు జలిది చెప్పను నెను
తొందరపడుచును చెంజికిపోయి తోంత్రమల్లుఁడును
అందునున్న దాదులతో జెప్పఁగ నంతట వారలును
దేసింగునిపా టంతరాణితో తెలియజెప్పఁగాను
వాసితప్పి యారాణి యిప్పుడు వారితో డననెను
ముందుపోటు తగిలితె తెమ్మనుము ముఖ్యముగా నిటను
అందు వెనక పోటైతే తేవల దండె నీటుపును నెను
రొమ్ముపోటు తగిలినదని జెప్పఁగ రమ్మని సెలవిచ్చి
సమ్మతముగ తననాథునిజూచి చాలగదుఃఖించి
యున్నవారు పల్లకి నటుదించి యొప్పుగ నందఱును
మన్నన మనప్రాణములతో విడిచితె మనము పోదమటను

—రాణి దేసింగునిజూచి చింతాక్రాంతయై దుఃఖించుట.—

రాణియంత బహుదుఃఖముతో తన ప్రాణనాథుఁ జేరి
మాణిక్యమా నాప్రాణసఖ్యమా మరియు నిన్నుకోరి
పెండ్లిచేసుకొని యేమిసుఖంబుల ప్రీతినను భవిస్తి
కంష్ట నిన్ను జ[illegible] కే నీకడగండ్లనోము నోస్తి
నొప్పినప్పుడే వరసి ప్రాణనాథా
జెప్పితిని పోనఁగ ప్రాణనాథా
[illegible]యుదును వెఱ్ఱిని జేసితివే
[illegible]రుదికన్న వృథగా జేసితివే
[illegible]చ్చుచు తపబడి మూర్ఛిలుచు
[illegible]ను కనుఁగొని వగఁగొనుచు
[illegible]దుకొనుచు
జెప్పుకొనుచు
[illegible]జనులజూచి

దేసిం[illegible]

[illegible]

సాధులకెల్ల న [illegible] తాపగ నగ్ని [illegible] ది
భావంబున శ్రీహరి హరి యనుచును పరగ సంతసించి
దేవుండయిన యగ్నిహోత్రుని తేజమునకు మ్రొక్కి
నారాయణ శ్రీ కేశవ యనుచును అంత నగ్ని జొచ్చి
సారెకు శ్రీ పరమేశా యనుచును సరవితోడ జొచ్చి
ఉన్నంతన యా దేవవిమానము నొప్పుగానరాగ
[illegible]పతులిద్దఱు స[illegible]ను నేగ
[illegible] [illegible]దురగ దేవతలు
[illegible]చుచు పొగడిరంత మేలు
[illegible]ంథ నంత తెలుపంగాను
సంతసించెను వేడ్కమీరంగాను
[illegible] [illegible] గయికొనెను

END OF
TITLE